

Jihadisme in Noordelijk Afrika

Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram

Soumia Ait-Hida, Theo Brinkel

Jihadisme in Noordelijk Afrika
Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram

Jihadisme in Noordelijk Afrika
Drijfveren, daden en deelgenoten van AQIM en Boko Haram

Soumia Ait-Hida
Theo Brinkel

Breda, 2011

Publicatie van de Sen Foundation for Research of International Cooperation en de
Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie

Sen Foundation - For Research of International Cooperation

Prinses Mariestraat 6a

2514 KE Den Haag

Nederlandse Defensie Academie (NLDA)

Faculteit Militaire Wetenschappen (FMW)

Postbus 90002

4800 PA Breda

© WODC 2011

Vormgeving

Eric Franken, bureau Multimedia NLDA

Druk

Bureau Repro, FBD Breda

Voor het opnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de auteurs te wenden. De meningen en opvattingen die in deze publicatie worden uitgesproken zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs. Zij geven niet noodzakelijk de mening van de minister van Defensie weer.

ISBN 978-90-8892-044-8

Voorwoord

Sinds de jaren negentig zijn op veel plaatsen in de wereld jihadistische terroristische organisaties actief. Zoals bijvoorbeeld in Afghanistan, Irak, Indonesië en Somalië. Niet alleen ver weg, ook in het meer nabije Noord Afrika baart een terroristische organisatie die zichzelf noemt “Al-Qaida in de Islamitische Maghreb” (AQIM), de nodige zorgen. En in het olierijke Nigeria, een dichtbevolkt land op de scheidslijn tussen islam en christendom, lijkt de ideologie van al-Qaida in opkomst met het optreden van de terroristische organisatie “Boko Haram”, die alles wat westers is verwerpelijk vindt.

De voorliggende rapportage bevat een analyse van twee jihadistische extremistische organisaties en bewegingen in Noordelijk Afrika. De voorbeelden – AQIM en Boko Haram - zijn genomen uit de landen van de Maghreb, de Sahel en het grensgebied tussen islam en christendom. Op aanvraag van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding is in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie (WODC) de opdracht verleend aan de Sen Foundation tot onderzoek naar Jihadistisch extremisme in Noord Afrika.

De Sen Foundation is een nieuw onderzoeksbureau dat zich bezighoudt met internationale vraagstukken, zoals armoedebestrijding en conflictpreventie. De stichting is vernoemd naar Amartya Sen (1933), een bekende Indiase econoom, filosoof en Nobelprijswinnaar, verbonden aan de Universiteit van Harvard. De Stichting heeft ten doel het verrichten van wetenschappelijk onderzoek naar internationale samenwerking. Het onderzoek is voor de Sen Foundation uitgevoerd door dr. Th.B.F.M. Brinkel, verbonden aan de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie, en mw. S. Ait-Hida, studente aan de Faculteit Godsdienstwetenschappen van de Universiteit Leiden.

De auteurs/onderzoekers zijn in hun werk ondersteund door een begeleidingscommissie van het WODC. De begeleidingscommissie bestond uit mw. dr. I.G.B.M. Duyvesteyn, Faculteit Geesteswetenschappen Universiteit Utrecht (voorzitter), drs. C.S. van Nassau, Ministerie van Veiligheid en Justitie/WODC en vertegenwoordigers van het Ministerie van Veiligheid en Justitie/NCTb en het Ministerie van Defensie/MIVD. De begeleidingscommissie heeft toezicht gehouden op de uitvoering van het onderzoek, opbouwende kritiek geleverd en veel nadere informatie geboden ter versterking van de inhoud van het rapport. Daarnaast heeft ook prof. dr. M.S. Berger, hoogleraar Islam in de westerse wereld, de auteurs/onderzoekers met advies bijgestaan.

De Sen Foundation is de leden van de begeleidingscommissie zeer erkentelijk voor hun kritische ondersteuning van de vorderingen van het onderzoek. Veel dank gaat ook uit naar professor Berger voor zijn advisering en begeleiding. Ten slotte wil de Sen Foundation mw. Ait-Hida en de heer Brinkel danken voor hun grote inzet.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Hoofdstuk 1: Jihad in Algerije en Nigeria.....	5
1.1. Inleiding.....	5
1.2. Doel- en vraagstelling.....	6
1.3. Onderzoeksstrategie.....	7
1.4. Begrippenkader	8
1.5. Religieus gelegitimeerd geweld en terrorisme	9
Slot	13
Hoofdstuk 2: Al-Qaida in de Islamitische Maghreb	15
2.1. Herkomst.....	16
Organisatie	18
Structuur	21
Leidende figuren	24
2.2. Activiteiten	27
Rekrutering, media en “cyberjihad”	32
2.3. Allianties en netwerken	33
“Gangsterrorisme”	35
Conclusies	36
Hoofdstuk 3: Boko Haram	39
3.1 Herkomst	39
Organisatie	44
3.2. Activiteiten	48
3.3. Allianties en netwerken	52
Conclusies	54
Bijlage: Staalkaart AQIM.....	57
Bijlage: Staalkaart Boko Haram	65
Geraadpleegde Literatuur.....	71
Bijlage 1: English Summary.....	81
Bijlage 2: Samenvatting	85

Figuur 1.1: Kaart van Afrika, met aanduiding van AQIM en Boko Haram operatiegebieden, respectievelijk in de Sahel en Nigeria.

Bron: National Geographic. Bewerkt door de auteurs.

Hoofdstuk 1: Jihad in Algerije en Nigeria

Sinds 2009 wordt de rally Parijs – Dakar verreden in Latijns-Amerika. Het jaar daarvoor had de organisatie die voor de rally verantwoordelijk is, besloten om de wedstrijd in Afrika af te gelasten. Drie militairen en vier Franse toeristen waren vlak voor en tijdens de rally omgekomen in aanslagen die werden toegeschreven aan een organisatie met de naam “Al-Qaida in de Islamitische Maghreb” (AQIM). Eerder al had AQIM in Algerije aanslagen gepleegd op een gebouw van de Verenigde Naties en een overheidsgebouw, waarbij 37 mensen omkwamen, en was een AQIM-lid met een auto met explosieven ingereden op een politiepost nabij Algiers. Daarbij waren vier slachtoffers gevallen.¹ De Sahara was volgens de organisatoren te onveilig geworden voor een internationaal evenement als de rally Parijs - Dakar.

Een stuk zuidelijker, in Nigeria, zorgde in diezelfde jaren een andere terroristische organisatie voor veel commotie. Tussen 24 en 28 juli 2009 vielen gewapende leden van een groep die bekend is als Boko Haram kerken, politiebureaus, gevangenissen en andere overheidsgebouwen aan. Het geweld begon in de deelstaat Borno en verspreidde zich naar Bauchi, Yobe, Gombe, Kano en Katsina.² In de gevechten tussen leden van Boko Haram en de krijgsmacht moeten meer dan 700 mensen zijn omgekomen;³ het Rode Kruis telde volgens het *Africa Research Bulletin* meer dan 1000 doden.⁴

1.1. Inleiding

In de jaren negentig van de vorige eeuw kwamen in Noord-Afrika (de Maghreb, de Sahara en de Sahel) jihadistische extremistische organisaties, netwerken en groepen op. Het voorliggende onderzoek richt zich op twee daarvan: AQIM en Boko Haram. AQIM, voorheen “*Salafist Group for Call and Combat*”, of “*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat*”, is primair actief in landen als Algerije, Mali, Mauritanië en Niger (zie figuur 1.1). Aanhangers van AQIM plegen aanslagen, smokkelen mensen, wapens en drugs, kidnappen westerlingen en zijn gedreven door de extremistische ideologie van Al-Qaida. Boko Haram, de zogenaamde “Taliban van Nigeria”⁵ opereert voornamelijk in het Noorden van Nigeria. Boko Haram pleegt gewapende aanvallen op christelijke kerken en kerkgangers, politieposten en andere regeringsgebouwen.

Er zijn meerdere redenen om, zoals in deze rapportage gebeurt, aan genoemde organisaties aandacht te besteden. Op de eerste plaats zijn AQIM en Boko Haram, zoals zal blijken, verantwoordelijk voor honderden slachtoffers in de regio. Ten tweede blijven de effecten van het geweldgebruik niet beperkt tot de betrokken landen zelf. Er is namelijk een veelheid aan contacten tussen Noord-Afrika en Europa.

Ten derde kan worden aangetoond dat AQIM banden onderhoudt met Al-Qaida en dat er bij Boko Haram tenminste sprake is van ideologische verwantschap. Het risico is reëel dat het Al-Qaida netwerk vanuit Noord Afrika naar het Europese vasteland wordt uitgebouwd. Jihadistisch extremisme kan zich versprei-

1 http://www.stratfor.com/analysis/mauretania_threats_stall_dakar_rally, laatst geraadpleegd 11 maart 2011.

2 N.D. Danjibo, *Islamic Fundamentalism and Sectarian Violence: The “Maitatsine” and “Boko Haram” Crises in Northern Nigeria*, ed. Institute of African Studies (Ibadan z.j.) 10, http://www.ifra-nigeria.org/IMG/pdf/N-D-DANJIBO-Islamic_Fundamentalism_and_Sectarian_Violence_The_Maitatsine_and_Boko_Haram_Crises_in_Northern_Nigeria.pdf, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

3 Van deze evenementen bestaan meerdere verslagen in verschillende talen. Zie bijv.: <http://www.almoslim.com/node/116287>, laatst geraadpleegd 14 maart 2010.

4 Nigeria: North and South, in: *Africa Research Bulletin* (Vol. 46, nr. 8, September 2009) 18085.

5 <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/27/boko-haram-nigeria-attacks>, laatst geraadpleegd 21 maart 2011.

den via vluchtelingenkampen, internationale migratiestromen of familiecontacten. In de “Samenvatting van het tweeëntwintigste Dreigingsbeeld Terrorisme” wordt aangegeven dat het risico van terroristische aanslagen voor Nederlandse belangen “nadrukkelijker aanwezig” is in de nabijheid van jihadistische strijdtonelen, waaronder Noord Afrika. Daar zijn, aldus de brief, aan al-Qaida gerelateerde groepen actief, “die de wens en de capaciteit hebben om westerse belangen te treffen”. Ook stelt de brief dat AQIM mogelijk betrokken is bij de strijd van Boko Haram. Frankrijk ervaart de dreiging van AQIM als hoog.⁶

Ten slotte zijn er economische belangen die geschaad worden door aanslagen, smokkel en ontvoeringen. Nigeria, de thuisbasis van Boko Haram, is een belangrijke leverancier van olie en Shell is een van de grootste investeerders in Nigeria. Boko Haram en AQIM beschouwen elkaar als ideologisch verwant. Voor zover waarneembaar, is de samenwerking vooralsnog beperkt tot het voeren van propaganda op het internet.

1.2. Doel- en vraagstelling

Deze publicatie bevat een rapportage ten behoeve van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Veiligheid en Justitie naar extremistische, jihadistische organisaties in Noord en West Afrika, meer in het bijzonder Al-Qaida in de Islamitische Maghreb en Boko Haram. De bevindingen worden aangeboden in de vorm van een analyse en een “staalkaart” van beide organisaties afzonderlijk. De staalkaarten worden zodanig gepresenteerd dat zij eenvoudig kunnen worden geactualiseerd, geraadpleegd en eventueel uitgebreid.

Volgens terrorisme-expert Bruce Hoffman is een eerste stap in de bestrijding van religieus gemotiveerd terrorisme de poging om de betreffende organisaties en hun gedachtenwereld te begrijpen.⁷ Dat is wat deze studie beoogt te doen. Het doet dat aan de hand van de volgende sets onderzoeksvragen.

Ten eerste: Wat zijn AQIM en Boko Haram voor organisaties? In welke bredere politieke context opereren zij? Hoe zien de interne organisatiestructuur en gedachtenwereld er uit? Door welke ideologie laten zij zich leiden? Hoe rechtvaardigen zij hun optreden?

Ten tweede: Welke activiteiten ondernemen de genoemde organisaties? Hoe worden deze activiteiten gefinancierd?

Ten derde: Hoe verhouden AQIM en Boko Haram zich tot het wereldwijde al-Qaida netwerk? Welke invloed gaat er van dit netwerk uit op genoemde organisaties? Zijn er betrekkingen met criminele organisaties?

Dit hoofdstuk zal verder ingaan op de toegepaste onderzoeksstrategie en het gehanteerde begrippenkader. Daarna wordt in het bijzonder aandacht besteed aan het thema religieus geweld en terrorisme. Dit wordt van belang geacht voor een goed begrip van beide cases, aangezien zowel AQIM als Boko Haram hun terroristische activiteiten rechtvaardigen met religieuze argumenten. De cases AQIM en Boko

6 Samenvatting van het tweeëntwintigste Dreigingsbeeld Terrorisme. Brief van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden aan de Tweede Kamer, Den Haag, 13 september 2010. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/29754/kst-29754-193?resultIndex=8&sorttype=1&sortorder=4>, laatst geraadpleegd op 11 maart 2011.

7 Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press 2006) 127.

Haram worden in afzonderlijke hoofdstukken behandeld. Als bijlagen volgen daarna de staalkaarten van genoemde organisaties.

De nadruk zal liggen op het eerste decennium van de 21^e eeuw en de gebieden waarin de beide behandelde organisaties actief zijn. Op de sociale, economische en politieke omstandigheden van Algerije en Nigeria wordt slechts kort ingegaan. De focus ligt op het verkrijgen van beter begrip van AQIM en Boko Haram als organisaties. De rapportage gaat niet in op de vraag hoe deze organisaties in de praktijk bestreden worden of hoe deze in theorie aangepakt zouden moeten worden.

1.3. Onderzoeksstrategie

Deze rapportage is gebaseerd op studie van literatuur en bronnen. Begonnen is met het verwerven van achtergrondinformatie over Afrika en over terrorisme. Wat dat eerste betreft is onder andere gebruik gemaakt van Martin Meredith⁸ en Basil Davidson⁹. Wat betreft meer algemene literatuur over terrorisme is deze rapportage met name gebaseerd op werk van Bruce Hoffman¹⁰ en Marc Sageman¹¹. Sinds de aanslagen op New York en Washington van 11 september 2001 is er in de wetenschappelijke literatuur een toenemende belangstelling voor het verband tussen terrorisme, geweld en religie. Daartoe zijn werken bestudeerd van onder anderen Michael Burleigh¹², Mark Juergensmeyer¹³, Mark Sageman¹⁴ en Jessica Stern¹⁵. Voor deze rapportage zijn ten slotte auteurs geraadpleegd die meer specifiek ingaan op terrorisme in de regio noordelijk Afrika. Wat betreft Algerije zijn dat onder anderen Lianne Boudali¹⁶, Jean-Pierre Filiu¹⁷, Jeremy Keenan¹⁸ en Camille Tawil¹⁹, en wat betreft Nigeria Sally Matthews en Solomon Hussein²⁰, Isidore Nwanaju²¹, Freedom Onuoha²² en Stephanie Schulze²³.

Terroristische organisaties maken gebruik van media om zoveel mogelijk aandacht voor zichzelf en voor hun zaak te genereren. Dat geldt ook voor AQIM en in mindere mate voor Boko Haram. Op websites en met YouTube-filmpjes presenteren dergelijke organisaties zich op de wijze waarop zij zelf graag gezien willen worden. Getracht is op grond van de primaire bronnen die met name op internet te vinden zijn, en met gebruikmaking van de kritische duiding die in de hierboven aangehaalde algemene literatuur gevon-

8 *The State of Africa; A History of Fifty Years of Independence*, London/New York/Sydney/Toronto: The Free Press, 2006.

9 *Afrika en de vloek van de natiestaat*, Amsterdam: Jan Mets, 1992.

10 *Inside Terrorism*, New York: Columbia University Press, 2006.

11 *Understanding Terror Networks*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004.

12 *Blood and Rage; A Cultural History of Terrorism*, London/New York/Toronto/Sydney/New Delhi: Harper 2009.

13 *Terror in the Mind of God; The Global Rise of Religious Violence*, Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press, 2003; *Global Rebellion; Religious Challenges to the Secular State from Christian Militias to Al Qaeda*, Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press, 2008.

14 *Leaderless Jihad; Terror Networks in the Twenty-First Century*, Philadelphia: University of Philadelphia Press, 2008.

15 *Terror in the Name of God; Why Religious Militants Kill*, New York: HarperCollins Publishers, 2004.

16 *The GSPC: Newest Franchise in al-Qa'ida's Global Jihad*, ed. The Combating Terrorism Center, Westpoint NY, April 2007.

17 *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?* ed. Carnegie Endowment for International Peace, Carnegie Papers Nr. 104, October 2009.

18 *The lesser Gods of the Sahara*, London, Oregon: Frank Cass Publishers, 2004.

19 *Al-Qaeda Organisation in the Islamic Maghreb*, ed. The Jamestown Foundation, Washington, DC April 2010.

20 *Ethnic Conflict Management in Nigeria, Africa Insight* (Jaargang 2002 Nr. 2) 10.

21 *Christian-Muslim Relations in Nigeria*, Nijmegen: Brakkenstein, 2004.

22 *The Islamist challenge: Nigeria's Boko Haram crisis explained*, *African Security Review* (Jaargang 2010 No. 2) 54-67.

23 *Nigeria: The Boko Haram Battle*, ed. International Relations and Security Network, ETH Zurich, 7 september 2009, www.isn.ethz.ch/isn/current-affairs/security-watch/detail/?id=105612&lng=en, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

den wordt, doelstellingen, beweegredenen en activiteiten van AQIM en Boko Haram te kunnen begrijpen in het perspectief van jihadistisch terrorisme.

Bij het onderzoek is uitsluitend gebruik gemaakt van openbare literatuur en bronnen. Deze zijn, vooral in het geval van Boko Haram, niet overvloedig. Vaak is er niet meer voorhanden dan verspreide krantenartikelen of internetberichtjes. Er zijn bovendien nog veel lacunes. De conclusies die in dit rapport worden getrokken zijn dan ook noodgedwongen voorzichtig.

1.4. Begrippenkader

Jihadisme en terrorisme zijn uitingsvormen van een breder verschijnsel dat de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid bestempelt als “islamitisch activisme”. Daaronder verstaat de Raad de opleving van “de islam” als politieke factor in de moslimwereld en als het streven van mensen voor wie de islam een belangrijke inspiratiebron is voor het inrichten van politiek en samenleving.²⁴ In deze rapportage worden daarbij de definities aangehouden die de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) hanteert van de sleutelbegrippen terrorisme en jihadisme. De NCTb definieert terrorisme als “het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappijontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.”²⁵ Daarbij, merkt Bruce Hoffman op, is terrorisme uit op psychologisch effect en heeft het publiciteit nodig om dit effect te bereiken.²⁶

Het gebruik van de media is daarom een essentieel instrument voor terroristische organisaties. Het is relevant om daar enkele opmerkingen over te maken. Op de eerste plaats zijn er de traditionele media, zoals de geschreven pers, radio en televisie. Deze hebben voor terroristische organisaties als voordeel dat ze voor een snelle verspreiding van nieuws over een groot publiek zorgen.²⁷ Maar sinds de jaren negentig zijn daar de nieuwe media bijgekomen: Via internet en YouTube kunnen terroristische organisaties zelf de inhoud en het moment van publicatie in de hand houden en tegelijk een wereldwijd publiek bereiken.²⁸

Hanna Rogan heeft een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste redenen waarom terroristen het internet gebruiken. Zij noemt: het verzamelen van informatie over potentiële doelen; de onderlinge uitwisseling van informatie; propaganda en rekrutering; psychologische oorlogvoering en het verwerven van financiële steun. Propaganda over internet heeft volgens haar naar binnen gerichte doelen, zoals legitimering van operaties, religieuze scholing, het versterken van de gemeenschappelijke ideologische basis en het versterken van het moreel van de jihadisten. Naar buiten toe is de propaganda erop gericht de vijand te demoraliseren.²⁹ Terroristische organisaties nemen volgens Mathieu Guidère zelf een cameraman mee en hebben de reguliere media niet meer nodig. Het internet is een supermedium geworden,

24 *Dynamiek in islamitisch activisme; Aanknopingspunten voor democratisering en mensenrechten*, ed. WRRR (Amsterdam 2006) 23.

25 http://www.nctb.nl/onderwerpen/wat_is_terrorisme/, laatst geraadpleegd 20 december 2010.

26 Hoffman, *Inside Terrorism*, q1.

27 Hoffman, *Inside Terrorism*, 180, 186.

28 Hoffman, *Inside Terrorism*, 174-198.

29 Hanna Rogan, *Jihadism Online – A study of how al-Qaida and radical Islamist groups use the Internet for terrorist purposes*, FFI/Rapport-2006/00915, ed. Forsvarets Forskningsinstitutt, Norwegian Defence Research Establishment (Kjeller Norway 2006) 11-14, <http://rapporter.ffi.no/rapporter/2006/00915.pdf>, laatst geraadpleegd 26 mei 2011.

waarmee allerlei soorten documenten kunnen worden verspreid, waardoor gemeenschappen over de hele wereld met elkaar in contact kunnen worden gebracht en waarmee mensen geworven kunnen worden voor de “goede zaak”. Het internet construeert een universum, maar de terroristische organisaties plaatsen zichzelf ook bewust in de context van een bepaald religieus (radicaal islamitisch) en historisch (strijd tussen het Westen en de islamitische wereld) universum.³⁰

Wat betreft dit religieuze universum kan opgemerkt worden dat de jihadistische islamitische organisaties die in deze rapportage behandeld worden, behoren tot de stroming van het moderne salafisme binnen de islam. Deze benaming is afgeleid van het Arabische woord *salaf*, dat “voorouders” betekent. Het verwijst naar de eerste drie generaties moslims, de metgezellen van de Profeet, de *Tabi'un* en *Tabi'u at-tabi'un*. Salafisme is een ultra-orthodoxe stroming in de islam die staat voor een terugkeer naar de leer van de “zuivere” islam zoals die volgens hen moet zijn geweest ten tijde van de profeet Mohammed en de twee generaties na hem.

De term jihadisme wordt door de NCTb uitgelegd als “...een extreme politieke ideologie die wordt gekenmerkt door een streven om door middel van het voeren van een ‘heilige oorlog’ tegen alle ongelovigen te voldoen aan de als goddelijk ervaren plicht om de islam over de hele wereld te verspreiden.”³¹ Jihadisme is afgeleid van het Arabische woord *jihad*. In de islamitische traditie wordt er bij het gebruik van het woord *jihad*, of heilige oorlog, een onderscheid gemaakt tussen grote en kleine *jihad*. De grote *jihad* is een innerlijke strijd, een persoonlijke inspanning om ongelof in de eigen ziel tegen te gaan en zo een beter mens te worden.

De kleine *jihad* staat voor de heilige oorlog tegen ongelovigen, welke strijd als gemeenschappelijke plicht wordt gezien. Onder militante islamitische stromingen daarentegen betekent *jihad* dat gelovigen de individuele plicht hebben te strijden tegen ongelof in de gemeenschap van gelovigen en tegen de vijanden van die gemeenschap.³² De regimes van moslimlanden, die sinds het begin van 2011 onder druk zijn komen te staan van de democratiseringsbeweging, en het Westen worden gezien als belangrijkste vijanden.

1.5. Religieus gelegitimeerd geweld en terrorisme

Zoals in de case studies zal blijken, legitimeren AQIM en Boko Haram hun activiteiten op grond van religieuze motieven die zij delen met al-Qaida. Voor een beter begrip van deze organisaties worden zij in deze paragraaf in de bredere context geplaatst van de relatie tussen religie en terrorisme. Dit rapport doet geen uitspraak over de vraag of een organisatie nu wel of niet primair wordt gemotiveerd door religieuze motieven. Wat relevant is, is de vraag of de betrokken organisaties zichzelf als religieus gemotiveerd beschouwen. Ten slotte volgt een opsomming van mogelijke functies die religie vervult binnen terroristische organisaties.

Organisaties als AQIM en Boko Haram legitimeren hun geweld vanuit een jihadistische ideologie met religieus ingegeven argumenten. Daarmee passen zij in het beeld van de opkomst van wat Mark Juergen-

30 Mathieu Guidère, *Al-Qaïda à la conquête du Maghreb ; Le terrorisme au portes de l'Europe* (Paris: Editions du Rocher 2007) 39-53.

31 http://www.nctb.nl/onderwerpen/wat_is_terrorisme/jihadisme_en_jihadistisch_terrorisme.aspx, laatst geraadpleegd 20 december 2010.

32 Dick Douwes, *De islam in een notendop* (Amsterdam: Bert Bakker 2007) 34.

smeyer religieuze rebellen noemt.³³ Hij merkt daarover op dat de bewegingen en organisaties die erbij betrokken zijn, niet worden geleid door een centraal commando. De meeste zijn echter wel verenigd in verzet tegen een westerse vorm van seculier nationalisme. Zij hebben kritiek op de seculiere staat vanuit een religieus perspectief: ze maken gebruik van religieuze taal, religieus leiderschap en religieuze organisatie in hun pogingen om dat te veranderen en zij hebben als ideaal de belofte van een nieuwe religieuze orde.³⁴

Juergensmeyer situeert het ontstaan van de jihadistische ideologie in Egypte, vanwaar deze zich over de bredere islamitische wereld verspreid heeft. Aan de wieg van de Jihadistische ideologie staan radicale groepen vanuit de in 1928 door Hassan al-Banna opgerichte Egyptische Moslim Broederschap en de ideeën van de Egyptenaar Sayyid Qutb. Deze laatste schreef dat jihad een adequaat antwoord is op de bedreigingen van het modernisme. Zijn werken werden gelezen aan de al-Azhar Universiteit in Cairo en vormden een bron van inspiratie voor jihadistische groeperingen.³⁵

De strijd in Afghanistan tegen de bezetting door de Sovjet-Unie in de jaren tachtig van de twintigste eeuw was een kweekplaats van radicalisme. Daar ontstond ook de organisatie al-Qaida onder leiding van Osama bin-Laden en Ayman al-Zawahiri. Zij zetten een wereldwijde jihad-campagne op tegen de westerse wereld en de Verenigde Staten en Israël in het bijzonder. “Hoogtepunt” in deze campagne waren de aanslagen van 11 september 2001.³⁶ Na deze aanslagen kwamen her en der in het Midden-Oosten, Zuidoost-Azië, Noord-Afrika en Europa zelfverklaarde jihadistische groepen en organisaties op. Zij waren mede aangeemoedigd door het dramatische karakter van *Nine-Eleven* en het beeld dat ontstond, dat de Amerikaanse oorlogsverklaring tegen het terrorisme uitgelegd kon worden als een oorlogsverklaring tegen de islam.³⁷

Zo ontstond het al-Qaida netwerk, door Hoffman omschreven als een niet-hiërarchisch netwerk van autonome eenheden zonder centrale leiding.³⁸ Hoffman onderscheidt in dat al-Qaida netwerk vier verschillende dimensies:³⁹

1. “Al-Qaida *Central*”: het restant van de organisatie die verantwoordelijk was voor de aanslagen van 11 september 2001, waarvan de harde kern ergens in of nabij Pakistan verblijft.
2. “Al-Qaida *Affiliates* en *Associates*”: reeds bestaande groepen opstandelingen of terroristische groepen die zich bij al-Qaida central hebben aangesloten en in de loop der jaren hebben geprofiteerd van de geestelijke leiding van Osama bin-Laden en van wapens, training of andere hulp. Volgens Hoffman, die hierover in 2006 rapporteerde, hoorde de voorloper van AQIM, de GPSC, tot deze categorie.
3. “Al-Qaida *Locals*”: amorfte groepen van al-Qaida aanhangers met eerder opgedane ervaring als terroristen, soms getraind in al-Qaida kampen, maar met een losse relatie met al-Qaida *Central*.

■
33 Juergensmeyer, *Global Rebellion*, 2.

34 Juergensmeyer, *Global Rebellion*, 83.

35 Juergensmeyer, *Global Rebellion*, 42-43.

36 Juergensmeyer, *Global Rebellion*, 197-202.

37 Juergensmeyer, *Global Rebellion*, 205-206.

38 Hoffman, *Inside Terrorism*, 39.

39 Hoffman, *Inside Terrorism*, 285-287.

4. Al-Qaida Network: verspreide islamitische radicalen in de Arabische wereld of in Europa die geen banden met al-Qaida hebben, maar desondanks bereid zijn aanslagen te plegen in solidariteit met of omwille van steun aan de radicale agenda van al-Qaida.

De kracht van al-Qaida *Central* is in de afgelopen jaren sterk afgenomen. Al-Qaida *Central* staat onder enorme druk en de mogelijkheden voor het plegen van grootschalige aanslagen zijn beperkt. Met het ombrengen van Osama bin-Laden op 1 mei 2011 is een zware slag toegebracht aan de kern van al-Qaida. Volgens de contraterrorisme strategie van het Verenigd Koninkrijk is al-Qaida niet in staat zijn hoofddoel te bereiken, namelijk het gebruik van terrorisme om een massaopstand te bereiken, een islamitische regering te vestigen en westerse staten te dwingen om hun opstelling ten opzichte van de islamitische landen te veranderen.⁴⁰

Volgens Marc Sageman is er zelfs sprake van een “*leaderless jihad*” van lokale netwerken die opereren zonder coördinatie van boven. Alleen dankzij internet vormen ze een wereldwijde sociale beweging. Ieder klein terroristisch netwerk voert zijn eigen operaties uit in de context van de lokale omgeving. Het bevordert op die manier de algemene doeleinden van de al-Qaida beweging veel effectiever dan al-Qaida *Central* dat zou kunnen. De werkelijke leiding komt niet van de inmiddels overleden bin-Laden of al-Zawahiri, maar van de voorzetting van het Jihadistische discours op internet.⁴¹

Daarmee komt de nadruk te liggen bij lokale terroristische groepen. Volgens Hoffman waren er verschillende redenen voor Osama bin-Laden om de *Affiliates* en *Associates* te steunen. Op de eerste plaats kon hij daardoor de inspanningen van betrokken organisaties kanaliseren ten behoeve van de wereldwijde jihad. Ten tweede hoopte hij een kritische massa te creëren van geografisch verspreide groepen die ooit zouden samensmelten tot een niet te stoppen macht. Ten derde wilde hij deze organisaties in een afhankelijkheidsrelatie brengen, zodat zij op zijn verzoek aanslagen zouden plegen of steun leveren voor aanslagen van al-Qaida *Central*.⁴²

De motieven van jihadistische terroristische organisaties zijn velerlei. Deels gaat het om een strijd in eigen land tegen seculiere, corrupte en dictatoriale regimes, die ervan worden verdacht gesteund te worden door het Westen. Deels gaat het om verzet tegen modernisering en de internationale economische, culturele en politieke dominantie van het Westen, en dan vooral de Verenigde Staten. Volgens Jessica Stern spelen gevoelens van vernedering daarbij een belangrijke rol.⁴³ Ten slotte kan het gaan om woede over de bezetting door Israël van Palestijnse gebieden en de steun die Israël daarbij krijgt van het Westen.

Auteurs verschillen van mening over het gewicht dat in deze moet worden toegekend aan het religieuze motief. Volgens een aantal auteurs, onder wie Elizabeth Hurd, is de opkomst van religie in internationale veiligheidsvraagstukken uitdrukking van een poging van mensen om opnieuw te overdenken hoe religie en moderniteit zich tot elkaar verhouden.⁴⁴ Jeff Haynes somt een aantal oorzaken op, zoals onzekerheid

40 *Pursue, Prevent, Protect, Prepare; The United Kingdom's Strategy for Countering International Terrorism, Presented to Parliament by the Prime Minister and the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty* (London March 2009) 33, <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm78/7833/7833.pdf>, laatst geraadpleegd 28 april 2011.

41 Sageman, *Leaderless Jihad*, 143 ev.

42 Hoffman, *Inside Terrorism*, 286.

43 Stern, *Terror in the Name of God*, 285.

44 Elizabeth Hurd, *Theorizing Religious Resurgence, International Politics* (2007, nr. 44) 648.

over modernisering en globalisering, ontevredenheid over seculiere politieke leiders en de bron van troost en zekerheid die religie als alternatief kan bieden.⁴⁵ Dat is niet noodzakelijk een verwerping van de moderne wereld. Abdul-Aziz Said en Nathan Funk zien deze opkomst als een beweging gericht op innerlijke vernieuwing en op de eigen samenleving, die niet in staat is op eigen voorwaarden op de moderne wereld te reageren.⁴⁶

Religie hoeft dan ook niet noodzakelijkerwijs grondoorzaak van een conflict te zijn of de voornaamste drijvende kracht bij een terroristische actor. Douglas Johnston en Bryan Cox verwijzen naar empirische studies die laten zien dat religieuze tegenstellingen op zijn hoogst bijkomende factoren zijn in conflicten en zelden de grondoorzaak. Het beeld kan anders zijn, maar dat komt volgens Johnston vanwege de vooraanstaande plaats die religie in veel samenlevingen inneemt. Daarom acht hij het voor een beter begrip van een conflict wel noodzakelijk om de religieuze aspecten ervan in acht te nemen.⁴⁷ Ook Pauletta Otis erkent dat religie niet de enige verklarende factor is in conflicten. Religie verwijst naar en vertoont overlap met andere verklarende factoren, zoals economische en politieke factoren, aldus Otis. Religie kan de voornaamste ideologische factor zijn, of een bijkomende factor zijn bij andere variabelen, zij blijft een integraal deel van de veiligheidspuzzel en verdient daarom aandacht.⁴⁸

In de discussie over de vraag wat organisaties ten diepste motiveert – armoede, politieke onderdrukking, macht, etnische identiteit, clan-loyaliteit of religieuze identiteit - doet dit rapport geen uitspraak. Wel beziet het de manier waarop de betreffende organisatie zichzelf definieert. Dat kan primair religieus zijn. Volgens Hoffman is het religieuze motief voor organisaties als al-Qaida overheersend. Sterker nog, schrijft hij, het religieuze imperatief is het belangrijkste bepalende kenmerk van terroristische activiteiten van vandaag.⁴⁹ Zoals uit het vervolg moge blijken, is dat ook bij AQIM en Boko Haram het geval.

Binnen terroristische organisaties kan religie verschillende functies vervullen: als instrument van rekrutering van aanhang, als rechtvaardiging voor extreem geweld, als motivatie voor zelfmoordaanslagen en als criterium voor de selectie van doelen voor aanslagen.

Ten eerste kan religie een rol spelen in de rekrutering van aanhang, zowel om mensen aan te trekken als in de vorm van een toets voor betrouwbaarheid, loyaliteit en inzet. Religie heeft immers toegang tot wat mensen ten diepste beweegt. Johnston en Cox geven aan dat machtspolitiek en economische belangen politieke leiders wellicht kunnen overtuigen om de wapens op te nemen. Maar om degenen over de streep te trekken van wie gevraagd wordt hun levens daadwerkelijk op het spel te zetten, is meer overtuigingskracht nodig.⁵⁰

45 Jeff Haynes, Religion and International Relations: What are the issues? *International Politics* (2004 nr. 41) 456.

46 Abdul-Aziz Said and Nathan Funk, *The Role of Faith in Cross-Cultural Conflict Resolution*, Paper Presented at the European Parliament for the European Centre for Common Ground, September 2001, <http://www.gmu.edu/academic/pcs/ASNC83PCS.htm>, (laatst geraadpleegd 7 juli 2009) 8.

47 Douglas Johnston and Brian Cox, "Faith-Based Diplomacy and Preventive Engagement", Douglas Johnston (ed.), *Faith-Based Diplomacy: Trumping Realpolitik* (Oxford / New York: Oxford University Press 2003) 12.

48 Pauletta Otis, "Religion and War in the Twenty First Century", Robert A. Seiple and Dennis R. Hoover ed.), *Religion and Security: The New Nexus in International Relations* (Oxford 2004) 13.

49 Hoffman, *Inside Terrorism*, 82.

50 Douglas Johnston and Brian Cox, "Faith-Based Diplomacy and Preventive Engagement", Douglas Johnston ed., *Faith-Based Diplomacy: Trumping Realpolitik* (Oxford / New York: Oxford University Press 2003) 14.

Ten tweede kan religie dienen als rechtvaardiging van extreem geweld. Hoffman bevestigt dat terrorisme, dat geheel of gedeeltelijk door een religieus motief is ingegeven en dat het gebruik van geweld ziet als goddelijke plicht of sacramentele daad, andersoortige middelen van legitimatie en rechtvaardiging hanteert dan terrorisme gepleegd door seculiere terroristen. Dit leidt ook volgens hem tot groter bloedvergieten.⁵¹

Ten derde kan religie potentiële terroristen aansporen tot het plegen van zelfmoordaanslagen. Gelovige terroristen zien zichzelf niet als onderdeel van een samenleving, maar als buitenstaanders die een fundamentele verandering nastreven in de bestaande orde. Die wordt dan ook gedemoniseerd als satanisch en heidens. Daartegen is in het denken van dergelijke terroristische organisaties, alles toegestaan.⁵² Mensen kunnen worden aangespoord tot extreme daden, zelfs het plegen van zelfmoordaanslagen. Die worden uitgelegd als martelaarschap voor het geloof, dat beloond wordt in het paradijs.⁵³

Ten slotte kan religie een rol spelen bij de selectie van doelen van aanslagen. De WRR studie “Dynamiek in islamitisch activisme; Aanknopingspunten voor democratisering en mensenrechten” geeft een opsomming van doelwitten van terroristische aanslagen: corrupte, afvallige regimes in moslimlanden, het Westen, als broeinekst van afgoderij, arrogantie, overheersing en zedelijke ontarding; of een combinatie daarvan. Het WRR-rapport heeft oog voor de verscheidenheid aan stromingen binnen de bredere jihadistische beweging, maar concludeert dat de strijd tegen het Westen “als domein van zionisme, kruisvaarders en ongelovigen” wel explicieter is geworden.⁵⁴ Voornoemde doelwitten staan vaak symbool voor die regimes of “het Westen”. Denk aan ontvoering van westerlingen in de Sahel, de aanslagen op een vijfsterren hotel in Casablanca in 2003 en – uiteraard – het Wereldhandelscentrum in New York in 2001.

Slot

AQIM en Boko Haram zijn jihadistische terroristische organisaties. AQIM is ontstaan in Algerije en opereert tegenwoordig in een aantal landen in de westelijke Sahel. Boko Haram is voornamelijk actief in het Noorden van Nigeria. Beide organisaties maken – zij het op verschillende wijzen – deel uit van het al-Qaida netwerk. Zoals in de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht verzetten zij zich tegen de seculiere staat, maken ze gebruik van religieuze taal en hebben zij als ideaal de belofte van een nieuwe religieuze orde. Religie speelt een belangrijke rol in de vorming van de organisatie, de rechtvaardiging van de activiteiten en het internationale terroristische netwerk waar zij deel van uitmaken. Welke activiteiten dat zijn, hoe religie daarbij betrokken is en op welke wijze de genoemde organisaties deel uitmaken van het al-Qaida netwerk zal in de volgende hoofdstukken worden uitgewerkt.

■
⁵¹ Hoffman, *Inside Terrorism*, 158-161.

⁵² Hoffman, *Inside Terrorism*, 83, 89.

⁵³ Hoffman, *Inside Terrorism*, 89.

⁵⁴ *Dynamiek in islamitisch activisme; Aanknopingspunten voor democratisering en mensenrechten*, WRR ed. (Amsterdam 2006) 150-151.

Hoofdstuk 2: Al-Qaida in de Islamitische Maghreb

Een kort filmpje, in handen gekomen van *France24*, de satellietnieuwszender van de Franse overheid, laat zien hoe een aantal mannen overdag ergens in de Sahel op een zandheuvel zit. Eén van hen probeert via zijn mobiele telefoon verbinding te krijgen. Ze doen geen moeite om zich te verbergen. Ze verplaatsen zich in pick-ups vrijelijk door de zandwoestijn. De sfeer is ontspannen. Wel is een paar van die mannen gewapend met kalashnikovs. Ze spreken met verschillende Arabische accenten, waaronder Marokkaans, Algerijns, Mauritaaans, en het dialect dat op de grens tussen Tunesië en Libië gesproken wordt. Bovendien zijn ze op eenzelfde manier gekleed, met lange gewaden tot onder de knieën, wijde broeken tot boven de enkel. Ze dragen tulbanden en de meerderheid heeft een baard en snor. Ze lijken in niets op de nomaden die normaal te vinden zijn in de woestijn ten zuiden van de Maghreb.

Het zijn, althans volgens *France24* dat de opnames van deze mannen heeft getoond, leden van al-Qaida in de Islamitische Maghreb, afgekort AQIM.⁵⁵ Niet is vast te stellen hoe authentiek de beelden zijn en wanneer of waar ze zijn gemaakt. *France 24* meldt dat de opname per toeval in handen van de politie is gekomen, toen een voormalige AQIM-militant die de film bij zich had, bij een reguliere politiecontrole werd aangehouden. Het is aannemelijk dat gefilmde mannen daadwerkelijk leden van AQIM zijn. Ten eerste komen op de film twee belangrijke leiders van AQIM voor: Mokhtar Belmokhtar, die herkend werd door mensen die betrokken waren bij onderhandelingen over vrijlating van gijzelaars, en Abou Zeid, die herkend werd door Pierre Camatte, een Fransman die tussen november 2009 en februari 2010 gijzelaar van AQIM is geweest. Ten tweede komen de uniforme kleding en de trainingswijze overeen met die welke gezien in kunnen worden op beelden die AQIM zelf op internet verspreidt.

De beelden van *France24* geven een inkijkje in het dagelijks leven van AQIM-milities op een manier die sterk verschilt van het beeld dat AQIM op internet van zichzelf wil creëren. In het overvloedige beeldmateriaal van AQIM op internet is de sfeer altijd serieus, de gezichten kijken ernstig en er worden koranverzen geciteerd die tot jihad aansporen. In eigen beeldpropaganda wil AQIM vreeswekkend zijn. De beelden van *France24* geven juist het tegenovergestelde weer. Ook probeert AQIM via eigen beeldpropaganda de indruk te wekken dat de leden internationaal zijn samengesteld. De beelden van *France24* tonen echter dat de leiding uit uitsluitend Algerijnen bestaat en dat, hoewel er verschillende accenten te herkennen zijn in de film, de meerderheid van de leden vooral bestaat uit Algerijnen en Mauritaniërs. *France 24* vertelt hoe deze mannen zich met behulp van satellietnavigatie verplaatsen, hetgeen hen, in combinatie met een goede kennis van de regio, in staat stelt ongestoord te kunnen rondreizen. Ten slotte laat het filmpje volgens *France24* zien dat dezelfde camera gebruikt werd om foto's te maken voor valse identiteitspapieren.

Het gebruik van de camera voor foto's ten behoeve van valse identiteitspapieren en de geschetste ontspannen sfeer wijzen erop dat het niet de bedoeling was dat deze beelden in de openbaarheid zouden komen. Dat maakt ze juist interessant om te bestuderen; ze geven onbedoeld een inkijk in de dagelijkse activiteiten van de leden van AQIM en de manier waarop ze leven in de woestijn.

■
55 Filmpje te zien op: <http://www.france24.com/fr/20100610-cassette-video-exclusive-france-24-sahel-desert-combattants-al-qaida-maghreb-islamique-vie-quotidienne>, en op: <http://www.YouTube.com/watch?v=aFwxH-ZMghs>, beide laatst geraadpleegd 15 december 2010.

Zoals in hoofdstuk een is aangegeven bevat dit deel van de rapportage een nadere beschouwing en analyse van de jihadistische organisatie AQIM. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de volgende thema's. Paragraaf een van dit hoofdstuk gaat in op de herkomst van AQIM in de context van politieke ontwikkelingen in Algerije. In paragraaf twee, waarin wordt aangesloten bij het eerste cluster onderzoeksvragen zoals genoemd in hoofdstuk een gaat het om de organisatie van AQIM. Waar staat AQIM voor? Hoe ziet de organisatiestructuur eruit? Is er sprake van een complexe organisatie of gaat het juist om meer informele netwerken? De derde paragraaf behandelt de activiteiten die AQIM onderneemt. Welke zijn deze? Hoe worden zij gemotiveerd en gefinancierd? Dit, in aansluiting op de tweede set onderzoeksvragen van hoofdstuk een. De vierde paragraaf onderzoekt de internationale contacten van AQIM. Met welke netwerken heeft AQIM een relatie? Gaat het om een bestaande organisatie die aansluiting zoekt bij een bestaand netwerk of is sprake van een internationaal netwerk dat zich over bepaalde landen en regio's aan het uitbreiden is? Dit sluit aan bij het derde cluster onderzoeksvragen.

2.1. Herkomst

De naam AQIM is een afkorting van "Al-Qaida in de Islamitische Maghreb" en verwijst naar de extremistische jihadistische organisatie die voornamelijk actief is in het Sahel-gebied, met name in Algerije, Marokko, Mali, Mauritanië en Niger (zie figuur 1.1 en 2.1). Onder "actief zijn" wordt hier verstaan de fysieke aanwezigheid en de uitvoering van gewelddadige operaties in genoemde landen. AQIM noemt zichzelf in het Arabisch: "*Tanzim al-Qa'ida bi-bilad al-Maghrib al-islami*", in het Frans "*Al-Qaïda au Maghreb Islamique*" afgekort AQMI.

Deze paragraaf behandelt in het kort de herkomst en de opkomst van AQIM. Deze opkomst kan niet los worden gezien van de algemene politieke situatie in Algerije. Het huidige Algerije is rond 1830 een deel van Frankrijk geworden. In 1962 werd het land na een lange en bloedige strijd onafhankelijk. 26 jaar lang kende Algerije een dictatuur, waarin alle aspecten van de samenleving onder staatscontrole stonden. Begin jaren tachtig kampte Algerije met afnemende staatsinkomsten, groeiende werkloosheid en verarming in de steden en een snel groeiende bevolking. De regering verloor haar geloofwaardigheid. De belangrijkste oppositie werd gevormd door radicale islamitische bewegingen. In 1989 werd het *Front Islamique du Salut* (FIS) opgericht als politieke partij, die streefde naar vestiging van een islamitische staat op basis van de sharia.

In 1991 besloot de regering tot het houden van democratische verkiezingen. In de eerste ronde van de verkiezingen boekte het FIS onverwacht een groot succes. Uit vrees voor een overwinning van de islamitische oppositie greep het leger in en besloot het tot uitstel van de tweede verkiezingsronde. Het leger nam de macht over in Algerije. Uitstel werd afstel en in 1992 werd het FIS verboden. De aanhang werd vervolgd en publieke uitingen van het FIS werden onderdrukt. In 1997 werden opnieuw verkiezingen gehouden, ditmaal uitsluitend voor gematigde en niet-religieuze politieke partijen. Er kwam een burgerregering, al bleef het leger toezicht houden op het politieke proces.⁵⁶

In reactie op het ingrijpen in de verkiezingen van 1991 en het verbod op het FIS vormden zich militante islamitische organisaties die de wapens opnamen tegen de regering. Eén van die organisaties was de

■
⁵⁶ Martin Meredith, *The State of Africa; A History of Fifty Years of Independence* (London : The Free Press 2005) 460.

radicale *Groupe Islamique Armé* (GIA), die uitgroeide tot de grootste terreurorganisatie in Algerije. De GIA verklaarde het seculiere regime in Algerije omver te willen werpen en een islamitische staat te willen stichten. Iedereen die ook maar enigszins geassocieerd werd met het regime, ook bijvoorbeeld vrouwen en kinderen van militairen, stonden op de dodenlijst van de GIA. De gevechten tussen leger en militanten liepen uit op een complete burgeroorlog, die woedde tussen 1992 en 2002. Er vielen tussen 100.000 en 250.000 doden van wie ongeveer 70.000 zouden zijn omgebracht door de GIA.⁵⁷ Bronnen melden dat de radicale opvattingen van GIA-strijders zijn ontstaan in de jaren 1979 tot 1989 in Afghanistan waar zij als mujahideen tegen de Sovjet bezetter gestreden hebben.⁵⁸ Begin jaren negentig waren deze strijders weer terug in Algerije, op het moment dat de Islamitische partij FIS verboden werd.

In 1999 werd Abdelaziz Bouteflika met steun van het leger gekozen tot president op een programma van onder andere verzoening met de radicale moslims. De *Concorde Civile* was een plan van nationale verzoening dat militanten van islamitische groeperingen die zich niet hadden schuldig gemaakt aan bloedvergieten de tijd gaf tot 13 januari 2000 om zich bij de autoriteiten te melden en zo in aanmerking te komen voor amnestie. In september 2005 maakte Bouteflika een Handvest voor Vrede en Nationale Verzoening bekend, dat onder andere de vrijlating van politieke gevangenen en de mogelijkheid van amnestie in ruil voor het opgeven van de gewapende strijd inhield. In een referendum werd het plan met een – overigens door critici betwiste - meerderheid van 97% goedgekeurd. In maart 2006 werden meer dan 2300 veroordeelde terroristen vrijgelaten en meer dan 350 terroristen gaven de gewapende strijd op teneinde voor amnestie in aanmerking te komen.

De GIA zette desondanks het gewapend verzet voort. Een deel van de aanhang van de GIA splitste zich af uit onvrede met het grootschalige en nietsontziende geweldgebruik van de GIA. Zij richtte de GSPC op, de *Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat*. Enkele hooggeplaatste leiders binnen de GSPC en later AQIM, zoals bijvoorbeeld Wadud, de huidige leider van AQIM, waren reeds binnen GIA actief. Hanna Rogan stelt in een analyse van gewelddadige trends in Algerije vast dat de principiële verwerping van de moordpartijen van de GIA op onschuldige burgers door de oprichter van de GSPC, Hassan Hattab ook bekend als Abu Hamza, een van de redenen was voor de dramatische daling van het aantal aanslagen vanaf de jaren negentig.⁵⁹ Na een proefperiode van een jaar gaf Osama bin-Laden, bij monde van zijn toenmalige tweede man Ayman al-Zawahiri toestemming om de GSPC in het netwerk van al-Qaida op te nemen. In een officiële verklaring gaf de GSPC op 26 januari 2007 te kennen haar naam te hebben gewijzigd in AQIM.⁶⁰ Voor een uitgebreidere behandeling van de betrekkingen tussen AQIM en al-Qaida wordt verwezen naar paragraaf drie.

Algerije is momenteel een constitutionele republiek met een gekozen regering, hoewel het parlement zwak is en de strijdkrachten in de praktijk veel macht hebben. Het land heeft 34,6 miljoen inwoners (2010) en 99% van hen rekent zich tot de soennitische variant binnen de islam. De beweging voor meer democratie, die begin 2011 tot radicale veranderingen in Tunesië en Egypte heeft geleid, lijkt in Algerije geen voet aan de grond te krijgen. Op 12 en 19 februari 2011 waren er in Algiers duizenden demonstranten

57 *Islamisme, violence et réformes en Algérie*, ed. International Crisis Group (Le Claire/Bruxelles, 30 Juillet 2004) i.

58 Lauren Vriens, *Armed Islamic Group*, ed. Council on Foreign Affairs, (27 may 2009) 2, <http://www.cfr.org/algeria/armed-islamic-group-algeria-islamists/pg154>, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

59 Hanna Rogan, *Violent trends in Algeria*, CTC Sentinel (Vol. 1 issue 12, November 2008) 17.

60 Zie een verwijzing naar de verklaring op: <http://www.muslim.net/vb/showthread.php?t=180779>, laatst geraadpleegd 23 februari 2011.

op de been, maar de protestbeweging is verdeeld en de impact is beperkt gebleven.⁶¹ Algerije beschouwt zichzelf als de belangrijkste staat in Noord-West Afrika, welvarender dan de buurlanden en militair sterker. Gezien het koloniale verleden is de Algerijnse regering wars van buitenlandse inmenging, vooral van Frankrijk. Volgens een rapport voor het Amerikaanse Congres is Algerije wel bereid op het gebied van veiligheid samen te werken met de Europese Unie en de Verenigde Staten.

Het land heeft een groeiende en redelijk stabiele economie die nauwelijks geraakt is door de kredietcrisis van 2008. Deze economie is sterk afhankelijk van de export van olie en aardgas, samen goed voor 60% van de inkomsten op de begroting, 30% van het Bruto Binnenlands Product (BBP)⁶², en meer dan 95% van de inkomsten uit export. Algerije heeft de achtste grootste aardgasreserve in de wereld, is de vierde grootste gasexporteur, en staat op de vijftiende plaats wat betreft oliereserves. De ontwikkeling van de bancaire sector, de bouw van de infrastructuur en andere structurele hervormingen worden echter gehinderd door corruptie en bureaucratie.⁶³ Algerije staat op de 105^e plaats van de 178 landen op de *Corruption Perceptions Index* over 2010 van *Transparency International*.⁶⁴

Het optreden van AQIM moet, kortom, gezien worden in de context van een recente geschiedenis vol terroristisch geweld. De regering is bereid democratische verkiezingen toe te staan, zij het binnen grenzen die geen ruimte laten aan partijen die een islamitische staat willen vestigen. AQIM en haar voorgangers zijn niet bereid van de geboden ruimte gebruik te maken. Zij heeft zich teruggetrokken in twee gebieden, vanwaar zij haar operaties uitvoert, het Noord-Oosten van Algerije en het Sahelgebied (zie figuur 2.1).

Organisatie

In deze paragraaf wordt getracht zicht te krijgen op de organisatie van AQIM. Daarbij gaat het onder andere om de doelstellingen en het operatiegebied. Vervolgens wordt gekeken naar de organisatiestructuur. Is er sprake van een ontwikkelde organisatie of gaat het juist om meer informele netwerken? Gepoogd wordt deze organisatiestructuur, evenals de onderlinge betrekkingen tussen leidende figuren binnen AQIM ook schematisch weer te geven.⁶⁵

AQIM heeft als belangrijkste doel de vestiging van een islamitische staat in Algerije. De organisatie introduceerde op 4 oktober 2009 het keurmerk “*al-Andalus*” om de authenticiteit van haar berichtgeving op internet te garanderen. Dit, met de toelichting: “Alles wat na deze datum verschijnt zonder het logo van al-Andalus is niet van ons.”⁶⁶ Het communiqué waarin dit werd aangekondigd is interessant omdat tussen de regels te lezen is wat de doelstellingen van AQIM zijn, namelijk:⁶⁷

61 Alexis Arieff, *Algeria: Current Issues*, ed. Congressional Research Service (April 13, 2011) 2, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21532.pdf>, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

62 Het Bruto Binnenlands Product van Nederland is volgens het CPB 593 mld euro (2010), tegen 161,2 mld USD voor Algerije (2009), volgens *Les relations commerciales de la Belgique avec l'Algerie*, Agence pour le commerce extérieur, Bruxelles, Mai 2010.

63 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ag.html>, laatst geraadpleegd 6 okt. 2010.

64 http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results, laatst geraadpleegd op 5 juli 2011.

65 Bronnen zijn CIA Factbook, NCTB en Council on Foreign Affairs.

66 Eigen vertaling uit het Arabisch.

67 De volledige tekst van het Arabischtalige communiqué is te vinden op: <http://www.aljazeeraatalk.net/forum/showthread.php?t=209438>, laatst geraadpleegd 12 maart 2011. De auteurs zijn geen analyses van of commentaren op dit communiqué bekend. Communiqués van AQIM zijn niet genummerd en hebben geen vaste vindplaats, zodat moeilijk is vast te stellen hoeveel communiqués er zijn uitgevaardigd. De filmpjes daarentegen lopen in de tientallen en worden voornamelijk verspreid via YouTube.

- de individuele plicht tot jihad (*fard 'ayn*), die bestaat sinds “de val van Granada in 1492” totdat “elk stuk land dat ooit islamitisch was, weer door de moslims wordt beheerst”. Dit is een openlijke verwijzing naar het grote deel van het Iberisch schiereiland – al-Andalus – dat tussen de achtste en de vijftiende eeuw onder islamitische heerschappij viel. Er gaat de suggestie van uit dat AQIM Spanje en Portugal wil terugwinnen voor de islam. Of dit de hoogste prioriteit heeft voor AQIM valt uit de bronnen niet af te leiden.
- de landen van de islam te “bevrijden” van de “bezetting door de agenten van het Westen”.
- “de strijd van het goede tegen het kwaad in de islamitische Maghreb” die “nu al negentien jaar door-gaat”. Daarmee verwijst AQIM naar het begin van de Algerijnse burgeroorlog. AQIM identificeert zich hierdoor met de oppositie tegen het Algerijnse leger en met het verzet tegen wat wordt gezien als onderdrukking en tegen uitsluiting van een door de islam geïnspireerde partij aan de Algerijnse politiek. Kennelijk ziet AQIM de wortels van de jihad in Algerije in de politieke ontwikkelingen van de afgelopen twee decennia.

De bovengenoemde oppositie tegen de Algerijnse regering had als voornaamste doel het seculiere regime van Algerije omver te werpen en een islamitische staat te stichten conform de sharia (islamitische wet). AQIM is daartoe een nauwere samenwerking met al-Qaida aangegaan (waarover meer in paragraaf drie). Met die stap heeft zij tegelijk haar doelstellingen verbreed. In een interview met de New York Times zegt Wadud, de huidige leider van AQIM, de doelen en ambities van al-Qaida te delen.⁶⁸ De strijd werd daarmee uitgebreid van de Algerijnse regering en het Algerijnse leger naar de regeringen van de landen van de Islamitische Maghreb en de westerse landen, met name Frankrijk.

AQIM ziet zichzelf op de eerste plaats als een religieus gemotiveerde organisatie. Alle verklaringen van vertegenwoordigers en andere leden van AQIM, geschreven of gesproken, beginnen met de recitatie van verzen uit de Koran en teksten van de Hadith (handelingen en uitspraken van en over de profeet Mohammed). Deze verwijzingen naar religieuze teksten dienen vermoedelijk om jongeren te rekruteren en acties te rechtvaardigen.⁶⁹ De GSPC (*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat*), directe voorganger van AQIM, noemde zichzelf een salafistische groep, gericht op de verkondiging (*prédication*) van een bepaalde interpretatie van de islam en op de strijd (*combat*) om deze ideologie te realiseren in de vorm van een islamitische staat. Voor zover dit uit openbare bronnen valt na te gaan, heeft AQIM van deze karakterisering geen afstand gedaan.

68 Interview met Wadud te zien op: <http://www.YouTube.com/watch?v=8JovsaRqr9A>, laatst geraadpleegd 25 februari 2011.

69 Het is lastig om hiervan een voorbeeld te vinden, aangezien bijna alles wat afkomstig is van AQIM begint met het citeren van een heilige tekst. Voor de rekrutering kan de laatste boodschap van Wadud, dd. 9 januari 2011 genomen worden, waarin hij de politiek instabiele situatie in Tunesië en Algerije bespreekt. Hij begint met het citeren van het vers [Nisa 4:75] waarin wordt aangespoord tot het strijden voor God en voor de zwakken. Dit kan een poging zijn van Wadud om te profiteren van de politieke onrust in Noord Afrika, om mensen te rekruteren. (op 10:28 min zegt hij (vertaald): [stuur] jullie zoons naar ons, zodat ze getraind worden, en militaire ervaring opdoen[...]) Zie: <http://www.YouTube.com/watch?v=BZbVo--BZzU>, laatst geraadpleegd 10 februari 2011.

Voor de rechtvaardiging van haar daden, zie de verklaring van AQIM dd. 01 februari 2011 betreffende een poging door AQIM om de Mauretaanse president te vermoorden. De verklaring begint met het citeren van de koranvers [Tawba 9:12] dat oproept tot het bestrijden van de “leiders van het ongeloof”. Zie: http://www.YouTube.com/watch?v=_9qxuK2l_Xc, laatst geraadpleegd 10 februari 2011.

Dit gebruik van religieuze taal maakt indruk op de moslim-jeugd, die in een grotere mate van religiositeit wordt grootgebracht dan westerse jongeren. Uiteraard verschilt dit per persoon.

Over het aantal leden van AQIM lopen de schattingen uiteen van 100 tot 4000.⁷⁰ Jeremy Keenan heeft het over 100 tot 500 aanhangers in de Sahel.⁷¹ Het *Observatoire Sahélo-Saharien de Géopolitique et de Stratégie* (OSGS) telt tussen de 200 à 300 leden.⁷² Het *National Counter-Terrorism Center* (NCTC) vermeldt dat de GSPC tijdens haar hoogtijdagen (een nadere tijdsaanduiding wordt niet gegeven) bijna 30.000 leden had. Dit aantal zou door antiterrorisme maatregelen van de Algerijnse overheid zijn teruggebracht tot minder dan 1000 man.⁷³

De leden van AQIM lijken uitsluitend te bestaan uit mannen in de leeftijdscategorie tussen twintig jaar en middelbare leeftijd.⁷⁴ Ze lijken zowel van Arabische als van Berber/Toeareg afkomst.⁷⁵ De meesten zijn afkomstig uit Algerije, Marokko, Mauritanië, Mali, Tunesië, Libië⁷⁶, alsook Burkina Faso en Nigeria, al zijn er verhoudingsgewijs meer Algerijnen en Mauritaniërs dan andere nationaliteiten. In de periode tussen 2007 en 2011 werd Algerije 32 keer door de activiteiten van AQIM getroffen. Mauritanië heeft in diezelfde periode 6 aanslagen doorstaan. Algerije en Mauritanië zijn de door aanslagen van AQIM meest getroffen gebieden.

De terreurorganisatie GIA, waarvan de GSPC een afsplitsing is, beperkte zich nog tot Algerije zelf en had haar operatiegebied opgedeeld in een aantal zones, die samenvielen met provinciegrenzen. Het ligt voor de hand om aan te nemen dat GSPC deze verdeling voortgezet heeft. Onderzoeksjournalist Camille Tawil⁷⁷ meldt echter (als enige) dat AQIM op een simpele manier haar territoriale indeling tot vier zones heeft teruggebracht, nl.: Centraal, Oostelijk, Westelijk, en Zuidelijk (Sahara).⁷⁸ In haar eerste officiële communiqué verklaarde de GSPC dat zij de belangrijke zone II, die ten tijde van de GIA onder leiding stond van Hassan Hattab, en zone V samenvoegde.⁷⁹

De “Centrale Zone”, op figuur 2.1 in rood aangegeven, is volgens Tawil de vermoedelijke schuilplaats van Wadud en hoofdkwartier van AQIM.⁸⁰ De Oostelijke zone is in de figuur in groen aangegeven. De Westelijke zone, die loopt vanaf de buitenwijken van de hoofdstad Algiers tot aan de grens met Marokko

70 *Al Qa’ida in the Islamic Maghreb*, ed. NCTb (Den Haag, februari 2010) 7. Het is niet duidelijk waarom de schattingen zo uiteenlopen.

71 Zie interview van Keenan met Al-Jazeera op: <http://www.YouTube.com/watch?v=-pgcgHBKRNl>, laatst geraadpleegd 1 januari 2011.

72 *Evaluation des risques et enjeux sécuritaires dans l’espace sahélo-saharien*, ed. OSGS, Bamako, 22 december 2010. OSGS is een ngo gevestigd te Bamako, Mali, in het leven geroepen om het Sahara-Sahel gebied te observeren.

73 zie: <http://www.nctc.gov/site/map/index.html>, laatst geraadpleegd 02 januari 2011.

74 In het vele beeldmateriaal van en over AQIM zijn uitsluitend mannen te zien van tussen pakweg 20 en 50 jaar. De meerderheid lijkt tussen 20 en 30-35 jaar, de leiders zijn over het algemeen wat ouder. Hoewel er opnames zijn die kinderen en tieners tonen, is deze leeftijdscategorie beperkt vertegenwoordigd.

75 16 september jl. zijn vijf Fransen in Niger ontvoerd door AQIM. Dit feit is uitvoerig behandeld in de Franse media, die melden dat de ontvoerders “voornamelijk Arabisch en vaak Tamachek spraken” – het dialect van Toeareg in de regio. Zie bijv.: <http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2010/09/16/97001-20100916FILWWW00606-niger-les-otages-enlevés-a-leurs-domiciles.php>, laatst geraadpleegd 4 mei 2011.

76 In het filmpje <http://www.YouTube.com/watch?v=aFwH-ZMghs> (laatst geraadpleegd 12 januari 2011) is te horen dat gefilmde AQIM-leden verschillende accenten hebben die lijken te duiden op afkomst uit verschillende landen van de Maghreb. Geruchten gaan dat de meerderheid van AQIM-leden uit Mauritanië komt en dat zij woedend waren op de benoeming van de Malinees Abd el-Karim als eerste niet-Algerijnse leider.

77 Camille Tawil is sinds 1991 journalist voor de krant al-Hayat in Londen, waar hij Midden Oosten deskundige is, meer in het bijzonder gericht op militante islamitische groeperingen. Hij heeft, naast veel artikelen, twee boeken in het Arabisch geschreven, vertaald: *Al-Qaeda en haar zusters* en *De Gewapende Islamitische Beweging in Algerije – van de FIS tot de GIA*.

78 Tawil, *Al-Qaeda Organisation in the Islamic Maghreb*, 7.

79 *African Journal for the Prevention and Combating of Terrorism*, ed. CAERT (Algiers, Juni 2010) 41.

80 Tawil, *Al-Qaeda Organisation in the Islamic Maghreb*, 8.

is blauw gearceerd. De Zuidelijke zone is de Sahara zone, ook bekend als *Imarat al-Sahra*, en omvat Zuid-Algerije, Mauritanië, Noordelijk Mali, Niger en Tsjaad. Deze zone of zone IX, op figuur 2.1 in geel aangegeven, is de grootste en belangrijkste zone van AQIM.⁸¹ Volgens *France24* en *Middle East Online* is AQIM naast bovengenoemde landen ook in Nigeria en Libië aanwezig.⁸² Daarbij moet worden opgemerkt dat AQIM in die landen tot op heden praktisch geen activiteiten heeft ontplooid.⁸³ Zone IX is belangrijk vanwege de inkomsten die daar behaald kunnen worden uit de ontvoering van buitenlanders en uit smokkel, zoals later zal worden besproken.

Figuur 2.1: Kaart van Algerije, met aanduiding van de hoofdstad en enkele steden.

Bron: National Geographic. Bewerkt door de auteurs.

Structuur

AQIM kent een militaire organisatiestructuur op basis van regionale groepen, *katiba* (mv. *kata'ib*) genoemd, hetgeen letterlijk vertaald regiment of bataljon betekent.⁸⁴ Deze *katiba*'s zijn onderdeeld in *saraya* (de Arabische meervoudsvorm van het enkelvoud *sariya*), letterlijk vertaald compagnie. Beide termen

81 Zie bijv. <http://www.djazairnews.info/national/q2-2009-03-26-18-31-37/11537-2010-03-13-22-25-27.html> of <http://www.middle-east-online.com/?id=97913>, beide laatst geraadpleegd 2 december 2010.

82 zie <http://www.middle-east-online.com/?id=97913> en <http://www.france24.com/ar/20100924-emirs-aqmi-terrorism-africa-maghreb>, laatst geraadpleegd 15 december 2010.

83 Tawil, *Al-Qaeda Organisation in the Islamic Maghreb*, 18.

84 Of de omvang van de *katiba* en *sariya* komt overeen met die van een westers infanteriebataljon of -compagnie is niet uit de bronnen op te maken.

worden door AQIM zelf gebruikt. Informatie over de naam, het aantal strijders en het operatiegebied van de verschillende eenheden is lastig te vinden en is niet voor alle eenheden beschikbaar.

Zowel de katiba's als de sariya's opereren onder leiding van een emir. Alle emirs staan onder het opperbevel van Abu Musab Abdul Wadud (in deze rapportage kortweg "Wadud" genoemd). De tweede man binnen de organisatie is Yahya Jawadi, emir van de *Imarat al-Sahra*, het belangrijkste operatiegebied van AQIM.⁸⁵

De leiders of emirs van de verschillende eenheden vormen samen de "Raad van Leiders" of *Majlis al-A'yaan*.⁸⁶ De Opperemir en de Voorzitter van de Raad van Leiders worden benoemd of afgezet door een vergadering van de leden. Deze Raad wordt ondersteund door drie commissies.⁸⁷

1. *lajna shariyya*: de juridische commissie, die religieuze uitspraken doet over acties en besluiten van de Raad.
2. *lajna askariyya*: de militaire commissie, verantwoordelijk voor de algemene strategie en tactiek van de gewapende operaties.
3. *lajna ilamiyya*: de mediacommissie, verantwoordelijk voor externe communicatie en propaganda.

De voorzitters van de drie commissie zijn tevens leden van de Raad van Leiders, en dragen de titel van "Adviseur" voor de Opperemir.

Op basis van het bovenstaande en op grond van analyse van persberichten over en verklaringen van AQIM is het mogelijk de organisatiestructuur en de belangrijkste leiders van AQIM in een schema weer te geven (figuur 2.2).⁸⁸ Figuur 2.2 laat de interne structuur van de organisatie zien. Daarbij moet worden aangetekend dat de onderlinge verhoudingen tussen de leidende figuren binnen AQIM niet vastliggen en gekenmerkt worden door onderlinge rivaliteit. De Raad van Leiders, in het geel aangegeven, benoemt de opperemir en kan hem ook afzetten. De opperemir wordt bijgestaan door adviseurs en ondersteunende organen.

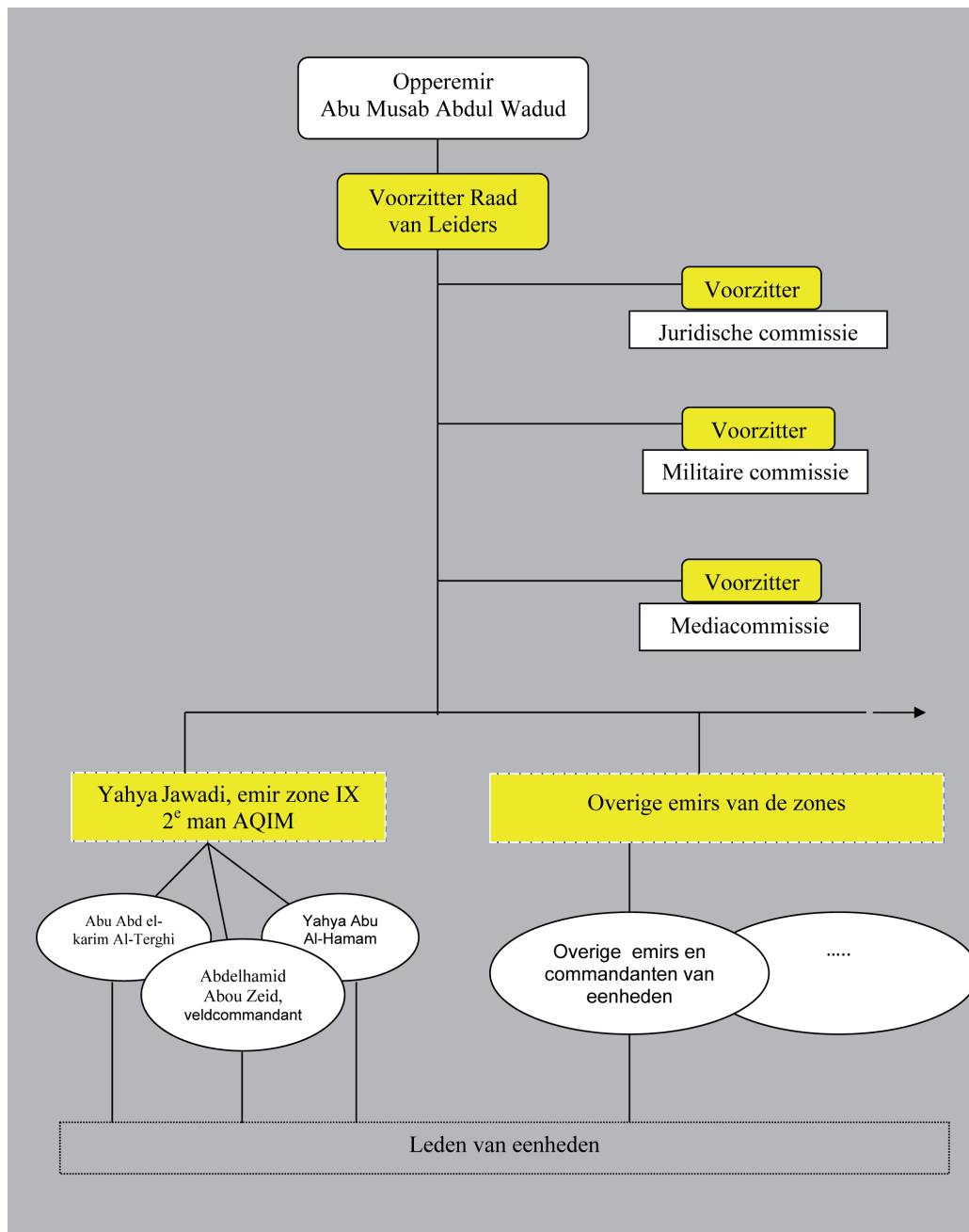
85 <http://www.france24.com/ar/20100924-emirs-aqmi-terrorism-africa-maghreb>, laatst geraadpleegd 17 maart 2011, en interview op <http://www.YouTube.com/watch?v=-pgcgHBKrNI>, laatst geraadpleegd 30 januari 2011.

86 Zie bijv. een interview met Wadud op de pro-jihadistische site Tawhed: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6355&x=q12c67cg>, laatst geraadpleegd 26 februari 2011.

87 Guidère, *Al-Qaida à la conquête du Maghreb*, 62, en *African Journal for the Prevention and Combating of Terrorism*, ed. CAERT, 43-44.

88 Deze figuur is gebaseerd op onder andere een interview van al-Jazeera, <http://www.YouTube.com/watch?v=-pgcgHBKrNI>, laatst geraadpleegd 30 januari 2011; een artikel van Jeune Afrique, *Les emirs d'AQMI*, 23 sept. 2010, <http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAJA2592p022-030.xml6/terrorisme-aqmi-portrait-mokhtar-belmokhtarles-emirs-d-aqmi.html>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011. en een interview met Wadud op: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6355&x=q12c67cg>, laatst geraadpleegd 23 december 2010.

Figuur 2.2: Organigram interne structuur AQIM

Een van de emirs wordt in de media aangeduid als *Qaed Maydani*, oftewel commandant te velde.⁸⁹ Wat niet uit de bronnen blijkt is hoe deze commandant zich verhoudt tot de emir en evenmin of de termen emir en *qaed* zouden kunnen aangeven of de één een spirituele en de ander een militaire functie heeft. Exacte informatie over aantallen, operatiegebied, etc. van alle bestaande katiba's is niet beschikbaar. Hier worden katiba's besproken waar wel het een en ander van bekend is:⁹⁰

- De katiba Tariq ibn-Ziyad staat onder leiding van Abdelhamid Abou Zeid, de meest extremistische leider binnen AQIM. Hij is ook commandant te velde van de organisatie in de Sahara.
- De katiba al-Moulathamoun (vertaald: de Gelaatsbedekkenden / Geturbaneerden) staat onder leiding van de gematigde Mokhtar Belmokhtar.
- De leden van de katiba al-Muhajirin (vertaald: de immigranten in Algerije) komen onder andere uit Libië en Mauritanië. Deze katiba heeft zich een jaar of drie, vier geleden bij AQIM aangesloten.⁹¹
- De leider van de katiba al-Nur (het Licht) zou volgens de Algerijnse media op 9 november 2010 zijn gesneuveld tijdens een aanval van het Algerijnse leger in het gebergte van Timzrit, zo'n 60 kilometer ten oosten van de hoofdstad Algiers.⁹² Verondersteld mag worden dat deze katiba in dit gebied actief is.
- De sariya van al-Ansar staat onder leiding van de Malinees Abd el-Karim al-Terghi en is actief in noordelijk Mali.⁹³

Leidende figuren

De belangrijkste man in AQIM is bekend onder zijn *nom de guerre*: Abu Musab Abdul Wadud, zijn eigenlijke naam is Abdelmalek Droukdal (zie figuur 2.3).⁹⁴ Hij is de opperbevelhebber of opperemir van AQIM. Geboren op 20 april 1970 in de buurt van Algiers, behaalde hij zijn eindexamen in 1989. Tussen 1990 en 1993 studeerde hij techniek aan de universiteit van Blida. In 1993 sloot hij zich aan bij de radicale islamitische oppositie (GIA). Met zijn technische opleiding legde hij zich toe op het maken van bommen. Na 1996 werd hij emir van katiba al-Quds die nu Abu Bakr as-Siddiq heet. In 2001 werd hij door de Majlis benoemd tot *Ayn* (Leider) van zone II, een functie die hij tot 2003 heeft bekleed. Nadien werd hij benoemd tot voorzitter van de Raad van Leiders en in 2004 tot opperemir.⁹⁵

89 Zoals op de Mauritaanse site "Aqlam Hurra" (vrije pennen) <http://www.aqlame.com/article214.html>, laatst geraadpleegd 28 december 2010.

90 Deze informatie is op grond van verschillende berichten in kranten en op internet verzameld. Zie voor een voorbeeld: <http://www.aqlame.com/article214.html>, laatst geraadpleegd 28 december 2010.

91 Zie: <http://www.okaz.com.sa/new/Issues/20101110/Con20101110382767.htm>, laatst geraadpleegd 10 november 2010.

92 *Ibidem*.

93 Newsflash van AFP op internet gezet op 5 november 2010. Volgens dit bericht heeft een Mauretaans lid van "al-Ansar" zich aangegeven bij de politie, zie: <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5gS3Squuw4sY3x31qr2aJPKcAr2Ag?docId=CNG.34c849793568cbc245fd4ee35964bfa3.71>, laatst geraadpleegd 10 november 2010.

94 In de literatuur en op internet worden verschillende varianten gebruikt: Droukdal, Droudchal, Droukdel of Droudkel.

95 Zie bijv. <http://www.tawhed.ws/r1?i=6355&x=4r2c67cg>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

Figuur 2.3: Abdelmalek Droukdal alias Abu Musab Abdul Wadud
Bron: occident.blogspot.com

Zijn rechterhand is Yahya Jawadi, alias Yahya Abu Amar. Deze is door Wadud benoemd als emir van de Imarat al-Sahra. Jawadi is Waduds vertrouweling. Veel katiba's vallen onder zijn leiding.

Andere leidende figuren zijn:

Abdelhamid Abou Zeid, ook bekend als Hamid al-Soefi, is geboren in 1966 in Touggourt, 600 kilometer ten Zuiden van Algiers. Hij sloot zich in 1990 aan bij het FIS en in 1991 bij de gewapende oppositie. Hij geldt als een van de meest radicale en gewelddadige leiders van AQIM.⁹⁶ Abou Zeid is emir van de beruchte katiba Tariq ibn-Ziyad, en veldcommandant van de *Imarat al-Sahra*.

Mokhtar Belmokhtar, alias Khalid abu al-'Abbaas al-A'oor,⁹⁷ is in 1972 geboren in de Algerijnse stad Ghardaia en is de voormalige emir van de GSPC in de Sahelzone (zie figuur 2.4). Hij wordt afgeschilderd als de minst extremistische leider van AQIM en zou meer dan Abou Zeid geneigd zijn tot onderhandelen.⁹⁸ Mokhtar zou inspelen op etnische spanningen in de Sahelregio door nauwe banden aan te gaan met de Touaregs. Hij zou getrouwd zijn met meerdere vrouwen afkomstig uit lokale Touareg-stammen.⁹⁹ Mokhtar onderhoudt daarnaast ook nauwe relaties met criminele netwerken van drugs- en sigaretten-smokkel, die actief zijn in het grensgebied tussen Algerije, Mauritanië en Mali. Mokhtar komt in de literatuur over als een sterke figuur met veel smokkelervaring en aantoonbare relaties met criminele netwerken in de Sahara en Sahel.¹⁰⁰ Hij wordt in eerste instantie dan ook gezien als smokkelaar.¹⁰¹ Dat de media vaak niet al te nauwkeurig zijn in hun berichtgeving over AQIM blijkt uit de regelmatige melding in de

96 Zie http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=1967, laatst geraadpleegd 20 januari 2011.

97 al-A'oor betekent in het Arabisch de eenogige.

98 Zie: <http://www.aqlame.com/article214.html>, laatst geraadpleegd 8 november 2010.

99 Dario Cristiani en Ricardo Fabiani, *Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM); Implications for Algeria's Regional and International Relations*, ed. Istituto di Affari Internazionali Working Papers, 11 (Nr. 7, April 2011) 7, <http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iaiw1107.pdf>, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

100 Zie bijv. Keenan, *The lesser Gods of the Sahara*, 243-245, en Baz Lecocq en Schrijver, Paul, *The War on Terror in a Haze of Dust; Potholes and Pitfalls on the Saharan Front*, *Journal of Contemporary African Studies* (Vol 25, 2007, nr. 1) 141-166.

101 Dit wordt bijna in elke publicatie over AQIM vermeld. Zie b-ijv. *Islamisme, violence et reformes en Algérie Rapport Moyen-Orient et Afrique du Nord* No.29, ed. International Crisis Group (Le Claire / Bruxelles 30 Juillet 2004) 18.

Algerijnse pers dat Mokhtar door het Algerijnse leger gedood is. De frequentie en hoeveelheid berichten over de man wekken de indruk dat hij een belangrijk figuur is.¹⁰²

De verhoudingen rondom Mokhtar zijn niet duidelijk. Hij opereert in het Sahelgebied en valt hiërarchisch onder Jawadi. Hij heeft een verleden als voormalig emir van de Sahelzone. Dankzij zijn betrokkenheid bij smokkelnetwerken en bij ontvoeringen van buitenlanders kan hij zo vermogend zijn geworden en een zo sterke machtspositie hebben opgebouwd, dat het niet ondenkbaar is dat hij rechtstreeks onder Wadud opereert. Zijn groeiende machtspositie in de Sahel was aanleiding voor Wadud om Abu Zeid als veldcommandant in de Sahel te benoemen.¹⁰³ Er zijn dan ook voortdurend spanningen tussen Mokhtar en Abu Zeid.¹⁰⁴ Wadud geldt weliswaar als geestelijk leider, maar volgens een rapport voor het Amerikaanse Congres is Mokhtar inmiddels opgekomen als rivaal.¹⁰⁵ Volgens Cristiani en Fabiani heeft de Sahelregio zich steeds meer losgemaakt van de groep onder leiding van Wadud in het gebied ten Oosten van Algiers. Het overwicht van de laatste is volgens hen niet effectief en verzwakt door de antiterrorismemaatregelen van de Algerijnse regering.¹⁰⁶

Figuur 2.4: Mokhtar Belmokhtar, alias Khalid abu al-'Abbaas al-A'oor
Bron: www.france24.com

Abu Abd el-Karim al-Terghi (van de Toeareg) is van Malinese afkomst en een van de weinige niet-Algerijnse emirs van AQIM. Hij is emir van de *sariya* van al-Ansar, die zo'n 60 man telt en onder Jawadi valt.

Yahya Abu al-Hamam is emir van de *sariya* van al-Furqan in de Imarat al-Sahra. Hij is actief in Mauritanië.

Salah Qasimi, bekend als Salah Abu Muhammad, was in 2009 de officiële mediawoordvoerder. Deze man is Arabier en lijkt te spreken met een accent van iemand uit Zuid Marokko of de Sahara.¹⁰⁷

102 "Ben Mokhtar has been reported dead at least six times", aldus Keenan, *The lesser Gods of the Sahara*, 244.

103 Jean-Pierre Filiu, Could al-Qaeda turn African in the Sahel?, *Carnegie Endowment* (Nr. 12, June 2010) 5 – 6.

104 *Ibidem*, 6.

105 Arief, *Algeria: Current Issues*, 8-9.

106 Cristiani and Fabiani, *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*, 4.

107 Hij is te horen in een filmpje van al-Jazeera, <http://www.YouTube.com/watch?v=dLhgLQOzZGw&feature=related>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

Ibrahim ibn Hanna, alias Abou Anas al-Shanqiti, werd geboren in 1975. Hij komt oorspronkelijk uit Mauritanië en sloot zich in 2006 aan bij AQIM. Hij is de *qadi* (rechter) van Imarat al-Sahra en lid van de *shura* (raadgevend orgaan) van AQIM.

2.2. Activiteiten

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de activiteiten die AQIM verricht. Achtereenvolgens komen aan de orde de operaties, uitgevoerd door AQIM, de werving en rekrutering van nieuwe aanhangers en de berichtgeving over AQIM in de media. In het algemeen kan gezegd worden dat de naamsverandering van GSPC naar AQIM niet alleen taalkundig is geweest. AQIM nam tegelijk ook de strategie en tactiek van al-Qaida over. Volgens het *European Strategic Intelligence and Security Center* (ESISC) heeft dit de opkomst in Algerije van grootschalige zelfmoordaanslagen bevorderd, die vergelijkbaar zijn met die, welke zijn gepleegd door jihadisten in Irak en Afghanistan. Deze praktijk was in dit land nog niet eerder gesignaleerd, zelfs niet gedurende de tragische gebeurtenissen van de jaren negentig.¹⁰⁸

AQIM voert verschillende soorten operaties uit:

- zelfmoordaanslagen, veelal in de vorm van bomaanslagen met behulp van voertuigen (auto's of vrachtwagens geladen met explosieven) die worden bestuurd door zelfmoordterroristen;¹⁰⁹
- aanslagen met voertuigen zonder bestuurder;
- het plaatsen van bermbommen, die geactiveerd worden door mobiele telefoons op het moment dat het doelwit voorbijrijdt;¹¹⁰
- ontvoeringen;
- het aanhouden en “arresteren” van voorbijgangers bij *roadblocks*. Deze zogenaamde controleposten hebben twee functies, meldt AQIM in haar filmpjes. Ten eerste het zoeken naar “afvalligen”, zoals politiemannen en militairen, die zoals een filmpje laat zien, ter plekke worden neergeschoten, en ten tweede het “verspreiden van communiqués en CD's onder de moslims”.¹¹¹

Om deze activiteiten te financieren heeft AQIM inkomsten nodig. Drugssmokkel vormt naar alle waarschijnlijkheid de belangrijkste inkomstenbron (zie paragraaf drie voor meer details). Daarnaast kunnen wapen- en goederensmokkel worden genoemd, vooral van sigaretten. AQIM-leider Mokhtar staat in de Sahel al sinds 1995 bekend als smokkelaar en wordt ook wel Mr. Marlboro genoemd.¹¹² Ontvoeringen van buitenlanders, voornamelijk Europeanen, vormen een andere belangrijke inkomstenbron, gezien de hoogte van de bedragen die vaak worden uitbetaald. Het schijnt volgens Fabiani en Cristiani zo te zijn dat lokale criminele bendes buitenlanders ontvoeren en die tegen betaling overdragen aan AQIM.¹¹³ Dat er losgeld wordt betaald, wordt officieel consequent ontkend, zoals in het geval van drie Spanjaarden die in november 2009 werden ontvoerd en op 23 augustus 2010 werden vrijgelaten. Terwijl in de media een be-

108 Claude Moniquet, *The Polisario Front and the development of terrorism in the Sahel*, ed. ESISC (Mai 2010) 13. (eigen vertaling, uit het Engels)

109 CAERT, rapport juni 2010.

110 Zoals de aanslag op een personeelsbus van het Amerikaanse bedrijf Halliburton op 12 dec. 2006, in details gefilmd en geplaatst op het net <http://www.YouTube.com/watch?v=48qb-1r14Z8&feature=related>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

111 Zoals te zien is op een filmpje geplaatst door AQIM http://www.YouTube.com/watch?v=WjpTQZxJR_Q&feature=related, laatst geraadpleegd 6 januari 2011.

112 Veel bronnen vermelden dat. Zie bijv. <http://www.middle-east-online.com/?id=97913>, laatst geraadpleegd 7 januari 2011.

113 Fabiani and Cristiani, *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*, 7.

drag van 3,8 miljoen euro werd genoemd, was er volgens de Spaanse autoriteiten niets uitbetaald.¹¹⁴ Voor de gijzelaars ontvoerd in september 2010 en nog steeds in handen van AQIM, vroeg de groep € 40 miljoen losgeld.¹¹⁵ Gelddonaties vanuit Europa worden ook wel eens als inkomstenbron genoemd, maar daar zijn weinig concrete gegevens over beschikbaar.¹¹⁶

■
114 Zie: <http://diasporasaharai.blogspot.com/2010/08/otages-espagnols-madrid-pay-la-rancon.html>, laatst geraadpleegd 28 januari 2011.

115 <http://www.france24.com/en/20110321-al-qaeda-demands-90-million-ransom-french-hostages-kidnapped-niger-aqim>, laatst geraadpleegd 20 mei 2011.

116 Boudali, *The GSPC*, 4.

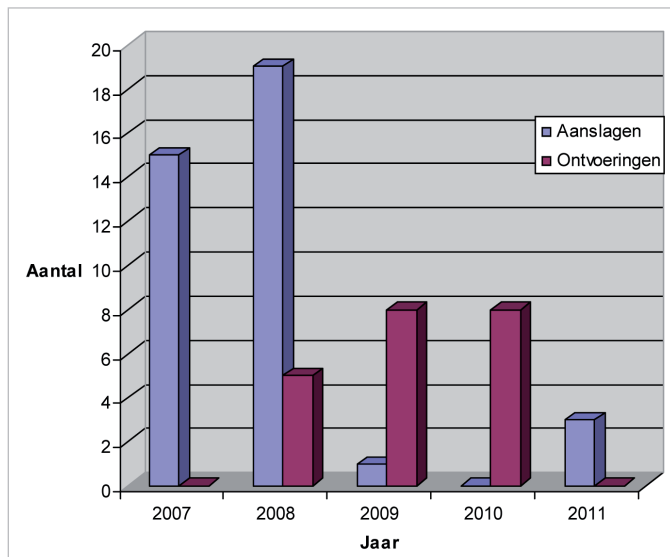
Figuur 2.5: Overzicht van recente activiteiten van AQIM (samengesteld op basis van persberichten, krantartikelen, en internetsites – zoals start.umd.edu).

Datum	Land	Locatie	Gedood	Gewond	(Type) Doel	Type Aanslag/ Activiteit
01/02/11	Mauritanië	Nouakchott	2	Meer- deren	President	Moordpoging op presi- dent v.h. land
16/09/10	Niger	Arlit	0	0	Expats	Ontvoering (5 Frankrijk, 1 Togo, 1 Madagaskar)
24/07/10	-	-	1	-	Franse vrijwilliger	Moord
19/04/10	Niger	In Abang- haret			Franse vrijwilliger	Ontvoering
29/11/09	Mauritanië	-	0	0	Spaanse en Franse vrijwilligers	Ontvoering (4 p.)
08/08/09	Mauritanië	Nouakchott	0	3	Franse ambassade	Zelfmoordaanslag
23/06/09	Mauritanië	Nouakchott	1	0	Amerikaans hulpver- lener	Moord
31/05/09	-	-	1	0	Toerist	Moord
22/01/09	Mali	Timbuktu	0	0	Toeristen	Ontvoering (4 p.)
4/12/08	Niger	Niamey	0	0	NGO (VN werknemers)	Ontvoering (2 p.)
05/11/08	Algerije	Timezrit	1	0	Overheid	Moord, Ontvoering
13/10/08	Algerije	Timezret	1	0	Overheid	Ontvoering, Gewapende aanval
28/09/08	Algerije	Delly	4	5	Politie	Bomaanslag
15/09/08	Mauritanië	Zuwarat	12	0	Militair	Hinderlaag, Gewapende aanval
20/08/08	Algerije	Bouira	12	15	Militaire commandant, werknemers van een damproject	Bomaanslag
19/08/08	Algerije	Issers	44	45	Politieacademie	Zelfmoordaanslag
09/08/08	Algerije	Zemmouri el Bahri	9	19	Politiepost	Bomaanslag
03/08/08	Algerije	Tizi Ouzou	1	25	Politie	Bomaanslag
23/07/08	Algerije	Lakhdaria	1	13	Vervoermiddelen	Bomaanslag
08/06/08	Algerije	Beni Amrane	2	0	Burgers	Bomaanslag
08/06/08	Algerije	Lakhdaria	10	0	Politie, Burgers	Bomaanslag
08/06/08	Algerije	Lakhdaria	2	0	Vervoermiddelen	Bomaanslag
05/06/08	Algerije	Lido	1	6	Militair	Bomaanslag
05/06/08	Algerije	Lido	0	0	Business	Bomaanslag
12/05/08	Algerije	Unknown	3	0	Militair	Gewapende aanval
11/05/08	Algerije	Medea	9	0	Militair	Gewapende aanval
24/04/08	Algerije	Draa El Mizan	1	0	Militair	Ontvoering
05/04/08	Algerije	Tigzirt	1	0	Politie	Gewapende aanval
29/01/08	Algerije	Thénia	4	-	Politiebureau	Zelfmoordaanslag
02/01/08	Algerije	Naciria	5	20	Politie, Burgers	Bomaanslag
24/12/07	Mauritanië	Aleg	4	1	Franse toeristen	Gewapende aanval

11/12/07	Algerije	Algiers	10	0	Constitutionele Raad	Bomaanslag
11/12/07	Algerije	Algiers	67	100	Weg vlakbij 2 VN-gebouwen	Bomaanslag
24/09/07	Algerije	Legata	1	0	Burgers	Moord
21/09/07	Algerije	Lakhdaria	1	9	Militair	Bomaanslag
14/09/07	Algerije	Zemmouri	3	5	Politie	Bomaanslag
08/09/07	Algerije	Dellys	30	47	Kazerne van de kustwacht	Bestelauto met explosieven
06/09/07	Algerije	Batna	16	74	Overheid, Burgers	Zelfmoordaanslag
14/08/07	Algerije	Igoulfen	3	8	Militair	Bomaanslag
11/07/07	Algerije	Algiers	11	35	Militair	Zelfmoordaanslag
07/06/07	Algerije	Beni-Ksila	3	7	Militair	Bomaanslag
02/06/07	Algerije	Mekla	1	0	Politie	Gewapende aanval
02/06/07	Algerije	Imaghninene	1	10	Militair	Bomaanslag
11/04/07	Algerije	Algiers, Bab Ezzouar	30	177	Hoofdkwartier Premier politiebureau	Zelfmoordaanslagen

Een aantal basiscijfers uit figuur 2.5 kan worden omgezet in een grafiek (zie figuur 2.6). Deze geeft een beeld van het verloop van de aanslagen in de afgelopen jaren. Daarbij kunnen de hieronder beschreven ontwikkelingen worden signaleerd.

Figuur 2.6: Grafiek van de activiteiten van AQIM

In 2007 en 2008 was sprake van een groot aantal aanslagen. De voorgangers van AQIM, de GIA en de GSPC, waren niet in staat politieke verandering in Algerije tot stand te brengen. Ook AQIM beschikte slechts over enkele honderden leden en was en is te klein om een echte opstandelingenbeweging te worden. De aansluiting bij al-Qaida in 2007 was volgens Cristiani en Fabiani dan ook een poging om de stagnatie te

doorbeken.¹¹⁷ Na de aansluiting bij al-Qaida pleegde AQIM een golf van zelfmoordaanslagen. Dit type aanslagen kwam, volgens Hanna Rogan, in 2007 op als nieuwe tactiek.¹¹⁸ Het aantal aanslagen steeg nog in 2008 en is daarna afgenomen. Het aantal ontvoeringen nam in dat jaar echter toe en leek zich daarna te stabiliseren. Daarbij moet in acht worden genomen dat van het jaar 2011 in figuur 2.5 alleen de eerste drie maanden in de cijfers zijn verwerkt. In diezelfde periode was er sprake van een steeds grotere concentratie van de activiteiten in het gebied ten Oosten van Algiers ("Zone II") en op de Sahelregio ("Zone IX"). Rogan leidt daaruit af dat AQIM in andere gebieden ernstig verzwakt is.¹¹⁹

De daling van het aantal aanslagen en de toename van de ontvoeringen kan als volgt worden verklaard. Volgens een schatting van de Amerikaanse *Coordinator for Counterterrorism* hebben de in Algerije genomen antiterrorismemaatregelen, gecombineerd met de publieke afkeer van terrorisme, de effectiviteit van AQIM doen verminderen. Volgens het jaarrapport van dit bureau over 2009 bestaan de operaties van de Algerijnse regering onder andere uit een verhoogde militaire aanwezigheid en ontmanteling van de netwerken voor steun- en rekrutering. Daardoor is het vermogen van AQIM om grootschalige aanvallen uit te voeren, met name in de grote Algerijnse steden, afgenomen.¹²⁰ In een rapport voor het Amerikaanse Congres noemt ook Arieff de uitbreiding in 2008 van politieoptreden aan de grenzen en in de grote steden.¹²¹ De nadruk van de activiteiten van AQIM kwam daardoor te liggen op het gebied ten Oosten van Algiers en de Sahelregio.¹²²

Algerije, Mauritanië, Mali en Niger zijn gaan samenwerken om terrorisme in de Sahel tegen te gaan.¹²³ In de Zuid-Algerijnse stad Tamanrasset richtten zij in 2009 en 2010 een gemeenschappelijk commandocentrum op voor de coördinatie van het veiligheidsbeleid en besloten zij tot uitbreiding van de aanwezige troepen in de regio.¹²⁴ Deze samenwerking wordt om een aantal redenen bemoeilijkt. Zo zijn er verschillen van opvatting over Franse betrokkenheid bij de bestrijding van terrorisme. Gezien het koloniale verleden staat Algerije negatief ten opzichte van Franse – en ook Amerikaanse – militaire aanwezigheid. Ook zijn er verschillen in aanpak. Mauritanië volgt een harde lijn in de bestrijding van AQIM, Mali is eerder bereid tot onderhandelen en tot het betalen van losgeld om gijzelaars vrij te krijgen. Ten slotte wordt de bestrijding van AQIM in de Sahel gehinderd door de ontoegankelijkheid van het landschap. Van Amerikaanse betrokkenheid bij terrorismebestrijding in de Sahel is sinds 2003 sprake in de vorm van het *Pan-Sahel Initiative* (PSI), in 2005 gevolgd door het *Trans-Sahara Counterterrorism Partnership* (TSCTP). In 2007 werd het *United States African Command* (AFRICOM) opgericht. Alle hebben ten doel de Afrikaanse regionale veiligheid te versterken.

117 Cristiani and Fabiani, *Al Qaeda in the Islamic Maghreb*, 3, 4.

118 Hanna Rogan, *Violent Trends in Algeria Since 9/11*, CTC Sentinel (November 2008. Vol. 1 Issue 12) zp., <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/06/Vol1Iss12-Art6.pdf>, laatst geraadpleegd 30 mei 2011.

119 Rogan, *Violent Trends in Algeria Since 9/11*, zp.

120 United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism ed., *Country Reports on Terrorism 2009* (Released August 2010) 116/117, <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/index.htm>, laatst geraadpleegd 27 april 2011.

121 Arieff, *Algeria: Current Issues*, 10.

122 Arieff, *Algeria: Current Issues*, 8.

123 <http://www.peacenewspaper.net/?p=858>, laatst geraadpleegd 15 juni 2011.

124 Rollins, John, *Al Qaeda and Affiliates: Historical Perspective, Global Presence, and Implications for U.S. Policy*, Ed. Congressional Research Service (Washington DC, January 25, 2011) 22, <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/R41070.pdf>, laatst geraadpleegd 20 april 2011.

*Rekrutering, media en “cyberjihad”*¹²⁵

AQIM is actief in het aanbieden van beeldmateriaal op het internet. In filmpjes laat AQIM verslagen zien van trainingen en aanslagen, inclusief de voorbereidingen, de aanloop, de uitvoering en de afloop compleet met doden, alsmede de verzorging van gewonden. Hierin worden mensen aangesproken en aangemoedigd zich aan te sluiten bij AQIM.¹²⁶ Onder het keurmerk *al-Andalus* laat AQIM regelmatig filmpjes op internet uitkomen, waaronder een serie met de naam *Zilal al-Suyuf* (schaduwen van de zwaarden), die de verschillende fasen van aanslagen nauwkeurig documenteert.¹²⁷

In één van de AQIM-filmpjes, getiteld “Boodschap aan onze *umma* in de islamitische Maghreb”¹²⁸ is de stem van Wadud te horen, die elk land van de Maghreb afzonderlijk bespreekt.¹²⁹ Hij stelt zich niet voor in dat filmpje, maar aan het begin ervan verschijnt de volgende tekst in het Arabisch en Frans: “Audioboodschap van de Sheikh Abu Musab Abdul Wadud”.¹³⁰ Voor Marokko noemt hij bijvoorbeeld de steden Ceuta en Melilla. Deze worden, in zijn woorden, ten onrechte bezet door Spanje. Hij spoort de moslimjeugd aan in actie te komen, tot jihad over te gaan, omdat de Marokkaanse regering “niets onderneemt om deze steden te bevrijden”, evenmin als de “Arabische Liga, de Organisatie van de Islamitische Conferentie en de Verenigde Naties”.

Wadud noemt één voor één landen van de Maghreb, bespreekt wat volgens hem niet goed gaat in die landen, en redeneert waarom de leiders “agenten” van het Westen zijn. Vervolgens biedt hij de jihad aan als oplossing om die landen te “verlossen” van de tirannie. Aldus gebruikt Wadud de lokale problematiek van die landen en speelt hij in op mogelijk latente gevoelens van ontevredenheid. Op die manier probeert hij deze sentimenten een legitieme basis te geven en met name de jeugd aan te moedigen om in opstand te komen en de jihadistische ideologie te omarmen. Deze strategie van rekrutering, die “een deprimerend sociaal-politiek beeld schetst, wordt vaker door GSPC/AQIM toegepast als middel voor politiek-religieuze einddoelen”.¹³¹

De propaganda die AQIM op het internet voert is zo mogelijk nog intensiever. Zoals beschreven in hoofdstuk een is het internet een belangrijk middel in de jihadistische propaganda van al-Qaeda en haar dochterorganisaties. Internet verbindt mensen van over de hele wereld en maakt het voor AQIM mogelijk haar activiteiten te legitimeren, nieuwe aanhangers te werven en eventuele geldschietters aan te trekken. “Rekrutering op afstand”¹³² gebeurt via schriftelijke verklaringen en audio- en videoboodschappen op internet en via webfora. Op sommige van die fora wordt door voor- en tegenstanders fanatiek gereageerd op deze *input*.

125 Cyberjihad wordt vaak gebruikt om de activiteiten, waaronder rekrutering en propaganda, van islamitische terroristen op internet aan te duiden. Zie bijv.: Benjamin R. Davis, *Ending Cyber Jihad, Commlaw Conspectus* (Vol. 15, 2006) 122.

126 filmpje geplaatst door gebruiker **droukdel8477** hetgeen overeenkomt met de alias van de opperemir. Zie: <http://www.YouTube.com/watch?v=CulkJtOAdWw>, laatst geraadpleegd 18 februari 2011.

127 zie bijvoorbeeld: http://www.YouTube.com/watch?v=yqAT_Mgu3X8&feature=related, laatst geraadpleegd 19 februari 2011.

128 Eigen vertaling.

129 “Boodschap aan onze *umma* in de islamitische maghreb”, zie: <http://www.YouTube.com/watch?v=Wg8-Cyr6a6k&feature=related>, laatst geraadpleegd 6 januari 2011.

130 Eigen vertaling.

131 Guidère, *Al-Qaida à la conquête du Maghreb*, 94.

132 *Ibidem*.

2.3. Allianties en netwerken

Deze paragraaf onderzoekt de internationale contacten van AQIM. De strijd van de GSPC was voornamelijk gericht tegen de regering van Algerije. Sinds de aansluiting bij al-Qaida en de naamsverandering naar AQIM heeft de organisatie volgens de NCTb het bredere pan-islamitische wereldbeeld van al-Qaida overgenomen.¹³³ In deze paragraaf wordt ook gekeken naar de verwevenheid van AQIM met internationale criminele netwerken.

De eerste leider van de GSPC, Hassan Hattab, zou een operationeel commandant zijn geweest binnen de GIA.¹³⁴ Van hem wordt gemeld dat hij tijdens de oprichting van de GSPC contact zou hebben gehad met Osama bin-Laden. Bij die gelegenheid zou de laatste Hattab hebben aangemoedigd zich van de GIA af te splitsen en de GSPC op te richten.¹³⁵ “Het besluit van Hattab om de GSPC op te richten was een direct gevolg van de strategische impasse binnen de GIA”, vermeldt Boudali.¹³⁶ Deze strategische impasse, aldus Boudali, ontstond naar aanleiding van onenigheid binnen de GIA over het ombrengen van alle burgers die de GIA niet actief steunden.¹³⁷

De GSPC legde de nadruk op het sparen van onschuldige burgers, het richten van de strijd tegen de seculiere Algerijnse overheid en op de vestiging van een islamitische staat. Het *Centre Africain d' Études et de Recherche sur le Terrorisme*, gevestigd in Algiers (afkorting CAERT), schetst in zijn *African Journal for the Prevention and Combatting of Terrorism* van juni 2010 een aantal ontwikkelingen binnen de GSPC die meer licht kunnen werpen op deze verandering.¹³⁸ De GSPC kende, volgens deze schets van CAERT, tussen 1998 en 2001 tijdens het leiderschap van Hassan Hattab veel interne problemen, onderlinge ruzies en deserties. Tegelijk werd zij verzwakt door de *Concorde Civile*, het plan van nationale verzoening, dat in 1999 inging en dat had geleid tot het neerleggen van de wapens bij ruim 1000 strijders. De aanslagen van 11 september 2001 op New York en Washington leidden echter tot wederopleving van de jihadistische geest van de GSPC. De organisatie radicaliseerde en kwam dichterbij de ideologie van al-Qaida te staan. Hattab zorgde er tegelijk voor dat andere gewapende islamitische groepen zich bij de GSPC aansloten.

In 2003 ontstonden er binnen de GPSC twee stromingen. De eerste was die van wat de CAERT noemt het “nationaal salafisme” van Hattab¹³⁹, die was gericht op islamisering van Algerije en dus primair een nationale agenda had. De tweede stroming was uit op internationale solidariteit van moslims en meer concreet op steun aan de strijders in Irak. Deze stroming had als voornaamste woordvoerders Wadud en Mokhtar. In een poging dichterbij de tak van al-Qaida in Irak te komen wilden beide leiders strijders naar Irak sturen.

■
¹³³ *Al Qa'ida in the Islamic Maghreb*, ed. NCTb, 1.

¹³⁴ Boudali, *The GSPC*, 1.

¹³⁵ *Ibidem*, 2; M. Ruthven, “The Islamist Movement in the Middle East and North Africa”, Lucy Dean (ed.), *The Middle East and North Africa* (London/New York: Routledge 2003) 110; A. Botha, “Terrorism in Algeria”, *Terrorism in the Maghreb. The Transnationalisation of Domestic Terrorism*, ed. ISS Monographs nr. 144, Pretoria, 1 June 2008.

¹³⁶ Boudali, *The GSPC*, 2.

¹³⁷ *Ibidem*, 3.

¹³⁸ *African Journal for the Prevention and Combating of Terrorism*, ed. CAERT, 47-51.

¹³⁹ *African Journal for the Prevention and Combating of Terrorism*, ed. CAERT, 50.

Hattab kreeg weinig steun van de Raad van Leiders van de GSPC en trad terug. Hij werd in 2003 opgevolgd door Nabil Sahraoui, alias Abou Ibrahim Mustapha. In augustus van dat jaar werd de politiek van actieve steun aan de jihad in Irak door de Raad gesteund en door Mustapha geïmplementeerd. Met een officiële steunbetuiging tijdens de herdenking in 2003 van de aanslagen van 11 september 2001, waarin hij zijn grote bewondering voor bin-Laden en Mollah Omar betuigde, zocht hij toenadering tot al-Qaida.¹⁴⁰ Een jaar later sneuvelde Mustapha evenwel in een confrontatie met het Algerijnse leger.

Daarop werd in 2004 Wadud tot leider uitgeroepen. Zoals beschreven in paragraaf een viel in 2005 op aanbeveling van al-Zarqawi, de toenmalige leider van al-Qaida in Irak, het besluit om de GSPC in al-Qaida op te nemen. De GSPC kreeg een proeftijd van september 2005 tot september 2006. In januari 2007 kwam de goedkeuring van Osama bin-Laden. De GSPC mocht haar naam wijzigen in AQIM. De proeftijd diende ervoor de GSPC in de gelegenheid te stellen een aantal interne hervormingen door te voeren om aan de eisen en maatstaven van al-Qaida te voldoen.¹⁴¹ De belangrijkste hervorming betrof de communicatie van de GSPC. Guidère beschrijft de ingrijpende verandering in de berichtgeving van GSPC, de *mutation médiatique* tussen 2005 en 2006. Voor 2005 had elke katiba een eigen mediacommissie en produceerde zij haar eigen communiqués op het moment waarop het haar uitkwam. Deze ongeorganiseerde en gedecentraliseerde berichtgeving werd door Wadud, met de technische hulp en ondersteuning van Abou Maysara al-Iraki, leider van de mediacommissie van AQIM, gecentraliseerd en gestructureerd.¹⁴²

Wadud en Mokhtar, de twee belangrijkste voorstanders van internationale islamitische solidariteit, stonden erop strijders naar Irak te sturen. Wadud was actief in het rekruteren en sturen van “vrijwilligers” vanuit Noord-Afrika.¹⁴³ Op die manier zou er direct contact en een feitelijke samenwerking tussen AQIM-leden en al-Qaida zijn geweest. Dit vermoeden wordt ondersteund door de uitzending van 18 november 2010 op de zender al-Jazeera van een audioboodschap van Wadud, die was geadresseerd aan de Franse regering. De boodschap hield verband met de (vijf) Franse staatsburgers die in september 2010 in Niger door AQIM ontvoerd waren. Wadud verwees de Franse regering voor alle onderhandelingen over hun vrijlating door naar bin-Laden.¹⁴⁴ Dit zou kunnen duiden op twee mogelijkheden. Ofwel voor Wadud en AQIM was bin-Laden meer dan alleen een geestelijk leider; ofwel Wadud was niet bereid tot onderhandelingen en stelde een onmogelijke eis. In ieder geval werd bin-Laden in de literatuur van AQIM “onze Sheikh” genoemd, wat kan worden begrepen als onze (geestelijk) leider.¹⁴⁵

Dit alles geeft aan “dat de GSPC van een Algerijnse militante groepering in een transnationale terreurorganisatie” aan het veranderen is.¹⁴⁶ De samenwerking tussen AQIM en al-Qaida leek in het begin alleen ideologisch van aard. Later heeft AQIM ook de tactiek en strategie van al-Qaida overgenomen. Overigens moet – zeker na de dood van bin-Laden – in lijn met de visie van Sageman in ogenschouw worden

■
140 De steunbetuiging is niet online te vinden, wel verwijzingen ernaar, zoals bijv.: http://www.echoroukonline.com/ara/dossiers/islam_group/34753.html, laatst geraadpleegd 22 januari 2011, en <http://www.aqlame.com/article2336.html>, laatst geraadpleegd 22 januari 2011.

141 Guidère, *Al-Qaida a la conquête du Maghreb*, 112.

142 *Ibidem*, 112-117.

143 Filiu, *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*, 4.

144 Zie bijv. het artikel: <http://www.elaph.com/Web/news/2010/11/612673.html?entry=homepagemainmiddle>, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

145 zie bijv. <http://news.maktoob.com/article/5778200>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

146 *Militaire inzetmogelijkheden in Afrika*, ed. Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael (maart 2008) 29.

genomen dat er van al-Qaida Central geen echte sturing in de richting van AQIM kan uitgaan. Het al-Qaida netwerk is gebaseerd op autonome lokale bewegingen, die ieder hun eigen activiteiten bepalen.¹⁴⁷

In februari 2010 richtte Wadud zich in een schriftelijk communiqué tot Boko Haram, een militante islamitische groep in Nigeria die in het volgende hoofdstuk wordt besproken.¹⁴⁸ Hij nodigde de groep uit jongeren naar hem toe te sturen zodat ze getraind konden worden. Hiermee reageerde hij op de bloedige confrontaties tussen Boko Haram en het Nigeriaanse leger waarin meer dan 200 leden inclusief de voormalige leider Mohammed Yusuf waren gedood.¹⁴⁹ Boko Haram heeft in oktober 2010 van haar kant steun betuigd aan onder andere al-Qaida, AQIM en al-Shabaab in Somalië.

“Gangsterrorisme”

AQIM maakt deel uit van meer internationale netwerken dan alleen al-Qaida. In de Arabische en Franse media wordt AQIM vaak in verband gebracht met verschillende netwerken van drugsmokkel in de Sahara. Op vrijdag 15 oktober 2010 liet de Marokkaanse minister van Binnenlandse Zaken in een persconferentie weten dat een internationale criminele drugsorganisatie van 34 leden in Marokko was ontmanteld. De groep opereerde onder leiding van twee Spanjaarden, de een vanuit hun hoofdkwartier in Mali en de ander reisde tussen Marokko en Spanje. Ze smokkelde drugs vanuit Colombia en Venezuela naar Noord-Mali, om deze vervolgens via Mauritanië, Algerije en Marokko te verhandelen en uiteindelijk naar Europa te verschepen. Op deze wijze was in 2010 in zes maanden circa 600 kilo cocaïne Marokko binnengesmokkeld. De drugsorganisatie kon in het genoemde gebied opereren met hulp van AQIM, waarmee zij volgens de minister nauwe banden onderhield.¹⁵⁰ Overigens moeten deze berichten met grote omzichtigheid tegemoet worden getreden. Immers, om politieke redenen kan het de Marokkaanse regering zeer goed uitkomen om Polisario te verbinden aan een terroristische organisatie.

Het Franse persbureau AFP bevestigde op 20 december 2010 wat een nota van DGSE (*Direction Générale de la Sécurité Extérieure*, de Franse militaire inlichtingendienst) eerder had gemeld over de ontmanteling die maand van één van de grootste drugsnetwerken in de Sahara.¹⁵¹ Volgens AFP wordt deze groep “Polisario” genoemd, omdat zij voor 90% zou bestaan uit leden van Polisario, de beweging die strijdt voor onafhankelijkheid van de Westelijke Sahara.¹⁵² Daaruit mag echter niet de conclusie worden getrokken dat het drugsnetwerk een en hetzelfde is als de onafhankelijkheidsbeweging. Evenmin kan uit de criminele relaties tussen Polisario en AQIM zonder meer worden afgeleid dat de onafhankelijkheidsbeweging Polisario sympathieën zou hebben voor het gedachtegoed of het terrorisme van AQIM.

■

147 Sageman, *Leaderless Jihad*, 133.

148 De volledige tekst van het communiqué is te vinden onder: <http://ahmed.banouta.net/t3844-topic>, laatst geraadpleegd 8 januari 2011.

149 Deze evenementen werden uitgebreid in de media behandeld. Zie bijv. http://www.bukisa.com/articles/366667_boko-haram-releases-eid-al-fitr-address-via-al-qaeda-in-north-africas-media-division-calling-on-muslims-to-wage-jihad, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

150 Voor de volledige persconferentie van de minister zie bijv.: <http://maghress.com/almaghribia/117044>, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

151 Zie het artikel op <http://www.maghreb-intelligence.com/revue-de-presse/602-polisario-aqmi-afp-confirme-le-contenu-de-la-note-de-la-dgse.html>, laatst geraadpleegd 15 januari 2011, en <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5jMF75ldgZyOL6wtNgfODhCozmSg?docId=CNG.f129ca9127f6f60cfad6740b626c646d.9d1>, laatst geraadpleegd 31 dec. 2010.

152 De naam is een afkorting voor *Frente Popular para la Liberación de Saguia el-Hamra y Río de Oro*. Polisario werd in 1973 opgericht als verzetsorganisatie tegen de Spaanse bezetting van de Westelijke Sahara. Toen Spanje in 1975 vertrok, werd het gebied verdeeld tussen Marokko en Mauritanië. Later trok Mauritanië zich terug, en annexeerde Marokko het hele territorium. Daarna nam Polisario de wapens op tegen Marokko. De beweging wordt gesteund door Algerije. Het conflict is nog steeds niet opgelost. Onderhandelingen over de toekomst van de Westelijke Sahara, onder toezicht van de VN, zijn nog altijd gaande.

Volgens het *European Strategic Intelligence and Security Centre* (ESISC) is het islamitische radicalisme van AQIM voor leden van Polisario aantrekkelijk. De ideologie van AQIM kan soelaas bieden voor degenen die de marxistisch-leninistische ideologie van Polisario ongeloofwaardig zijn gaan vinden. Anderen zijn vooral geïnteresseerd in de financiële voordelen van samenwerking met AQIM, in de vorm van goederen-, wapen- en drugsmokkel, van het ontvoeren van mensen of van diefstal van materiaal.¹⁵³

Wel bleek dat leden van het drugsnetwerk Polisario waren gearresteerd in Mauritanië, Noord Mali en de grensgebieden tussen Mali en Algerije, tussen Mauritanië en Mali en tussen Tsjaad en Niger. Dit valt grofweg samen met het operatiegebied van AQIM. De officiële bron die AFP aanhaalt vindt het te vroeg om van samenwerking met AQIM te spreken. Wel zegt hij dat “één van de gearresteerden heeft bekend om financiële redenen herhaaldelijk levensmiddelen aan AQIM te hebben geleverd”.¹⁵⁴

In een artikel van 10 december 2010 dat in het bovengenoemde AFP-bericht wordt aangehaald, wordt beweerd dat sultan Ould Baby, de leider van het drugsnetwerk, een belangrijk figuur is in de leiding van Polisario en dat hij direct betrokken is bij de ontvoering van vreemdelingen in de Sahel door AQIM. Hij zou het topje zijn van de ijsberg, van een netwerk dat onder bescherming van Polisario in de Sahel opereert en AQIM bevoorraadt met levensmiddelen en materiaal.¹⁵⁵ Naast het voorbeeld van Baby meldt het ESISC een aantal gevallen van leden van Polisario die nauw verbonden zijn met AQIM.¹⁵⁶ Een voorbeeld hiervan is Omar Sahraoui, voormalig kaderlid van Polisario die zich liet inhuren door Mokhtar. Hij was in november 2009 samen met andere Polisarioleden direct betrokken bij de ontvoering van twee Spanjaarden, in opdracht van AQIM. Volgens het ESISC zou de *Imarat al-Sahra* (zone IX) zijn gevormd door onder andere strijders uit Polisariokampen.¹⁵⁷ *Maghreb Arabe Presse*, die het weekblad *Jeune Afrique* citeert, schrijft dat rond zestig voormalige Polisariostrijders zich zouden hebben aangesloten bij AQIM.¹⁵⁸

Conclusies

In dit hoofdstuk is getracht een beter beeld te krijgen van de organisatie AQIM. Leider van AQIM is de Oppereir Abdelmalek Droukdal, die beter bekend is onder zijn *nom de guerre* Abu Musab Abdul Wadud. Zijn belangrijkste bondgenoot en tegelijk rivaal binnen AQIM is Mokhtar Belmokhtar, alias Khalid abu al-Abbaas al-A'ar.

AQIM heeft haar wortels in het radicale gewapende islamitische verzet tegen de Algerijnse regering dat begon met het verbod van het FIS in 1992. AQIM zet dat verzet voort. Het doel is het omverwerpen van het seculiere regime in Algerije en de vestiging van een overigens niet nader gedefinieerde islamitische staat. Sinds de formele aansluiting van AQIM bij al-Qaida heeft de organisatie ook de doeleinden van de we-

■

153 Moniquet, *The Polisario Front and the development of terrorism in the Sahel*, 19.

154 Letterlijk: ‘Mais l’une des personnes arrêtées reconnaît avoir, pour des raisons financières, livré à plusieurs reprises des vivres à AQIM.’
Bron: zie noot 116.

155 Zie <http://www.legriot.info/579-mali-arrestation-de-barons-du-narcotrafic-lies-a-aqmi/>, laatst geraadpleegd 9 februari 2011.

156 Ook de media vermelden meerdere namen van gearresteerde Polisario leden. Zie bijv. <http://www.Polisario-drogue: le DRS fulmine après l'arrestation de trafiquants issus de Tindouf>, laatst geraadpleegd 3 maart 2011.

157 Moniquet, *The Polisario Front and the development of terrorism in the Sahel*, 14.

158 Zie <http://www.Inquiétante dérive du “polisario” vers le grand banditisme dans la région sahélo-saharienne>, laatst geraadpleegd 4 maart 2011.

reldwijde jihad overgenomen, zoals de bevrijding van de landen van de islam uit handen van het westers imperialisme, op de eerste plaats van Frankrijk.

In hoofdstuk een werd geïdentificeerd welke functies religie kan vervullen binnen terroristische organisaties. In het geval van AQIM blijken in ieder geval drie van de vier mogelijkheden van toepassing te zijn: religie speelt een rol bij rekrutering, bij de rechtvaardiging van extreem geweld en bij het interne debat dat in de GPSC en AQIM gevoerd is over de selectie van doelen van aanslagen.

De belangrijkste operaties van AQIM zijn aanslagen en ontvoeringen. De laatste grote aanslag was een poging de president van Mauritanië te vermoorden. De in dit hoofdstuk opgenomen tabel laat in de afgelopen twee jaar een afname zien in het aantal aanslagen. Daarnaast is AQIM betrokken bij de smokkel van sigaretten, drugs en wapens en bij ontvoeringen van westerlingen. De daling van het aantal aanslagen na 2008 en de toename van de ontvoeringen vanaf datzelfde jaar kunnen worden verklaard door verhoogde militaire aanwezigheid aan de grenzen en in de grote steden. Het vermogen van AQIM om grootschalige aanslagen te plegen is daardoor afgenomen. Er heeft een concentratie plaatsgevonden van de activiteiten in het gebied ten Oosten van Algiers, waar Wadud zijn hoofdkwartier heeft, en in de Sahel, waar Mokhtar actief is. Diens operatiegebied strekt zich behalve over Algerije ook uit over Mali, Niger, Nigeria, Libië, Mauritanië en Tsjaad.

Wat betreft de activiteiten is de aanwezigheid van AQIM op internet opvallend, in het bijzonder in de vorm van YouTube-filmpjes. AQIM voert daar een intensieve propaganda. Het doel van deze aanwezigheid is de legitimering van activiteiten, de rekrutering van nieuwe aanhangers en strijders en het aantrekken van geldschietters.

Sinds januari 2007 is AQIM formeel opgenomen in het al-Qaida netwerk en hanteert het de naam van al-Qaida in de Islamitische Maghreb. AQIM heeft daarmee een keuze gemaakt voor de wereldwijde jihad. Het is onduidelijk wie de eerste hand uitstak, maar er lijkt op zijn minst een ideologische overeenkomst tussen AQIM en Al-Qaida te bestaan. Uit de in dit hoofdstuk genoemde bronnen mag daarnaast worden afgeleid dat AQIM in en rondom de Sahel relaties onderhoudt met criminele netwerken – en zelf ook deelneemt aan criminele activiteiten – en andere militante bewegingen aantrekt.

De toetreding van AQIM tot het al-Qaida netwerk in 2007 ging gepaard met twee veranderingen in het type activiteiten. Ten eerste volgde op de toetreding een serie zelfmoordaanslagen waarmee het grootste aantal slachtoffers binnen één operatie ooit werd veroorzaakt. Ten tweede vond een paar maanden later de eerste aanval buiten Algerije plaats. Het aantal ontvoeringen tussen 2008 en 2009 steeg met ruim 60%. Geconstateerd mag worden dat AQIM na de aansluiting bij het al-Qaida netwerk haar werkwijze heeft aangepast en haar operatiegebied heeft verbreed van Algerije naar de Sahel.

Naar analogie van de NCTb definitie van terrorisme kan worden vastgesteld dat AQIM een terroristische organisatie is die opereert op basis van jihadistische ideologische motieven. Zij heeft een op militaire leest geschoeide organisatiestructuur op basis van regionale eenheden en pleegt aanslagen op mensen en past daarbij ernstig geweld toe. Zij doet dit met het doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. AQIM maakt daarbij formeel deel uit van het internationale terroristische netwerk van al-Qaida.

De zwakke staten in de regio van de Westelijke Sahara zijn onvoldoende in staat hun grenzen te bewaken of terroristische groepen te bestrijden. Dat biedt kansen aan het al-Qaida netwerk.

Hoofdstuk 3: Boko Haram

Tijdens Kerstnacht 2010 werden in de Nigeriaanse steden Maiduguri en Jos kerken aangevallen. Daarbij kwamen minstens 38 mensen om en raakten er bijna honderd gewond. De slachtoffers waren vooral christenen. De verantwoordelijkheid werd opgeëist door de radicale islamitische beweging Boko Haram, die tegelijkertijd aankondigde meer aanslagen te zullen plegen op “ongelovigen en hun bondgenoten en iedereen die hen helpt”.¹⁵⁹ De gebeurtenissen kregen uitgebreid de aandacht van de internationale media.¹⁶⁰

Dit hoofdstuk bevat een nadere beschouwing van Boko Haram, de organisatie achter de bloedige Kerst van 2010 en achter rellen in 2009, waarin naar verluidt meer dan 1000 doden vielen. In de deelstaat Borno waar Boko Haram vooral actief is, zijn de bewoners zo bang voor represailles dat ze geen informatie – zo ze die al zouden hebben – doorgeven aan de politie of aan journalisten die trachten meer te weten te komen over Boko Haram. Onderzoekers en journalisten geciteerd in dit rapport maken bijna unaniem melding van hun frustratie en van de onvrede van de politie hierover.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de volgende thema's. Paragraaf een behandelt de herkomst, organisatie en ideologie van Boko Haram. In paragraaf twee gaat het om de activiteiten die Boko Haram onderneemt. Welke zijn deze? Hoe worden zij gemotiveerd en gefinancierd? De derde paragraaf onderzoekt de internationale contacten, en dan met name de relatie die Boko Haram onderhoudt met het al-Qaida netwerk.

3.1 Herkomst

In deze paragraaf wordt de ontstaansgeschiedenis van Boko Haram besproken, mede aan de hand van een beschrijving van de algemene situatie in Nigeria.¹⁶¹ Boko Haram is afkomstig uit en actief in Noord Nigeria. De Federale Republiek Nigeria is een staat in West Afrika, met 36 deelstaten en één federaal hoofdstedelijk territorium, waar de hoofdstad Abuja ligt (zie figuur 3.1).¹⁶² Nigeria is het land met het hoogste inwonertal van Afrika. Het *CIA World Factbook* telt meer dan 155 miljoen inwoners.¹⁶³ Volgens de laatste bron is de gemiddelde leeftijd slechts 19,1 jaar. Ter vergelijking: in Nederland is de gemiddelde leeftijd 41,1 jaar. Rond 70% van de bevolking leeft onder de armoedegrens.

159 Zie <http://www.nuij.nl/radicale-moslimgroep-claimt-geweld-nigeria.10831033.lynkx>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

160 Bijv. http://nouvelles.sympatico.ca/monde/nouvelles%20:%20monde%20:%20opresse%20canadienne/le_mouvement_islamiste_boko_haram_revendique_les_attentats_qui_ont_fait_38_morts_au_nigeria/964e6b4f; <http://allafrica.com/stories/201012280813.html>; en: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/1185592/2010/12/25/Moslimextremisten-vallen-op-kerstavond-kerk-aan-in-Nigeria.dhtml>, laatst geraadpleegd 15 mei 2011.

161 grotendeels gebaseerd op: *Africa South of the Sahara 2009 38th edition*, ed. Europa Regional Surveys of the world, London/ New York: Routledge 2009, met aanvullingen uit website van CIA Factbook en Ministerie van Buitenlandse Zaken.

162 Het federaal hoofdstedelijk territorium werd in 1976 gevormd uit een deel van de voormalige deelstaten Nasarawa, Niger en Kogi. Een federale minister, die wordt aangewezen door de president, houdt toezicht op de gang van zaken in het territorium.

163 CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

Figuur 3.1: Kaart van Nigeria
Bron: www.mapsofworld.com

Gedurende een groot deel van de negentiende en twintigste eeuw was het land een kolonie van Groot-Brittannië. In 1960 werd Nigeria onafhankelijk. Na de onafhankelijkheid kende het land lange tijd een militair bewind en waren er regelmatig staatsgrepen. Meer dan de helft van de bevolking is moslim. In 1986 sloot Nigeria zich als lidstaat aan bij de Organisatie van de Islamitische Conferentie (OIC).¹⁶⁴ Deze

¹⁶⁴ Blijkens haar eigen website (www.oic-oic.org) telt de Organisatie van de Islamitische Conferentie 57 lidstaten uit vier continenten. Zij wil de collectieve stem zijn van de islamitische wereld, en zorgdragen voor bescherming en waarborging van de belangen van de islamitische wereld, "in de geest van de bevordering van internationale vrede en harmonie tussen de verschillende mensen in de wereld".

stap veroorzaakte onrust onder het christelijke deel van de bevolking, met hevige gevechten en tientallen doden als gevolg. In 1999 werd een nieuwe grondwet aangenomen en vond een vreedzame overgang plaats naar een civiel bestuur. In hetzelfde jaar werd in diverse Noordelijke deelstaten de shariawetgeving ingevoerd. Deze ontwikkeling veroorzaakte opnieuw religieuze en etnische onrust. Tegenwoordig geldt in negen deelstaten de sharia als basis voor wetgeving. In drie deelstaten zijn er regio's waarin de sharia geldt.

Groot-Brittannië voerde in 1947 een federaal stelsel in de toenmalige kolonie in. Met een verdeling van het land in regio's trachtte London tegemoet te komen aan de belangen van de verschillende etnische groepen in Nigeria: de Ibo (in het Oosten), de Yoruba (in het Westen) en de Hausa-Fulani (in het Noorden). In de regio Noord, waar de inwoners overwegend moslim zijn, woont ongeveer de helft van de totale bevolking. Daarmee loopt door het midden van het land een scheidslijn tussen moslims in het Noorden en christenen in het Zuiden. Het land kent praktisch permanente etnische en religieuze spanningen. Sinds het einde van het militair bewind in 1999 zijn er 12.000 Nigerianen omgekomen in etnisch en religieus geweld. De regering is niet in staat daartegen effectief op te treden.¹⁶⁵

Figuur 3.2: Verdeling tussen Moslims en Christenen in Nigeria
Bron: www.getreligion.org

¹⁶⁵ Lauren Ploch, *Nigeria: Elections and Issues for Congress*, ed. Congressional Research Service (April 1, 2011) 15 - 16, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33964.pdf>, laatst geraadpleegd 6 juli 2011.

Behalve grote etnische en religieuze verdeeldheid kent Nigeria een chaotisch bestuur en geldt het als een van de meest corrupte landen in de wereld. Nigeria staat op de veertiende plaats van de *failed states index* en hoort volgens de criteria van het *Fund for Peace* tot de categorie van 37 slechtst bestuurdde staten.¹⁶⁶ In de *Corruption Perceptions Index* 2010 van *Transparency International* staat Nigeria op plaats 134 van de 180 geregi-streerde landen.¹⁶⁷ Volgens een rapport voor het Amerikaanse Congres worden Nigeriaanse veiligheids-troepen, waaronder met name de politie, beschuldigd van zware schendingen van de mensenrechten, zoals het toepassen van martelingen en buitenrechtelijke executies.¹⁶⁸

Hoewel er zowel in 2003 als in 2007 ernstige onregelmatigheden waren bij de presidentsverkiezingen, kent Nigeria nog steeds de langste periode van civiel bewind sinds de onafhankelijkheid. In april 2007 werd de islamitische noorderling Alhaji Umaru Musa Yar'Adua gekozen tot president. Hij stierf in mei 2010 en werd vervangen door zijn vice-president Goodluck Jonathan, een christen afkomstig uit het Zuiden (zie figuur 3.2). Volgens een ongeschreven regel in de Nigeriaanse politiek wisselt het presidentschap na twee termijnen tussen een kandidaat uit het christelijke Zuiden en het islamitische Noorden. Jonathan werd nochtans in de verkiezingen van 18 april 2011 herkozen als president. Dankzij steun van een meerderheid van kiezers in het grotendeels christelijke Zuiden en Zuid-Westen won hij van zijn belangrijkste opponent Muhammadu Buhari, die steun kreeg in het islamitische Noorden van Nigeria. Tijdens de verkiezingen zijn er meer dan 500 doden gevallen en 75000 mensen ontheemd geraakt.¹⁶⁹

De Nigeriaanse economie is sterk afhankelijk van olieopbrengsten. Zo'n 95% van de inkomsten aan buitenlandse deviezen en 80% van de inkomsten van de schatkist zijn te danken aan de export van olie. Veel van deze inkomsten gaan voor de bevolking verloren door corruptie en wanbeheer. Ondanks de aanwezigheid van landbouw en natuurlijke hulpbronnen als zink, tin en ijzer, staat Nigeria op de 142ste plaats van de *Human Development Index* van het *United Nations Development Programme*, in de categorie landen met een *low human development*.¹⁷⁰ Het Internationaal Monetair Fonds schat het bruto binnenlands product (BBP) van Nigeria per hoofd van de bevolking over 2008 op USD 2134. Het zijn schattingen, aangezien de Nigeriaanse statistieken met betrekking tot de bevolkingsaantallen niet betrouwbaar zijn. Het christelijke Zuiden is over het algemeen welvarender dan het islamitische Noorden.

Boko Haram is, kortom, actief in een land met een olierijke economie, een arm volk en een gebrekkig functionerende overheid. De organisatie in kwestie noemt zichzelf "*Ahl al-Sunnah wa al-Jama'a 'ala Minhaj as-Salaf*"¹⁷¹, hetgeen betekent: Mensen van de Traditie van de Profeet (Mohammed) en de Groep volgens de Salafistische Methode.¹⁷² Zij richt zich op naleving van het voorbeeld van de eerste generaties van moslims. Een andere naam die zij zichzelf geeft is "*Jama'at Ahl al-Sunnah li Da'wah wal Jihad*". Dit kan worden vertaald als: de Gemeenschap van de Mensen van de Traditie (van de profeet) voor de Prediking en Heilige Oorlog¹⁷³, of zij gebruikt namen die op deze thema's variëren. Voorts was zij bekend onder aanduidingen

■
166 *Failed States Index Scores* 2010, ed. Fund for Peace, http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=900, laatst geraadpleegd 31 maart 2011.

167 http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2010/results, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

168 Ploch, *Nigeria: Elections and Issues for Congress*, 23.

169 Zenn, *Boko Haram Exploits Sectarian Divisions to Incite Civil War in Nigeria*, 6.

170 <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/NGA.html>, laatst geraadpleegd 19 maart 2011.

171 *The "Boko Haram" Tragedy: Frequently Asked Questions*, ed. Da'wah Coordination Council of Nigeria, Minna, Nigeria, 2009.

172 eigen vertaling.

173 eigen vertaling.

als “*The Nigerian Taliban*”, “*Yusufiyya sekte*” en “*Boko Haram*”.¹⁷⁴ Volgens andere bronnen bestaat de groep sinds 1995¹⁷⁵, onder de naam “*Ahl al-Sunnah wa al-Jama’a*”, en stond zij destijds onder leiding van Abubakah Lawan.¹⁷⁶ Gargon en Bean vermelden in de *Terrorism Monitor* van de Amerikaanse *Jamestown Foundation*: “... toen Lawan vertrok om verder te studeren aan de universiteit van Medina, benoemde een commissie van *shaykhs* [geleerden] Mohammed Yusuf als de nieuwe leider. In 2003 heeft Yusuf de *shaykhs* die hem steunden afgezet door ze te beschuldigen van corruptie en nalatigheid in het prediken van de ‘zuivere islam’.”¹⁷⁷

Er zijn geen officiële documenten van Boko Haram beschikbaar, waardoor moeilijk is vast te stellen of de organisatie in bepaalde perioden vaste namen had en of een bepaalde naam staat voor een bepaalde ideologie. Wel duidelijk is het volgende: in 2001/2002 stichtte Mohamed Yusuf in Maiduguri, de hoofdstad van de deelstaat Borno, de naar hem genoemde Yusufiyya-sekte.¹⁷⁸ Deze groep kreeg in Noord Nigeria veel aanhangers (zie hierna), maar had ook volgelingen in de buurlanden Tsjad en Niger.¹⁷⁹ Later kreeg deze groep de naam Boko Haram. In 2004 verhuisde de groep naar Kanamma in de Nigeriaanse deelstaat Yobe, dicht bij de grens met Niger. Sinds die tijd heeft Boko Haram daar een basis, vanwaaruit zij aanvallen pleegt op nabijgelegen buitenposten van de politie.¹⁸⁰ Van 2002 tot aan zijn dood op 31 juli 2009 was Mohammed Yusuf de leider van Boko Haram.

De eerste publieke verklaring namens Boko Haram verscheen op 9 augustus 2009. Deze was ondertekend door Mallam Sanni Umaru, onder de titel waarnemend leider (“*Acting Leader Boko Haram*”).¹⁸¹ In oktober 2010 volgde een latere verklaring van Abu Bakr Shekau,¹⁸² in zijn hoedanigheid van emir van de *Jama’at Ahlul Sunnah lil Da’wah wal Jihad*.¹⁸³ Het is aannemelijk dat Umaru een hooggeplaatste functie bekleedde binnen Boko Haram en dat hij na de dood van Yusuf de leiding op zich nam tot de nieuwe leider bekend werd, in of voor oktober 2010. De verklaring van Umaru begint met: “*We speak as Boko Haram*”, terwijl Shekau daar in zijn verklaring van een jaar later geen gebruik van maakt en de bovengenoemde Arabische naam gebruikt. In paragraaf drie komen de overige bijzonderheden van beide verklaringen uitgebreid aan de orde.

■

174 Onuoha, *The Islamist challenge*, 54-67.

175 Abimbola Adesoji, *The Boko Haram Uprising and Islamic Revivalism in Nigeria*, *Africa Spectrum* (2010 nr. 2) 99; Schulze, *Nigeria: The Boko Haram Battle*, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

176 Onuoha *The Islamist challenge*, 55.

177 Zie: http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_PDF_01.pdf, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

178 Danjibo, N.D., *Islamic Fundamentalism and Sectarian Violence: The “Maitatsine” and “Boko Haram” Crises in Northern Nigeria*, ed. Institute of African Studies (Ibadan: University of Ibadan z.j.) 6, http://www.ifra-nigeria.org/IMG/pdf/N-D-DANJIBO-_Islamic_Fundamentalism_and_Sectarian_Violence_The_Maitatsine_and_Boko_Haram_Crises_in_Northern_Nigeria.pdf, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

179 *Ibidem*, en: Rafiu Oriyomi, *Nigeria’s Boko Haram*, *IslamOnline*, 30 juli 2009, http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1248187534610&pagename=Zone-English-News%2FNWELayout, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

180 *Ibidem*.

181 <http://allafrica.com/stories/200908140646.html>, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

182 Zijn naam wordt op verschillende manieren gespeld, waaronder Chekaw.

183 http://www.archive.org/stream/AlandIs_01/kotba#page/n1/mode/zup, laatst geraadpleegd 2 maart 2011.

Organisatie

De islam is sinds de 11^e eeuw aanwezig in Nigeria en kwam in het begin van de 19^e eeuw onder het Sokoto Kalifaat tot bloei.¹⁸⁴ Kennis van de islam werd vergaard in koranscholen voor kinderen en meer geavanceerde Arabischtalige- en islamitische scholen voor middelbare scholieren en universitaire opleidingen.¹⁸⁵ Kennis van de Arabische taal die noodzakelijk is om de Koran te kunnen lezen en de religie te beoefenen is onder de Hausa-Fulani sinds lang, zij het beperkt, aanwezig. En hoewel wordt vermeld dat Boko Haram leden onderling uitsluitend Arabisch spreken,¹⁸⁶ is er geen manier om na te gaan of alle Hausa-Fulani leden de taal echt machtig zijn en of het Arabisch de enige taal is die ze spreken. Van de aanhangers in Tsjaad wordt ook vermeld dat ze uitsluitend Arabisch spreken.¹⁸⁷

De leden van Boko Haram bidden afzonderlijk in eigen moskeeën en mengen zich niet met de lokale bevolking. Ze dragen lange baarden en rode of zwarte hoofddeksels.¹⁸⁸ Uit het gepubliceerde fotomateriaal van gearresteerde en gedode Boko Haram-leden valt af te leiden dat deze figuren voornamelijk mannen van middelbare leeftijd zijn. Leden zijn onder andere voormalige universiteitsdocenten en studenten die hun studie hebben opgegeven toen ze tot Boko Haram zijn toegetreden, en daarnaast ook ongeschoolde en werkloze jongeren.¹⁸⁹

Het voornaamste doel van Boko Haram is het omverwerpen van de Nigeriaanse staat en het toepassen van de sharia in alle 36 deelstaten van Nigeria.¹⁹⁰ De naam “*boko haram*” laat veel van de ideologie zien. Het woord “*boko*” betekent in Hausa: “latijns schrift” of “westers onderwijs”. Het kan ook refereren aan het Engelse woord “book”, dat indirect verwijst naar “kennis” en “onderwijs”. “*Haram*” is een Arabisch-islamitisch woord dat “verwerpelijk” of “verboden” betekent. Boko Haram betekent kortom zoveel als “westers onderwijs is verwerpelijk”. Het voor Boko Haram enig aanvaardbare alternatief voor westerse, seculiere educatie, is onderwijs dat puur gebaseerd is op de lessen van de Koran en de *Sunna*, zoals uitgelegd door de vroegste generaties van moslims (*Salaf*).¹⁹¹

Maar het gaat om meer dan verzet tegen westers onderwijs alleen. Dat blijkt uit een verklaring van Boko Haram. Deze is gedateerd op 9 augustus 2009 – een paar weken na de dood van de leider van de groep - en aan de Nigeriaanse krant *Vanguard* ter beschikking gesteld. Daar zegt Mallam Sannu Umaru, waarnemend leider van Boko Haram, dat de naam staat voor “westerse beschaving is verboden”. Volgens de verklaring gaat het hem om het “geloof in de superioriteit van de islamitische cultuur”, en om het verwerpen van “westerse manieren van leven, die omvatten: grondwettelijke bepalingen die betrekking hebben op bijvoorbeeld de rechten en privileges van de vrouw, het idee van homoseksualiteit, sancties in geval van [...] misdaden, zoals drugshandel, zedenzaken [...], een meerpartijendemocratie in een overwegend islamitisch land als Nigeria, [...] prostitutie, de consumptie van alcohol en vele andere [dingen] die indruisen

■
184 *Islam in Nigeria*, Africa Studies Centre Leiden, <http://www.ascleiden.nl/library/webdossiers/nigeriaandislam.aspx#History>, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

185 Catherine Coles & Beverly Mack, *Hausa women in the twentieth century* (Madison/London: The University of Wisconsin Press, 1991) 9.

186 http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=2005 laatst geraadpleegd 7 februari 2011.

187 zie http://www.channelstv.com/global/news_details.php?nid=24068&cat=Local, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

188 Oriomi, Nigeria's Boko Haram, *Islam Online*, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

189 Verschillende door ons geraadpleegde bronnen vermelden dit, zie bijv. *The “Boko Haram” Tragedy*.

190 *Ibidem*.

191 *The “Boko Haram” tragedy*, 14.

tegen de islam.”¹⁹² Kortom: Boko Haram is tegen alle westerse invloeden, die niet in overeenstemming zijn met haar interpretatie van de sharia, of het nu gaat om economische, politieke, juridische of sociale aspecten van het leven.

De vraag kan gesteld worden of de ideologie van Boko Haram primair religieus dan wel etnisch gemotiveerd is. De groep bestaat voornamelijk uit Nigerianen, maar telt ook leden uit de buurlanden Tsjaad, Kameroen, Niger¹⁹³ en zelfs Soedan¹⁹⁴. De thuisbasis en het operatiegebied van Boko Haram liggen in Noord-Nigeria. Het is realistisch aan te nemen dat de Nigeriaanse leden vooral tot de Hausa-Fulani behoren. De Hausa-Fulani zijn overwegend moslim, en zijn te vinden in Noord-Nigeria, Zuid-Niger en Mali. De Hausa beschikken over een sterke cultuur en waren de dominante groep in de regio voor de komst van het zogeheten Sokoto Kalifaat begin negentiende eeuw. De Fulani zijn een nomadisch volk dat in dezelfde regio leeft. Van oorsprong zijn Hausa en Fulani niet verwant, maar inmiddels zijn beide volken vermengd en spreken ze Hausa. Samen vormen ze de grootste etnische groep van Nigeria.¹⁹⁵

In een studie van etnische conflicten in Afrika gaan Sally Matthews en Solomon Hussein uit van een definitie van een etnische groep als “a community of people who have the conviction that they have a common identity and common fate based on issues of origin, kinship ties, traditions, cultural uniqueness, a shared history and possibly a shared language”.¹⁹⁶ De auteurs benadrukken dat etniciteit subjectief is en “a perceived sense of common origins and interests”.¹⁹⁷ Op grond van de voor deze analyse beschikbare informatie kan niet worden geconcludeerd dat de leden van Boko Haram een gemeenschappelijke etnische afkomst hebben. Het belangrijkste kenmerk dat de leden van Boko Haram wél bindt is het islamitische geloof. De leden zien zichzelf namelijk in eerste instantie als moslims, die er naar eigen oordeel de enige ware uitleg van het geloof op na houden. Vast staat dat de leden een gemeenschappelijk doel hebben, namelijk het stichten van een islamitische staat in Nigeria. En zoals het geval is bij AQIM, waar leden van uiteenlopende Noord-Afrikaanse landen afkomstig zijn, lijkt de religie als bindende factor ook voor Boko Haram leden belangrijker dan nationaliteit of etniciteit.

Over het ledenaantal van Boko Haram bestaat geen eenduidigheid. Op grond van verklaringen van de Nigeriaanse politie over het aantal arrestaties en/of het aantal omgekomen Boko Haram leden mag er verondersteld worden dat de groep honderden, of wellicht zelfs duizenden leden telt.¹⁹⁸ Volgens de Nigeriaanse onderzoekers Danjibo en Onuoha gaat het om 280.000 leden.¹⁹⁹ Een online artikel waarin wordt verwezen naar de BBC, noemt zelfs een aantal van 1,5 miljoen aanhangers.²⁰⁰ Van het beschikbare

192 <http://allafrica.com/stories/200908140646.html>, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

193 Oryomi, *Nigeria's Boko Haram*, http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1248187534610&pagename=Zone-English-News%2FNWELayout, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

194 Onuoha, *The Islamist challenge*, 58.

195 Isodore Uchechukwu Chibuzo Nwanaju, *Christian-Muslim Relations in Nigeria* (Nijmegen: Brakkenstein, 2004) 21-23; Coles and Mack, *Hausa women in the twentieth century*, 4.

196 *Ethnic Conflict Management in Nigeria*, 10.

197 *Ibidem*.

198 Volgens persberichten zijn er op 22 november 2010 170 mensen gearresteerd in Maiduguri en eerder die maand zijn er 152 mensen gearresteerd. In juli 2009 zijn ruim 300 leden omgekomen.

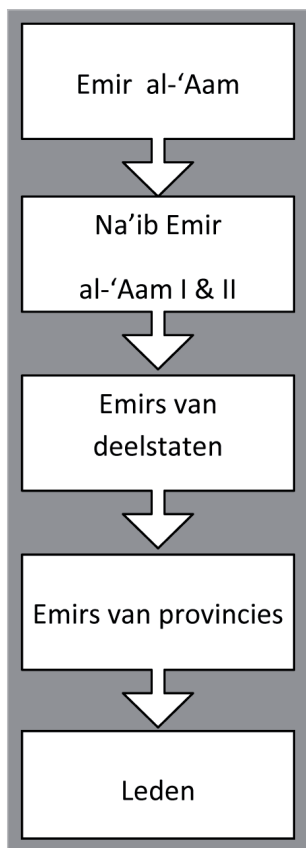
199 Danjibo, *Islamic Fundamentalism and Sectarian Violence*, 6, en Onuoha, *The Islamist challenge: Nigeria's Boko Haram crisis explained*, 58.

200 Een artikel d.d. 4 augustus 2009 van “Elombah News; A Nigerian Perspective on World Affairs”, toegeschreven aan de BBC, zie: http://www.elombah.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1240:boko-haram-linked-to-al-qaeada&catid=1:latest-news&Itemid=67, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

materiaal over Boko Haram zijn dit de enige bronnen die een schatting geven van het aantal leden. In een land als Nigeria waar geen betrouwbare statistieken zijn en waar burens, kennissen, of familieleden van Boko Haram aanhangers niets willen of kunnen loslaten over de groep, blijft het verkrijgen van de juiste informatie lastig. Het verschil tussen de genoemde aantallen leden is groot, maar zelfs als het laagste aantal wordt genomen, kan Boko Haram als een omvangrijke organisatie worden gekenschetst.

In organisatorisch opzicht staat Boko Haram onder de leiding van de opperbevelhebber, de *Emir al-'Aam*. Deze heeft twee plaatsvervaarders, de *Na'ib Emir al-'Aam I & II*. In elke deelstaat waar Boko Haram aanwezig is, is er een eigen emir (bevelhebber of leider). Elke provincie binnen een deelstaat heeft ook een emir. Onder deze emir vallen de rest van de leden.²⁰¹ Tot zijn dood was Mohammed Yusuf de opperbevelhebber.

In figuur 3.3 wordt de interne structuur van Boko Haram schematisch weergegeven.

Figuur 3.3: Organigram interne structuur Boko Haram

Mohammed Yusuf was ongetwijfeld de belangrijkste figuur binnen Boko Haram. Hij werd op 29 januari 1970 geboren in een dorp in de federale staat Yobe. Yusuf heeft zijn middelbare school niet afgemaakt,

■
²⁰¹ The "Boko Haram" tragedy, 14.

maar ging naar Tsjaad en Niger om de koran te bestuderen. Daar zijn volgens Danjibo zijn radicale anti-westerse en anti-modernistische opvattingen tot ontwikkeling gekomen.²⁰² Gezegd wordt dat hij getrouwd was met vier vrouwen en twaalf kinderen had en dat hij beschikte over een aanzienlijk eigen vermogen.²⁰³ Hij wordt beschreven als een charismatisch preker.²⁰⁴

Na zijn terugkomst in Nigeria, stichtte hij in 2001/2002 de sekte Yusufiyya, die later de naam Boko Haram kreeg. Van 2002 tot aan zijn dood in 2009 was Mohammed Yusuf de leider van Boko Haram. Op 30 juli 2009 werd hij door de krijgsmacht gearresteerd na afloop van vijf dagen bloedige rellen tussen Boko Haram en de Nigeriaanse autoriteiten (zie figuur 3.4). Volgens legerwoordvoerders werd hij levend overgedragen aan de politie.²⁰⁵ Een paar uur later meldde een politieambtenaar dat Yusuf gedood was in een vuurgevecht met veiligheidstroepen terwijl hij probeerde te vluchten.²⁰⁶ Een andere politieambtenaar liet echter weten dat Yusuf om genade pleitte voor hij door de politie werd neergeschoten.²⁰⁷ Nigeriaanse mensenrechtenorganisaties spreken daarom van een buitenrechtelijke executie.²⁰⁸

Figuur 3.4: Mohammed Yusuf.
Bron: The Jamestown Foundation

De huidige leider van Boko Haram is abu-Mohammad abu-Bakr ibn Mohammad al-Shakwi, en wordt kortweg Abubakar Shekau genoemd (zie figuur 3.5). De verschillende spellingswijzen van zijn naam zijn waarschijnlijk het gevolg van fonetische transcriptie van zijn Arabische naam naar Hausa of Engels. Er is weinig biografische informatie over Shekau beschikbaar. Hij was vermoedelijk na Yusuf de tweede man in Boko Haram.²⁰⁹ Tijdens de rellen van juli 2009 werd hij in het bovenbeen geschoten. Kort daarna verschenen berichten in de media over zijn dood.²¹⁰ Hij werd maandenlang dood geacht, tot op 2 oktober

202 Danjibo, *Islamic Fundamentalism and Sectarian Violence*, 6. Er is geen verdere uitleg van genoemd radicaliseringsproces van Yusuf.

203 *Ibidem*.

204 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8177451.stm> laatst geraadpleegd 10 maart 2011.

205 <http://www.vanguardngr.com/2009/08/boko-haram-leader-handed-alive-to-police-army-insists/>, laatst geraadpleegd 26 mei 2011.

206 <http://allafrica.com/stories/200907310425.html>, laatst geraadpleegd 15 mei 2011.

207 http://www.sunday.dailylife.com/index.php?option=com_content&view=article&id=851:boko-haram-mayhem-700-killed-in-maiduguri-alone-military-corpses-still-litter-streets-mass-burial-commences&catid=57:cover, laatst geraadpleegd 26 mei 2011.

208 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8177451.stm> laatst geraadpleegd 10 maart 2011.

209 <http://bizhallmark.com/index.php/feed/news/3173.txt>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

210 bijv. <http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/monde/20090730.OBS5918/vaste-offensive-au-nigeria-les-combats-contre-les-talibans-auraient-cesse.html>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

2010 zijn eerste verklaring als leider van Boko Haram uitkwam. Hij zou ondergedoken zijn in de woestijn tussen Tsjaad en Soedan.²¹¹ De Nigeriaanse politie houdt echter vol dat hij in 2009 gedood is.²¹²

Mallam Sanni Umaru, voorheen waarnemend leider van de organisatie, is Nigeriaan en is waarschijnlijk de tweede man van Shekau. Meer informatie over hem is niet beschikbaar. Van andere leiders van Boko Haram zijn geen gegevens gevonden.

Figuur 3.5: Abubakar Shekau
Bron: Aljazeera.net

3.2. Activiteiten

Boko Haram begon haar activiteiten in Noord-Nigeria, in de deelstaten Borno, Yobe en Bauchi. Sinds een paar jaar heeft Boko Haram haar operatiegebied uitgebreid en is zij aanvallen gaan plegen in de deelstaat Kano²¹³ (zie figuur 3.6) en tegen christelijke gemeenschappen in Midden-Nigeria op de scheidslijn tussen het islamitische Noorden en christelijke Zuiden van Nigeria.²¹⁴ Het gaat daarbij om aanvallen met vuurwapens en explosieven, op politiebureaus, andere regeringsgebouwen en kerken. De methode die Boko Haram daarbij toepast is vanuit rijdende motorfietsen of SUV's te schieten.²¹⁵ Boko Haram beschikt, volgens onderzoekster Schulze, over zware en geavanceerde wapens.²¹⁶

De grootste rellen die Boko Haram heeft veroorzaakt vonden plaats tussen 26 en 30 juli 2009. Ze begonnen met een aanval op een politiebureau in de stad Bauchi, als antwoord op arrestaties van leden van de groep. Dat leidde tot hevige vuurwapengevechten tussen Boko Haram-leden en de Nigeriaanse krijgsmacht. Al snel verspreidden de rellen zich naar Yobe, Kano en Borno, waarbij, naast politiebureaus ook

211 <http://www.iol.co.za/news/africa/islamist-leader-shekau-hiding-in-the-desert-1.490069>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

212 <http://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/Nigerias-Islamic-sect-leader-issues-fresh-attack-threat/articleshow/6117662.cms>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

213 NRC/Handelsblad, 28 juli 2009

214 http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=2005, laatst geraadpleegd 9 maart 2011.

215 Zenn, Jacob, Boko Haram Exploits Sectarian Divisions to Incite Civil War in Nigeria, *Terrorism Monitor* (Vol. IX, nr. 18, May 5, 2011) 6.

216 Schulze, *The Boko Haram Battle*, laatst geraadpleegd 2 mei 2011.

Figuur 3.6: Overzicht van recente activiteiten van Boko Haram (afgekort BH).

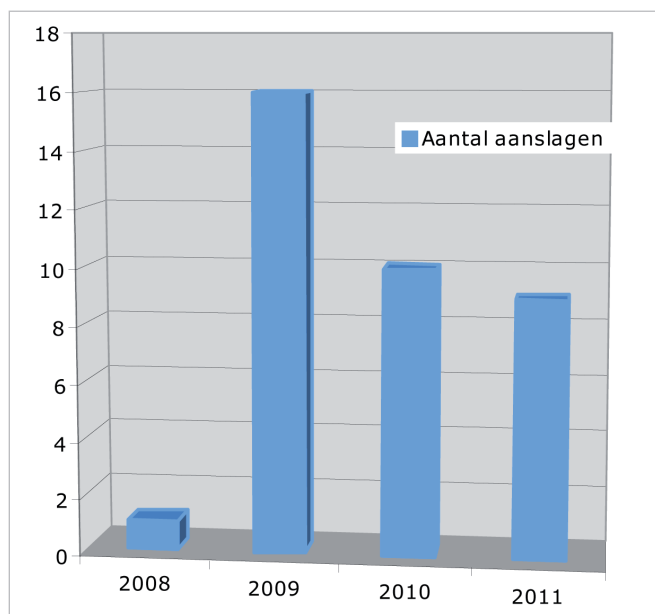
Datum	Locatie	Doel van de aanslag / Type gebeurtenis	Slachtoffers	Wie / Remarks
14/03/11	Maiduguri, Borno	Een anti-Boko Haram geestelijke	1 dode	
22/02/11	Rwang Fang dorp, Plateau	Vuurwapenaanvallen	Onbekend aantal doden	
21/02/11	Damaturu, Plateau	Inval politie op Boko Haram leden	6 doden (BH)	Grote wapenvondst gedaan
17/02/11	Bauchi, Bauchi	Aanval op politiebureau en bank		
15/02/11	Maiduguri, Borno	Aanval op kerk		
08/02/11	Maiduguri, Borno	BH biedt vrede aan, onder voorwaarde dat gouverneur van Borno onmiddellijk aftreedt en BH leden hun moskee in Maiduguri terugkrijgen		
30/01/11	Maiduguri, Borno	Controlepost Politie	1 dode 2 doden	Politieagent Boko Haram
28/01/11	Maiduguri, Borno	Moordaanslag op kandidaat voor het gouverneurschap in april verkiezingen	7 doden	Kandidaat, zijn broer en 5 politieagenten
23-24 /01/11	Maiduguri, Borno	Gerichte aanslag op bewakers van kerk	2 doden	Militair
18/01/11	Maiduguri, Borno	Vuurwapenaanvallen	4 doden	Burgers
28/12/10	Maiduguri en Jos	Kerken	Min. 38 doden	Christenen
31/12/2010	Abuja, federaal hoofdstedelijk territorium	Bomaanslag op een markt, verm. door Boko Haram	4 dood	92 BH leden opgepakt
29/12/10	Jos, Plateau	Gewapende aanval op kerken	5 doden	
24/12/2010	Jos, Plateau	Bomaanslagen en g ewapende aanval op kerken	86 doden, tientallen gewonden	
23/11/10	Maiduguri, Borno	De politie laat weten dat in 6 weken tijd meer dan 170 verm. BH leden zijn gearresteerd, in verband met de rellen van de zomer.		
14/11/10	Maiduguri, Borno	Aanval	1 dode	Militair
25/10/10	Bauchi	Aanval op controlepost, vermoedelijk door Boko Haram		Politiefunctionaris vermoord
21/10/10	Maiduguri, Borno	BH verspreidt poosters met AQIM logo, en waarschuwing om de politie niet behulpzaam te zijn en om niet buiten de Sharia te treden.		
11/10/10	Maiduguri, Borno	Aanval op politiebureau		
07/09/10	Bauchi	Aanval door 50 gewapende mannen op een gevangenis		7 à 800 gevangenen bevrijd
30/07/10	Maiduguri, Borno	Yusuf, leider BH door de politie gedood		
26-29/07/09	Bauchi (Bauchi), Potiskum (Yobe), Maiduguri (Borno) en Wudil, dichtbij Kano.	Gewapende aanvallen op politie-bureaus, overheidsgebouwen en veiligheidstroepen	Min. 800 doden in Maiduguri	Meer dan 4000 zijn ontheemd
2008	Maiduguri, Borno	Aanval op politiebureau	17 doden	BH
2007	Kano	Aanval op politiebureau		

gevangenissen en andere overheidsgebouwen en kerken werden aangevallen. Op 30 juli werd de leider van de organisatie gevangen genomen en doodgeschoten. Het aantal dodelijke slachtoffers liep tussen de 800 en volgens sommige berichten 1000 zielen. Het betrof voornamelijk leden van Boko Haram. Er vielen een paar duizend gewonden.²¹⁷

Voor een uitgebreid overzicht van activiteiten van Boko Haram in de jaren 2007 tot het schrijven van dit rapport, zie figuur 3.6 (samengesteld op basis van persberichten, krantartikelen, en internet sites – zoals: www.buitenland.nieuws.nl, www.crisisgroup.org, www.islammemo.cc en www.allafrica.com).

Het aantal aanslagen dat door Boko Haram is gepleegd kan worden opgenomen in een grafiek (zie figuur 3.7). Wat opvalt in de grafiek zijn de rellen van 2009 die honderden slachtoffers het leven hebben gekost. In 2009 bereikte Boko Haram een piek wat betreft het aantal aanslagen. 2009 was het meest actieve en destructieve jaar. Na 2009 kan een daling worden waargenomen. Gezien het feit echter dat 2009 een uitzondering is en dat van 2011 alleen de eerste drie maanden zijn meegerekend, kan worden vastgesteld dat Boko Haram nog steeds actief is. De aanslagen gingen in het voorjaar van 2011 door. Zo eiste Boko Haram in januari 2011 de verantwoordelijkheid op voor de moord op een kandidaat voor de verkiezingen van gouverneur in de deelstaat Bauchi.²¹⁸ Over het algemeen zijn de aanslagen beperkt tot de noordelijke helft van Nigeria. Van Boko Haram gaat meer een regionale dan een nationale dreiging uit. Boko Haram is ook primair gericht op lokale en regionale issues.²¹⁹

Figuur 3.7: Grafiek aanslagen van Boko Haram

217 Er zijn veel artikelen over deze rellen geschreven. Om een voorbeeld te noemen: Schulze, *Nigeria: The Boko Haram Battle*.

218 Ploch, *Nigeria: Elections and Issues for Congress*, 17.

219 Ploch, *Nigeria: Elections and Issues for Congress*, 28.

De tegenmaatregelen van de Nigeriaanse overheid blijken tot nu toe weinig effectief te zijn. Volgens een bericht in de Zuid-Afrikaanse *Mail & Guardian* dacht de Nigeriaanse regering in 2009 Boko Haram vernietigd te hebben, na een aanval van Nigeriaanse soldaten op een moskee van Boko Haram, de arrestatie van de leider Mohammed Yusuf en diens dood in gevangenschap. Maar een jaar later bleken de inwoners van de stad Maiduguri en de dorpen erom heen opnieuw in angst te leven voor de groep.²²⁰ Het ontbreekt de autoriteiten aan de capaciteit en de steun van de bevolking om Boko Haram effectief te bestrijden.²²¹ De in april 2011 gekozen president Jonathan heeft verklaard een zogeheten “*carrot and stick*”-benadering te kiezen. Enerzijds wil hij onderhandelen, anderzijds wil hij terrorisme bestrijden. Hij heeft meer mensen en materieel naar het Noorden gestuurd, maar er zijn volgens de BBC weinig tekenen dat de stick-methode werkt.²²²

Integendeel, het voorjaar van 2011 werd gekenmerkt door een serie aanslagen van Boko Haram. Doelen waren onder anderen de dominee van de Church of Christ en bezoekers van een bar in Maiduguri, het politiebureau van de hoofdstad Abuja, de katholieke kerk van Saint Patrick in Maiduguri, maar ook Ibrahim Birkuti, een islamitische geestelijke die kritiek had geuit op Boko Haram.²²³ Op 12 juni stelde Boko Haram een lijst op met voorwaarden voor een dialoog met de regering. Daarin staan onder andere de onvoorwaardelijke vrijlating van alle gevangen Boko Haram-leden, de strafrechtelijke vervolging van de betrokkenen bij de dood van hun leider Yusuf en de strikte toepassing van de sharia in de twaalf noordelijke deelstaten van Nigeria.²²⁴

Hoe Boko Haram aan haar wapens komt valt niet met zekerheid te zeggen. In het Zuiden van Nigeria is de gewelddadige organisatie *Movement for the Emancipation of the Niger Delta* (MEND) actief.²²⁵ Het staat vast dat MEND door middel van smokkel aan haar wapens komt.²²⁶ Hoewel beide organisaties in ideologisch opzicht verschillen, is het niet ondenkbaar dat Boko Haram op dezelfde manier profiteert van de alom tegenwoordige corruptie en de gebrekkige grensbewaking en dankzij smokkel aan haar wapens komt. Schulze, die een lokale bron in Nigeria citeert, meldt bijvoorbeeld dat een gedeelte van de wapens voor Boko Haram wellicht via Tsjaad het land binnenkomt.²²⁷

De geraadpleegde bronnen zeggen alle dat er geen specifieke rekruteringsstrategie kan worden waargenomen, maar leren dat Boko Haram leden verspreid onder de gewone bevolking leven. In een dichtbevolkt land als Nigeria is het niet ondenkbaar dat traditionele vormen van communicatie, zoals direct persoonlijk contact, het belangrijkst zijn. De alom aanwezige corruptie, de armoede en werkloosheid, de

■
220 <http://mg.co.za/article/2011-02-07-muslim-sect-in-nigeria-demands-troop-withdrawal>, laatst geraadpleegd 19 april 2011.

221 Charlie Szrom en Chris Harnisch, *Al-Qaeda's Operating Environments; A New Approach to the War on Terror*, ed. American Enterprise Institute (March 2011) 9, http://www.criticalthreats.org/sites/default/files/pdf_upload/analysis/AQAM-final.pdf, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

222 BBC News: *Are Nigeria's Boko Haram Getting Foreign Backing?* <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13843967>, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

223 Nigeria's Boko Haram Issues; Conditions amidst Wave of Islamist Violence, Jamestown Foundation ed., *Terrorism Monitor* (Volume IX, Issue 25, June, 23, 2011) 2, http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_009_61.pdf, laatst geraadpleegd 6 juli 2011.

224 *Terrorism Monitor*, 2.

225 MEND is een gewapende Nigeriaanse beweging die zegt te strijden tegen de uitbuiting en onderdrukking van de lokale bevolking in de Nigerdelta en de aantasting van het milieu door buitenlandse oliemaatschappijen.

226 zie bijv.: Jody Ray Bennett, *Small Arms: Destination Unknown*, ed. International Relations and Security Network, ETH Zurich, 27 augustus 2009, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?lng=en&id=105078>, laatst geraadpleegd 31 maart 2011.

227 Schulze, *Nigeria: The Boko Haram Battle*.

slechte infrastructuur en het hoge percentage besmettingen met het HIV-virus, kunnen kwetsbare en/of radicaliserende personen vatbaar maken voor de ideologie van Boko Haram.²²⁸

Volgens de Nigeriaanse onderzoeker Onuoha betalen Boko Haram leden een dagelijkse bijdrage van 100 naira (45 eurocent) aan hun leider. Dit zou wel eens de belangrijkste bron van financiering voor de groep kunnen zijn. Er zijn geen andere lucratieve activiteiten, zoals smokkel, bekend. Daarnaast krijgt de groep donaties van politici, overheidsfunctionarissen, individuen en organisaties binnen Nigeria.²²⁹ Een bericht op internet dat zou zijn gebaseerd op informatie van de BBC meldt dat elk lid van Boko Haram dagelijks een bijdrage levert van 1 naira en dat “de stichter” dagelijks 500.000 naira (227 euro) toucheert, “with fleet of cars [sic]”.²³⁰

In tegenstelling tot AQIM maken de leiders en leden van Boko Haram nauwelijks gebruik van de (digitale) media. Behalve twee verklaringen van de waarnemend en de huidige leider en wat sporadisch beeldmateriaal²³¹, is er bijna geen digitale vingerafdruk van de organisatie te vinden.

3.3. Allianties en netwerken

Deze paragraaf onderzoekt de internationale betrekkingen van Boko Haram. Uit een serie publieke verklaringen valt een toenadering tussen Boko Haram en het al-Qaida netwerk waar te nemen. De verklaringen worden hier op chronologische volgorde weergegeven, waardoor de ontwikkeling in de toenadering zichtbaar wordt. In juni 2009 gaf Abu Yahya al-Libi van al-Qaida Central, een verklaring uit op jihadistische internetfora, waarin hij islamitische militante groepen in Noord-Afrika aanspoorde zich te verenigen onder de leiding van AQIM.²³² Deze verklaring werd op 9 augustus van dat jaar gevolgd door een bericht van Umaru, de toenmalige waarnemend leider van Boko Haram, die zei: “*Boko Haram is just a version of the al-Qaeda which we align with and respect. We support Osama bin Laden, we shall carry out his command in Nigeria until the country is totally Islamised*”.²³³ Umaru verwijst hier waarschijnlijk naar een uitspraak van bin-Laden van enkele jaren geleden waarin hij Nigeria rijp noemde voor de heilige oorlog.²³⁴ Umaru zei in zijn verklaring namens Boko Haram te spreken.

In februari 2010 deed Wadud, de leider van AQIM, een mededeling op YouTube en op jihadistische internetfora onder de kop “De genocide van moslims in Nigeria - een nieuwe episode in de lopende kruis-

228 NRC/Handelsblad, 30 juli 2009: “... aanhang onder gemarginaliseerde islamitische jongeren die zich keren tegen de in hun ogen decadente christenen in het zuiden van Nigeria, en tegen noordelijke, Islamitische leiders die hen niet zouden vertegenwoordigen”.

229 Meerdere bronnen vermelden de betrokkenheid van politici en hoogfunctionarissen in het financieren van Boko Haram, zoals: Onuoha, The Islamist challenge, African Security Review, maar ook: Schulze, Nigeria: The Boko Haram Battle. Zie ook: <http://www.tribune.com.ng/sun/index.php/crime-features/3058-boko-haram-who-are-they>, laatst geraadpleegd 5 mei 2011. Voor een land als Nigeria dat een lange geschiedenis van corruptie kent is dat geen uitzondering.

230 http://www.elombah.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1240:boko-haram-linked-to-al-qaeada&catid=1:latest-news&Itemid=67, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

231 Bijv. <http://www.YouTube.com/watch?v=OVBWjprgFOA&feature=related>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

232 http://www.bukisa.com/articles/366667_boko-haram-releases-eid-al-fitr-address-via-al-qaeda-in-north-africas-media-division-calling-on-muslims-to-wage-jihad, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

233 <http://allafrica.com/stories/200908140646.html>, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

234 Deze uitspraak van bin-Laden werd o.a. aangehaald in NRC Handelsblad, 28 juli 2009.

tocht". Daarin bood hij aan om Nigeriaanse moslims te trainen en te voorzien van wapens om aanvallen uit te voeren in Nigeria.²³⁵

Op 2 oktober 2010 werd via al-Andalus, het mediakeurmerk van AQIM, op Jihadistische fora de zogeheten "Suikerfeestverklaring"²³⁶ uitgebracht.²³⁷ Daarin deed Shekau, de huidige leider van Boko Haram, een langdurige en dringende oproep aan moslims in Nigeria tot jihad, teneinde de islam te verdedigen tegen haar "vijanden". Hij zei daarin dat Boko Haram zich volledig inzet voor de uitvoering van het "programma van de profeet" en de toepassing van de sharia. Hij verwierp de legitimiteit van de Nigeriaanse overheid, die, aldus Shekau "...werd opgericht door de kolonialisten nadat ze moslims hadden vermoord, moskeeën verwoest en het Boek van God, de Heilige Koran, ontheiligd". En hij verklaarde daarbij tevens dat "elke regering die niet onder de sharia valt", evenals seculiere staten, christenen en sjiieten, vijanden zijn.

Shekau veroordeelde in diezelfde verklaring ook met kracht alle "vreemde, Westerse scholen", die "afgoederij en ongelovige praktijken en [sociale] corruptie" verspreiden, met inbegrip van hogescholen, universiteiten, en alle andere onderwijsinstellingen, of ze nu door missionarissen worden geleid of anderszins. Deze verklaring van Shekau staat vol met citaten uit de Koran en Hadith, preken en andere typisch religieuze retoriek, terwijl de bronnen betreffende Boko Haram uit de periode hiervoor daar geen gewag van maken. Shekau deed deze uitspraken in naam van *Ahl al-Sunnah*, een naam die wellicht een positievere connotatie heeft bij moslims dan Boko Haram. Hij bracht ten slotte hulde aan al-Qaida, haar regionale takken en haar respectievelijke leiders in Irak, Jemen en Noord-Afrika, evenals al-Shabaab in Somalië en "de mujahideen in Pakistan, Tsjetsjenië en Kashmir". Hij noemde daarbij Molla Omar, bin-Laden, Baghdadi (in Irak) en Wadud van AQIM bij naam.

In de laatste week van oktober 2010, dezelfde maand waarin de Suikerfeestverklaring van AQIM uitkwam, verschenen er in Maiduguri posters van Boko Haram met de naam van Shekau en het logo van AQIM erop. De boodschap was een waarschuwing aan de bevolking om de politie niet behulpzaam te zijn en om niet in de buurt te komen van soldaten die 's nachts de stad bewaken. De posters bevatten ook een bedreiging: "Elke moslim die zich verzet tegen de vestiging van de sharia zal worden aangevallen en vermoord."²³⁸

Deze serie uitlatingen laat zien dat de relatie tussen Boko Haram en al-Qaida is geëvolueerd van een ideologische alliantie zoals genoemd door Umaru, naar samenwerking, zij het (nog) slechts op het niveau van propaganda, zoals aangekondigd door Shekau. De eerste hervorming die AQIM/GSPC moest ondergaan toen zij zich bij al-Qaeda aansloot betrof uitgerekend de media-afdeling. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat Boko Haram haar wijze van berichtgeving aan het reorganiseren is. Dat is wellicht een stap in de richting van AQIM c.q. al-Qaida. Als onderdeel van een wereldwijde jihad wordt het geweld in Nigeria opgenomen op pro-jihadistische websites als "*Ansar al-Mujahideen*" (Bondgenoten van Jihad-Strijders)²³⁹

235 <http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1062257/2010/02/02/Al-Qaida-wil-radicaler-islamisten-in-Nigeria-steunen.dhtml>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

236 Zie volledige verklaring onder: http://www.archive.org/stream/AlAndls_01/kotba#page/n10/mode/1up, laatst geraadpleegd 16 maart 2011.

237 Bijv. <http://ansar1.info/index.php>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

238 zie bijv. <http://sahelblog.wordpress.com/2010/10/22/quick-items-boko-haram-and-al-shabab/>, laatst geraadpleegd 20 februari 2011. Eigen vertaling.

239 Hierin wordt de situatie in Nigeria als een "nieuwe wonde" bestempeld, zie: <http://www.YouTube.com/watch?v=yQuym8btWbs&nofeat=her=True>, laatst geraadpleegd 27 december 2010.

en “*Al-Mujahden Electronic Network*” (Jihad-Strijders Electronisch Netwerk)²⁴⁰. Deze erkenning plaatst de jihad in Nigeria in een wereldwijde context, geeft de heilige oorlog daar een zekere legitimiteit en brengt haar dichterbij andere terroristische groepen met een vergelijkbare ideologie. De Amerikaanse *Director of National Intelligence* rapporteerde in maart 2011 aan de Amerikaanse Senaat dat Boko Haram gericht is op locale issues, “*although it may be pursuing interests it shares with AQIM*”.²⁴¹

Op 13 oktober 2010 bood Boko Haram de Nigeriaanse regering een wapenstilstand aan.²⁴² Een woordvoerder van de organisatie, die zich weigerde te identificeren, stelde als voorwaarden aan deze wapenstilstand o.a. het vrijlaten van alle gevangengenomen leden, toelating in Nigeria van alle leden van Boko Haram die in ballingschap waren en de vrijheid voor ieder van hen om hun godsdienst uit te oefenen. De regering heeft hieraan geen gehoor gegeven. Het is de vraag hoe dit aanbod geduid moet worden. Het lijkt alsof Boko Haram een ontwikkeling doormaakt zoals de GPSC destijds in Algerije. De jihad in Algerije leek op een gegeven moment uitzichtloos. Zo zou Boko Haram in Nigeria wellicht ook weinig hoop hebben op een overwinning in de binnenlandse strijd. Koerswijziging naar deelname aan de internationale jihad zou dan een nieuw perspectief bieden.

Conclusies

Het ontstaan van de Nigeriaanse Jihadistische organisatie Boko Haram moet worden gezocht in de door Mohamed Yusuf opgerichte Yusufiyya sekte in Noord-Nigeria. Abubakar Shekau kan worden gezien als de leider van de als Boko Haram bekend staande organisatie. Doel van Boko Haram is het omverwerpen van de Nigeriaanse regering en de vestiging van een islamitische staat. Letterlijk betekent Boko Haram “westers onderwijs is verwerpelijk”. Maar het gaat om meer: de totale afwijzing van alle westerse invloeden uit Nigeria.

Zoals in hoofdstuk een is beschreven kan religie verschillende functies hebben voor een terroristische organisatie. Religie kan een rol spelen in de rekrutering van aanhang, als rechtvaardiging van extreem geweld, als aansporing voor het plegen van zelfmoordaanslagen en als hulpmiddel bij de selectie van doelen van aanslagen.

Boko Haram laat zich leiden door een radicale islamitische ideologie. De leden van Boko Haram bidden afzonderlijk in eigen moskeeën en mengen zich niet met de lokale bevolking. De achterban bestaat voornamelijk uit mensen die behoren tot de etnische groep van Hausa-Faulani. Het belangrijkste kenmerk dat de leden van Boko Haram wél bindt is het islamitische geloof. De leden zien zichzelf namelijk in eerste instantie als moslims, die er naar eigen oordeel de enige ware uitleg van het geloof op na houden. Vast staat dat de leden een gemeenschappelijk doel hebben, namelijk het stichten van een islamitische staat in Nigeria.

■
240 <http://www.majahden.com/vb/showthread.php?t=6808>, laatst geraadpleegd 22 februari 2011.

241 *Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services*, James R. Clapper Director of National Intelligence (March 10, 2011) 17.

http://www.dni.gov/testimonies/20110210_testimony_clapper.pdf, laatst geraadpleegd 19 april 2011.

242 <http://allafrica.com/stories/printable/2010101040759.html>, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

Wat betreft de activiteiten die Boko Haram onderneemt kan worden vastgesteld dat deze bestaan uit aanslagen op doelen die verbonden zijn met het christelijk geloof, zoals kerken, en met de Nigeriaanse staat, zoals politiefunctionarissen, politieke en publieke ambtsdragers of overheidsgebouwen. Boko Haram opereert vooralsnog in het Noorden van Nigeria. Van Boko Haram gaat vooral een lokale dreiging uit, de groep is niet altijd doeltreffend in het plegen van aanslagen en de meeste slachtoffers zijn vaak leden van de groep zelf.

Boko Haram is weliswaar niet de enige verantwoordelijke, maar heeft zeker een rol gespeeld in het aanwakken van geweld tussen moslims en christenen in de periode voorafgaand aan de verkiezingen van april 2011. Met de dood in 2009 van de leider Yusuf samen met honderden Boko Haram leden en de verwoesting van hun moskee in Maiduguri dacht Nigeria een eind te hebben gemaakt aan Boko Haram. Maar zij heeft zich, onder leiding van Shekau, weten te hergroeperen, en is regelmatig aanslagen gaan plegen in het Noorden van Nigeria.

Het ontbreekt de autoriteiten aan de capaciteiten en de steun van de bevolking om Boko Haram effectief te bestrijden. De in april 2011 gekozen president Jonathan heeft verklaard een zogeheten “*carrot and stick*”-benadering te kiezen. Enerzijds wil hij onderhandelen, anderzijds wil hij terrorisme bestrijden. De tegenmaatregelen van de Nigeriaanse overheid blijken tot nu toe echter weinig effectief te zijn. Integendeel, het voorjaar van 2011 werd gekenmerkt door een nieuwe serie aanslagen van Boko Haram.

Sinds 2010 lijkt er toenadering te bestaan tussen Boko Haram en AQIM en daarmee het wereldwijde al-Qaida netwerk. Boko Haram kon worden gezien als behorend tot de categorie van Bruce Hoffman van “*al-Qaida locals*”, een losstaande groep van al-Qaida gezinden. Maar zij lijkt bezig haar betrekkingen met het al-Qaida netwerk, en meer in het bijzonder met AQIM, aan te halen. De huidige leider van de groep, Shekau, heeft zijn eerste verklaring via het mediakeurmerk van AQIM uitgebracht. Deze Arabischtalige verklaring was volledig in de stijl van al-Qaida. Vanuit de kant van AQIM kwam het aanbod om Nigerianen te trainen in kampen van AQIM.

De toenadering tussen AQIM en Boko Haram moet om verschillende redenen serieus worden genomen. De belangrijkste daarvan is dat AQIM beschikt over technische kennis, een organisatie en logistiek. Ze hebben ervaring in het eigenhandig maken van bommen en het plegen van zelfmoordaanslagen. Ook beschikken ze over goede kennis van de Sahel. Van haar kant brengt Boko Haram een groot aantal leden in. Mochten Boko Haram en AQIM tot nauwere samenwerking komen, dan zou AQIM in potentie een schier onuitputtelijk reservoir activisten krijgen en Boko Haram haar operatiegebied naar heel Nigeria of zelfs over de staatsgrenzen kunnen heentillen.

Naar analogie van de NCTb-definitie van terrorisme kan worden vastgesteld dat Boko Haram opereert op basis van jihadistische ideologische motieven. Zij pleegt aanslagen op mensen en past daarbij ernstig geweld toe. Zij doet dit met het doel radicale maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen.

Bijlage 1. Staalkaart AQIM²⁴³

1. Naam en doelstellingen

1.1 Naam

AQIM noemt zichzelf *Tanzim al-Qa'ida bi-bilad al-Maghrib al-Islami*. Zij is in het Nederlands bekend als “Al-Qa'ida in de Islamitische Maghreb”. Voor 2007 heette de organisatie *Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat* (GPSC).

1.2 Ontstaan

AQIM is van oorsprong een op Algerije georiënteerde organisatie. In 1991 blokkeerde de Algerijnse regering een verkiezingsoverwinning van het radicaal islamitische FIS (*Front Islamique du Salut*). Het FIS werd verboden en er volgde een burgeroorlog tussen de Algerijnse regering en de radicaal islamitische oppositie. Eén van de radicale organisaties die de wapens opnam tegen de regering was de GIA (*Groupe Islamique Armé*), die uitgroeide tot de grootste en meest gewelddadige terreurorganisatie in Algerije. In 1998 scheidde een groep leden zich af van de GIA uit onvrede over het grootschalig gebruik van geweld. Zij richtten de GPSC (*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat*) op. De GPSC bleek niet in staat om door middel van terroristische aanslagen fundamentele veranderingen in de Algerije staat te bewerkstelligen. Dat was mede reden voor de GPSC om in 2006 aansluiting te zoeken bij al-Qaida. Begin 2007 nam de groep de naam AQIM aan. AQIM heeft aldus haar wortels in het extremistische islamitische verzet tegen de Algerijnse regering dat begon met het verbod van het FIS. AQIM zet dat verzet voort.

1.3 Ideologie

AQIM heeft als belangrijkste doel het stichten van een overigens niet nader gedefinieerde islamitische staat in Algerije. Sinds 2006 deelt AQIM officieel ook de doelen en ambities van al-Qaida. Daarmee is de gerichtheid op Algerije verbreed tot deelname aan de wereldwijde jihad tegen het Westen. AQIM voert een jihad tegen de Franse invloed in Algerije, de westerse invloed in de Maghreb en de regeringen in de regio die deze aanwezigheid steunen en mogelijk maken.

AQIM ziet zichzelf op de eerste plaats als een religieus gemotiveerde organisatie. Alle officiële verklaringen beginnen met een verwijzing naar de Koran en de Hadith. De GPSC, directe voorganger van AQIM, noemde zichzelf een salafistische groep, gericht op de verkondiging (*prédication*) van een bepaalde interpretatie van de Islam en op de strijd (*combat*) om deze ideologie te realiseren in de vorm van een islamitische staat. AQIM heeft van deze ideologische karakterisering geen afstand genomen.

2. Organisatie

2.1 Leden

Over het aantal leden van AQIM lopen schattingen uiteen van 100 tot 4000. De leden van AQIM lijken uitsluitend mannen, tussen twintig jaar en middelbare leeftijd. Ze lijken zowel van Arabische als van Berber/Toeareg afkomst. De meesten zijn afkomstig uit Algerije, Marokko, Mauritanië, Mali, Tunesië, Libië,

■
²⁴³ Deze staalkaart is gebaseerd op de analyse van hoofdstuk 2

alsook Burkina Faso en Nigeria, al zijn er verhoudingsgewijs meer Algerijnen en Mauritaniërs dan andere nationaliteiten.

2.2 Operatiegebied

AQIM is actief in het Noorden van Algerije en de Sahel. Wat de laatste regio betreft beweegt AQIM zich van West naar Oost over: Mauritanië, Algerije, Mali, Niger, Nigeria, en Tsjaad.

AQIM heeft haar operatiegebied in de volgende zones verdeeld:

- de Centrale zone op figuur 1.1 in rood aangegeven, is de vermoedelijke schuilplaats van Wadud en hoofdkwartier van AQIM.
- de Oostelijke zone, in groen aangeduid.
- de Westelijke zone, die voert vanaf de buitenwijken de hoofdstad Algiers tot aan de grens met Marokko, is op figuur 1.1 in blauw aangegeven.
- de Zuidelijke zone is de Sahara zone, en omvat Zuid-Algerije, Mauritanië, Noordelijk Mali, Niger en Tsjaad. De Sahara zone of zone IX, in het Arabisch *Imarat al-Sahra* genoemd, is op figuur 1.1 in geel aangegeven en is de grootste en belangrijkste zone van AQIM geworden.

Figuur 1.1: Kaart van Algerije, met aanduiding van de hoofdstad en enkele steden.

Bron: National Geographic. Bewerkt door de auteurs.

2.3 Structuur

AQIM kent een militaire organisatiestructuur op basis van regionale groepen, *katiba* (regiment) genoemd. Deze *katiba*'s zijn onderverdeeld in *sariya* (compagnie). Zowel de *katiba*'s als de *sariya*'s opereren onder leiding van een emir. Alle emirs staan onder het bevel van de Opperemir. Deze laatste wordt benoemd of afgezet door *Majlis al-A'yaan* (Raad van Leiders).

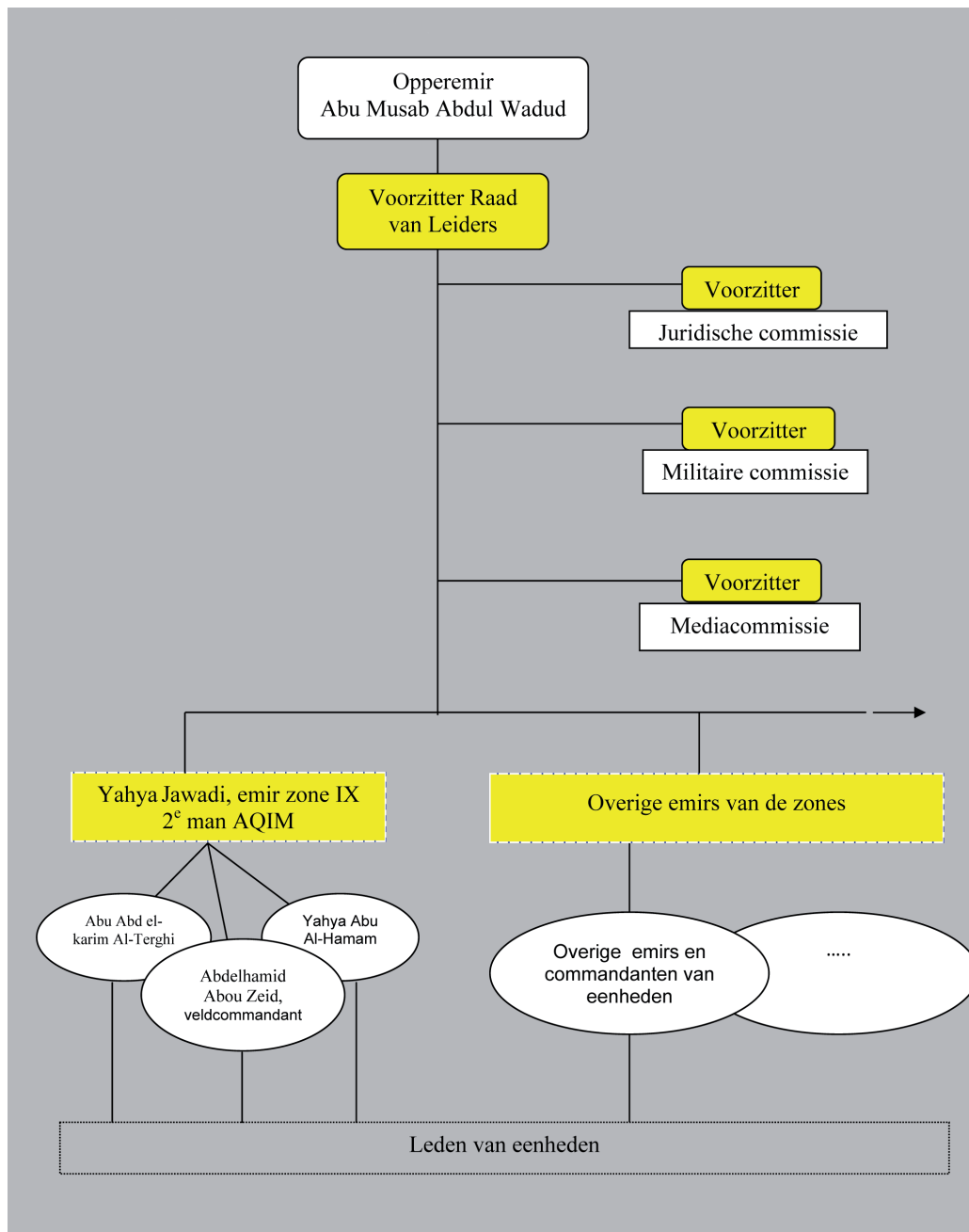
De Opperemir en de Voorzitter van de Raad van Leiders worden benoemd of afgezet door een vergadering van de leden van de Raad. Deze Raad wordt ondersteund door drie commissies:

- *lajna shariyya*: de juridische commissie, die religieuze uitspraken doet over acties en besluiten van de Raad.
- *lajna askariyya*: de militaire commissie, verantwoordelijk voor de algemene strategie en tactiek van de gewapende operaties.
- *lajna ilamiyya*: de mediacommissie, verantwoordelijk voor externe communicatie en propaganda.

De emirs van eenheden en de voorzitters van de drie commissies vormen samen de *Majlis al-A'yaan*. De drie commissievoorzitters dragen de titel van "Adviseur" voor de Opperemir.

Figuur 1.2 geeft bovenstaande structuur weer:

Figuur 1.2: Organigram interne structuur AQIM

2.4 Leiders

Figuur 1.3: Abdelmalek Droukdal alias Abu Musab Abdul Wadud
Bron: occident.blogspot.com

Abu Musab Abdul Wadud

Wadud, eigenlijke naam Abdelmalek Droukdal, is de leider of opperemir van AQIM. Hij werd geboren op 20 april 1970 in de buurt van Algiers en studeerde techniek aan de universiteit. Hij sloot zich in 1993 aan bij de GIA en werd na 1996 emir van een *katiba*. Tussen 2001 en 2003 was hij emir van zone II. Daarna werd hij benoemd tot voorzitter van de Raad en in 2004 opperemir.

Yahya Jawadi

Jawadi, alias Yahya Abu Amar, is Waduds rechterhand en vertrouweling. Hij is door Wadud benoemd tot emir van de *Imarat al-Sahra*. Veel *katiba*'s vallen onder zijn leiding.

Abdelhamid Abou Zeid

Abou Zeid, ook bekend als Hamid al-Soefi, is geboren in 1966 in Touggourt, Algerije. Hij sloot zich in 1990 aan bij het FIS en in 1991 bij de gewapende oppositie. Hij geldt als een van de meest radicale en gewelddadige leiders van AQIM. Abou Zeid is emir van de beruchte *katiba* Tariq ibn-Ziyad en veldcommandant van de *Imarat al-Sahra*.

Figuur 1.4: Mokhtar Belmokhtar, alias Khalid abu al-'Abbaas al-A'oor
Bron: www.france24.com

Mokhtar Belmokhtar

Mokhtar, alias Khalid abu al-'Abbaas al-A'oor, is in 1972 geboren in Ghardaia, Algerije. Hij wordt gezien als de minst extremistische leider van AQIM. Hij onderhoudt nauwe relaties met criminele netwerken van drugs- en sigarettensmokkel, die actief zijn in het grensgebied tussen Algerije, Mauritanië en Mali.

Abu Abd el-Karim al-Terghi

Al-Terghi (van de Toeareg) is van Malinese afkomst en een van de weinige niet-Algerijnse emirs van AQIM. Hij is emir van de *sariya* van al-Ansar, die zo'n 60 man telt, en onder Jawadi valt.

Yahya Abu al-Hamam

Abu al-Hamam is emir van de *sariya* van al-Furqan in de Imarat al-Sahra, en is actief in Mauritanië.

Salah Qasimi

Qasimi, bekend als Salah Abu Muhammad, is in 2009 de officiële mediawoordvoerder. Deze man is Arabier en lijkt te spreken met een accent van iemand uit Zuid-Marokko of de Sahara.

Ibrahim ibn Hanna

Ibn Hanna, alias Abou Anas al-Shanqiti, is geboren in 1975. Hij komt oorspronkelijk uit Mauritanië en sloot zich in 2006 aan bij AQIM. Hij is de *qadi* (rechter) van *Imarat al-Sahra* en lid van de Raad van AQIM.

Wadud heeft zijn hoofdkwartier in het gebied ten Oosten van Algiers, Mokhtar in de Sahel. De verhoudingen tussen beiden worden in toenemende mate gekenmerkt door rivaliteit. Het operatiegebied van Mokhtar, in de Sahelregio, is steeds meer los komen te staan van het opperbevel van Wadud.

3. Activiteiten

3.1 Soorten operaties

Algerije en Mauritanië zijn de door aanslagen van AQIM meest getroffen gebieden. AQIM legt zich toe op verschillende operaties, zoals:

- zelfmoordaanslagen, veelal in de vorm van bomaanslagen met behulp van voertuigen geladen met explosieven, en bestuurd door zelfmoordterroristen;
- aanslagen met voertuigen zonder bestuurder;
- het plaatsen van bermbommen, die geactiveerd worden door mobiele telefoons;
- het aanhouden en “arresteren” van voorbijgangers bij roadblocks met als doel enerzijds hun “vijanden” te onderscheppen (zoals politiemannen en militairen) die ter plekke worden neergeschoten, en anderzijds het verspreiden van propagandamateriaal;
- het ontvoeren van buitenlanders in de Sahel.

Daarnaast faciliteert AQIM allerlei vormen van smokkel in dat gebied.

De toetreding van AQIM tot het al-Qaida netwerk in 2007 ging gepaard met twee veranderingen in het type activiteiten: de overgang naar zelfmoordaanslagen en het verbreden van het operatiegebied over de grenzen van Algerije.

1. Op de toetreding tot het al-Qaida netwerk in 2007 volgde een serie zelfmoordaanslagen waarmee het grootste aantal slachtoffers binnen één operatie ooit werd veroorzaakt. 2008 was opnieuw een jaar waarin een groot aantal aanslagen plaatsvond. Daarna nam het aantal aanslagen af.
2. In 2007 vond ook de eerste aanval buiten Algerije plaats. In 2008 steeg het aantal ontvoeringen met ruim 60%. Het bleef ook in 2009 hoog. Het is vooral in de Sahelregio dat ontvoeringen plaatsvinden.

Geconstateerd kan worden dat AQIM na de aansluiting bij het al-Qaida netwerk haar werkwijze heeft aangepast en haar operatiegebied heeft verplaatst van Algerije naar de Sahel. Maar ook de antiterrormaatregelen van de Algerijnse regering hebben effect. In 2008 stuurde de Algerijnse regering versterkingen naar de steden en de grensgebieden. Het aantal aanslagen door AQIM gepleegd is na dat jaar afgenomen. Ook moest AQIM als gevolg van het beleid van de Algerijnse regering haar belangrijkste operatiegebieden beperken tot de regio ten Oosten van Algiers en de Sahel. AQIM lijkt niet meer in staat buiten die gebieden, zoals bijvoorbeeld in de grote steden, grootschalige aanslagen te plegen.

3.2 Publiciteit

AQIM is zeer actief in het aanbieden van beeldmateriaal op het internet, en heeft sinds oktober 2009 een eigen keurmerk voor haar berichtgeving, geheten al-Andalus. Via pro-jihadistische fora en websites verspreidt AQIM schriftelijke communiqués, audio- en videomateriaal. In dergelijk filmmateriaal wordt verslag gedaan van aanslagen en worden politiek-religieuze boodschappen verkondigd.

3.3 Rekrutering en cyberjihad

Een van de functies van de internetfilmpjes is aansporing tot jihad en rekrutering van jongeren voor de organisatie. “Rekrutering op afstand” gebeurt via schriftelijke verklaringen en audio- en videobood-

schappen op internet en via webfora. Op sommige van die fora wordt door voor- en tegenstanders fanatiek gereageerd op deze *input*. Daarbij maakt AQIM gebruik van onvrede onder jongeren in de landen van de Maghreb en in Mauritanië.

3.4 Inkomstenbronnen

AQIM financiert haar activiteiten uit drie soorten inkomstenbronnen:

- smokkel, waarvan drugssmokkel waarschijnlijk de belangrijkste is, en daarnaast illegale handel in wapens, mensen en sigaretten;
- ontvoeringen van buitenlanders, voornamelijk Europeanen, in de hoop op losgeld;
- gelddonaties vanuit Europa, al zijn daarover weinig concrete gegevens beschikbaar.

4. Allianties en netwerken

4.1 Al-Qaida

Sinds januari 2007 is AQIM formeel opgenomen in het al-Qaida netwerk en hanteert zij officieel de naam van al-Qaida in de Islamitische Maghreb. Met die stap heeft AQIM haar gerichtheid op Algerije verbreed en is zij opgenomen in de wereldwijde jihad. De samenwerking is ideologisch van aard, maar betreft ook de strategie en tactiek al-Qaida.

4.2 Polisario

AQIM werkt nauw samen met het - volgens het Franse ministerie van Defensie in december 2010 ontmantelde - drugsnetwerk "Polisario". Volgens informatie die met de nodige omzichtigheid moet worden gebruikt zou Polisario voor 90% bestaan uit leden van de onafhankelijkheidsbeweging van de Westelijke Sahara met dezelfde naam. Sultan Ould Baby, leider van het drugsnetwerk, maakt deel uit van de leiding van de onafhankelijkheidsbeweging Polisario. Het netwerk zou onder bescherming van Polisario opereren en AQIM bevoorraden met levensmiddelen en materiaal. Ould Baby is direct betrokken bij de ontvoering van buitenlanders in de Sahel, die plaatsvinden in opdracht van AQIM. De *Imarat al-Sahra* van AQIM zou gevormd zijn door onder anderen strijders uit Polisariokampen. Het netwerk zou in de Sahel opereren en AQIM bevoorraden met levensmiddelen en materiaal.

Conclusie

Op grond van de NCTb definitie van terrorisme kan worden vastgesteld dat AQIM opereert op basis van jihadistische ideologische motieven. Zij pleegt aanslagen op mensen en past daarbij ernstig geweld toe. Zij doet dit met het doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. AQIM maakt daarbij formeel deel uit van het internationale terroristische netwerk van al-Qaida. De zwakke staten in de regio van de Westelijke Sahara zijn onvoldoende in staat hun grenzen te bewaken of terroristische groepen te bestrijden. Dat biedt kansen aan het al-Qaida netwerk.

Bijlage 2. Staalkaart Boko Haram²⁴⁴

1. Naam en doelstellingen

1.1 Naam

Boko Haram noemt zichzelf “*Jama’at Ahl al-Sunnah li Da’wah wal Jihad*”, in het Nederlands: de Gemeenschap van de Mensen van de Traditie (van de profeet) voor de Prediking en Heilige Oorlog. Ze staan ook bekend onder de aanduiding: “*Ahl al-Sunnah wa al-Jama’a ‘ala Minhaj as-Salaf*”: “Mensen van de Traditie van de Profeet (Mohammed) en de Groep volgens de Salafistische Methode”. Boko Haram staat voorts bekend als “*The Nigerian Taliban*” en “*Yusufiyya sekte*”.

1.2 Ontstaan

Boko Haram bestaat vermoedelijk meer dan 15 jaar. Zij trad aanvankelijk op onder de naam “*Ahl al-Sunnah wa al-Jama’a*”, onder leiding van Abubakah Lawan. Na het vertrek van Lawan benoemde een commissie van *shaykhs* (geleerden) Mohammed Yusuf als de nieuwe leider. In 2003 heeft Yusuf de *shaykhs* die hem steunden afgezet. De groep kreeg de aanduiding “*Yusufiyya sekte*” naar haar leider Mohamed Yusuf. In 2004 verhuisde de groep van Maiduguri in de deelstaat Borno naar Kanamma in de deelstaat Yobe. Van 2002 tot aan zijn dood in 2009 was Mohammed Yusuf de leider van Boko Haram. Tot aan oktober 2010 was Sanni Umaru waarnemend leider, daarna nam Abubakar Shekau het leiderschap op zich. Ten tijde van het schrijven van dit document was hij dat nog steeds.

1.3 Ideologie

De naam Boko Haram laat de kern van de ideologie zien. Het woord “*boko*” betekent in Hausa “westers onderwijs”. “*Haram*” is een Arabisch woord dat “verwerpelijk” of “verboden” betekent. Boko Haram betekent kortom zoveel als “westers onderwijs is verwerpelijk”. Boko Haram is niet alleen tegenstander van westers onderwijs, maar volgens haar zijn alle westerse invloeden die ingaan tegen haar interpretatie van de sharia verboden, of het nu is op economisch, politiek, juridisch of op sociaal terrein. Deze dienen te worden vervangen door de lessen van de Koran en de Sunna, zoals uitgelegd door de vroegste generaties van moslims.

Boko Haram laat zich leiden door een radicale islamitische ideologie. Religie is een centrale factor in de band en de motivatie van de leden. De leden van Boko Haram bidden afzonderlijk in eigen moskeeën en mengen zich niet met de lokale bevolking. Het belangrijkste kenmerk dat de leden van Boko Haram bindt is het islamitische geloof. De leden zien zichzelf namelijk in eerste instantie als moslims, die er naar eigen oordeel de enige ware uitleg van het geloof op na houden. Vast staat dat de leden een gemeenschappelijk doel hebben, namelijk het stichten van een islamitische staat in Nigeria.

2. Organisatie

2.1 Leden

Er is geen eenduidig antwoord te geven op de vraag naar het aantal leden van Boko Haram. Bronnen vermelden getallen tussen 280.000 en 1,5 miljoen aanhangers. Zelfs als het laagste aantal als uitgangspunt

²⁴⁴ Deze staalkaart is gebaseerd op de analyse gemaakt in hoofdstuk 3.

wordt genomen is Boko Haram een omvangrijke organisatie. De leden van Boko Haram zijn voornamelijk mannen van middelbare leeftijd en komen zowel uit Nigeria als uit buurlanden Tsjaad en Niger. Hun opleidingsniveau varieert van universitair docenten en studenten tot analfabeten.

2.2 Operatiegebied

Boko Haram is actief in Noord-Nigeria, in de deelstaten Borno, Yobe en Bauchi, maar heeft sinds een paar jaar haar operatiegebied uitgebreid en is aanvallen gaan plegen in de deelstaat Kano en tegen christelijke gemeenschappen in de deelstaat Plateau, in Midden-Nigeria (Zie figuur 2.1).

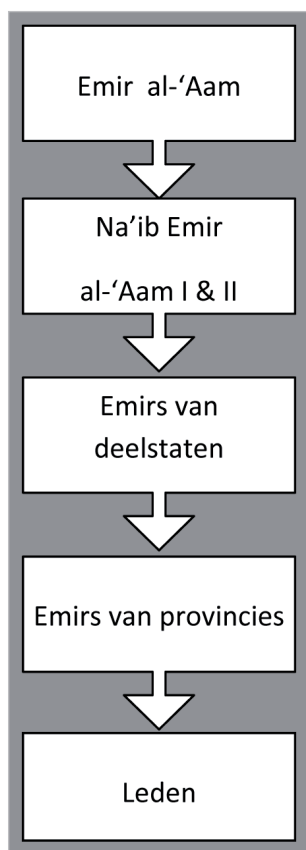
Figuur 2.1: Kaart van Nigeria

Bron: www.mapsofworld.com

2.3 Organisatiestructuur

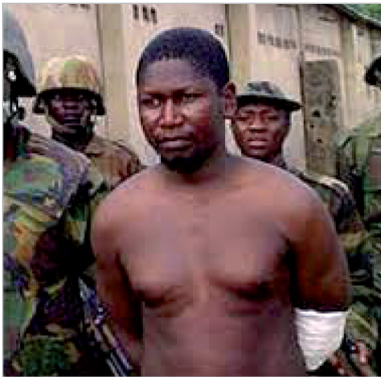
Het geheel van Boko Haram staat onder de leiding van de opperbevelhebber, de Emir al-'Aam. Deze heeft twee plaatsvervangers, de Na'ib Emir al-'Aam I & II. In elke deelstaat waar Boko Haram aanwezig is, is er een eigen emir. Elke provincie binnen een deelstaat heeft ook een emir. Onder deze emir valt de rest van de leden. Figuur 2.2 geeft de organisatiestructuur van Boko Haram weer:

Figuur 2.2: Organigram interne structuur Boko Haram

2.4 Leiders

Mohamed Yusuf

Figuur 2.3: Mohammed Yusuf.
Bron: The Jamestown Foundation

Mohamed Yusuf is op 29 januari 1970 geboren in een dorp in de deelstaat Yobe. Hij heeft zijn middelbare school niet afgemaakt, maar ging naar Tsjaad en Niger om de koran te bestuderen. Hij wordt beschreven als een charismatisch preker. Gezegd wordt dat hij over een aanzienlijk eigen vermogen beschikte.

Van 2002 tot aan zijn dood in 2009 was Yusuf de leider van Boko Haram. Op 30 juli 2009 werd hij door het leger gearresteerd. Een paar uur later werd hij door de politie doodgeschoten.

Abu Bakr Shekau

Figuur 2.4: Abubakar Shekau
Bron: Aljazeera.net

De huidige leider van Boko Haram is abu-Mohammad abu-Bakr ibn Mohammad al-Shakwi, of Abubakar Shekau. Na afloop van de rellen van juli 2009 werd hij maandenlang dood geacht, tot op 2 oktober 2010 zijn eerste verklaring uitkwam. Hij zou ondergedoken zijn in de woestijn tussen Tsjaad en Soedan.

Sanni Umaru

Mallam Sanni Umaru, voorheen waarnemend leider van de organisatie, is Nigeriaan en is waarschijnlijk de tweede man van Shekau.

3. Activiteiten

3.1 Soorten operaties

Boko Haram legt zich toe op verschillende operaties, zoals:

- schietend rijden vanaf motorfietsen en SUV's;
- gewapende aanvallen op politieposten, kerken, regeringsgebouwen, enzovoort;
- bomaanslagen;
- gerichte aanslagen op personen;
- wapensmokkel.

Boko Haram beschikt naar verluidt over zware en geavanceerde wapens.

In de zomer van 2009 braken er rellen uit tussen Boko Haram-leden en de Nigeriaanse krijgsmacht. Dagenlang vonden er in meerdere deelstaten hevige vuurgevechten plaats. Op 30 juli werd de leider van de organisatie gevangen genomen en doodgeschoten. Het aantal dodelijke slachtoffers liep tussen de 800 en 1000. Boko Haram is tot op heden zeer actief in het plegen van aanslagen. De in april 2011 gekozen president Jonathan heeft verklaard een zogeheten “*carrot and stick*”-benadering te kiezen. Enerzijds wil hij onderhandelen, anderzijds wil hij terrorisme bestrijden. Hij heeft meer mensen en materieel naar het Noorden gestuurd, maar er zijn weinig tekenen dat de stick-methode werkt. Het voorjaar van 2011 werd gekenmerkt door een nieuwe serie aanslagen.

3.2 Publiciteit

Boko Haram is niet actief in de publiciteit of op internet. De groep maakt meer gebruik van traditionele media, zoals kranten, een enkel audio-interview en posters op straat. In oktober 2010 verscheen er een verklaring namens Shekau, onder het keurmerk al-Andalus, hetgeen kan duiden op een media-alliantie tussen AQIM en Boko Haram.

3.3 Rekrutering en training

Of Boko Haram beschikt over een strategie van rekrutering en training en zo ja, hoe deze eruit ziet, is niet uit de geraadpleegde bronnen te achterhalen. Wel bestaat het vermoeden dat de groep mensen rechtstreeks benadert. Corrupt bestuur en slechte leefomstandigheden zouden Boko Haram helpen rekruten te werven.

3.4 Inkomstenbronnen

Boko Haram heeft twee inkomstenbronnen:

- intern: leden betalen een dagelijkse bijdrage van 100 naira aan hun leider (€ 1 is ongeveer 211 naira. De donatie is iets onder 50 cent);

- extern: donaties van politici, overheidsfunctionarissen, individuen en organisaties binnen en buiten Nigeria.

4. Allianties en netwerken

4.1 AQIM / al-Qaida

In zijn verklaring van 9 augustus 2009, zei Umaru, de tweede man van Boko Haram, dat de organisatie niet meer dan een versie van al-Qaida is, en betuigde hij zijn steun aan Osama bin-Laden. Enkele jaren geleden noemde bin-Laden Nigeria rijk voor de heilige oorlog. Wadud, de leider van AQIM, gaf in februari 2010 een verklaring uit waarin hij Nigeriaanse moslims aanbood te trainen en te voorzien met wapens. In oktober 2010, verschenen er in Maiduguri posters van Boko Haram met het logo van AQIM erop. Dezelfde maand kwam de verklaring van Shekau uit, onder de merknaam van AQIM. Na de ideologische alliantie van Umaru, lijkt er nu een feitelijke mediasamenwerking met AQIM te zijn ontstaan. Dat kan duiden op het begin van uitgebreidere samenwerking

4.2 Overige criminele netwerken

Hoewel Boko Haram haar wapens door smokkel bemachtigt, is er niets bekend over samenwerking tussen deze organisatie en andere criminele netwerken.

Conclusie

Naar analogie van de NCTb definities kan worden vastgesteld dat Boko Haram opereert op basis van jihadistische ideologische motieven. Zij pleegt aanslagen op mensen en past daarbij ernstig geweld toe. Zij doet dit met het doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen.

De toenadering tussen AQIM en Boko Haram moet om verschillende redenen serieus worden genomen. De belangrijkste daarvan is dat AQIM beschikt over technische kennis, een organisatie en logistiek. AQIM-leden hebben ervaring in het eigenhandig maken van bommen en het plegen van zelfmoordaanslagen. Ook beschikken ze over goede kennis van de Sahel. Boko Haram daarentegen is niet altijd doeltreffend in het plegen van aanslagen, en de meeste slachtoffers zijn vaak leden van de groep zelf. Van haar kant brengt Boko Haram een groot aantal leden in. Mochten Boko Haram en AQIM tot nauwere samenwerking komen, dan zou AQIM in potentie een schier onuitputtelijk reservoir activisten krijgen.

Geraadpleegde Literatuur

Literatuur algemeen

Allen, C., *God's Terrorists; The Wahhabi Cult and the Hidden Roots of Modern Jihad*, London: Little and Brown, 2006.

Bennett, Jody Ray, *Small Arms: Destination Unknown*, ed. International Relations and Security Network, ETH Zurich, 27 augustus 2009, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?lng=en&id=105078>, laatst geraadpleegd 31 maart 2011.

Burleigh, Michael, *Blood and Rage; A Cultural History of Terrorism*, London/New York/Toronto/Sydney/New Delhi: Harper 2009.

Davidson, Basil, *Afrika en de vloek van de natiestaat*, Amsterdam: Jan Mets 1992.

Davis, John, (ed.), *Africa and the War on Terrorism*, Hampshire/Burlington: Ashgate Publishing 2007.

Dean, Lucy (ed.), *The Middle East and North Africa*, London/New York: Routledge 2003.

Douwes, Dick, *De islam in een notendop*, Amsterdam: Bert Bakker 2007.

Hasson, Kevin J., "Neither Sacred Nor Secular: A Public Anthropology of Human Dignity, Religious Freedom, and Security", Robert A. Seiple and Dennis R. Hoover, *Religion and Security; The New Nexus in International Relations* (Oxford 2004) 151 – 161.

Haynes, Jeff, Religion and International Relations: What are the issues? *International Politics* (2004 nr. 41) 451 – 462.

Hoffman, Bruce, *Inside Terrorism*, New York: Columbia University Press, 2006.

Hurd, Elizabeth, Theorizing Religious Resurgence, *International Politics* (2007, nr. 44) 647 – 665.

Islamisme, Violence et Réformes en Algérie; Rapport Moyen-Orient et Afrique du Nord No.29, ed. International Crisis Group, Le Caire/Bruxelles, 30 Juillet 2004.

Gopin, Marc, "When the Fighting Stops: Healing Hearts with Spiritual Peacemaking", Robert A. Seiple and Dennis R. Hoover, *Religion and Security; The New Nexus in International Relations* (Oxford 2004) 131 – 17.

Johnston, Douglas, and Brian Cox, "Faith-Based Diplomacy and Preventive Engagement", Douglas Johnston (ed.), *Faith-Based Diplomacy; Trumping Realpolitik* (Oxford / New York: Oxford University Press 2003) 11- 30.

Juergensmeyer, Mark, *Terror in the Mind of God; The Global Rise of Religious Violence*, Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press 2003.

Juergensmeyer, Mark, *Global Rebellion; Religious Challenges to the Secular State from Christian Militias to Al Qaeda*, Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press 2008.

Mentan, Tatah, *Dilemmas of weak states: Africa and transnational terrorism in the twenty-first century*, Burlington/Hants: Ashgate Publishing 2004.

Meredith, Martin, *The State of Africa; A History of Fifty Years of Independence*, London/New York/Sydney/Toronto: The Free Press, 2006.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding ed., *Wat is terrorisme?* http://www.nctb.nl/onderwerpen/wat_is_terrorisme/jihadisme_en_jihadistisch_terrorisme.aspx, laatst geraadpleegd 20 december 2010.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding ed., *Jihadisme en Jihadistisch terrorisme*, <http://www.nctc.gov/site/map/index.html>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael ed., *Militaire inzetmogelijkheden in Afrika*, Den Haag 2008.

Otis, Pauletta, "Religion and War in the Twenty First Century", Robert A. Seiple and Dennis R. Hoover ed.), *Religion and Security; The New Nexus in International Relations* (Oxford 2004) 11 – 24.

Pursue, Prevent, Protect, Prepare; The United Kingdom's Strategy for Countering International Terrorism, Presented to Parliament by the Prime Minister and the Secretary of State for the Home Department by Command of Her Majesty (London March 2009) 33, <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm78/7833/7833.pdf>, laatst geraadpleegd 28 april 2011.

Rabasa, Angel, *Radical Islam in East Africa*, ed. Rand Corporation, 2009, http://www.rand.org/pubs/monographs/2009/RAND_MG782.pdf, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

Sageman, Mark, *Understanding Terror Networks*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004.

Sageman, Mark, *Leaderless Jihad; Terror Networks in the Twenty-First Century*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press 2008.

Said, Abdul-Aziz, and Nathan Funk, *The Role of Faith in Cross-Cultural Conflict Resolution, Paper Presented at the European Parliament for the European Centre for Common Ground*, September 2001, <http://www.gmu.edu/academic/pcs/ASNC83PCS.htm>, laatst geraadpleegd 7 juli 2009.

Samenvatting van het tweeëntwintigste Dreigingsbeeld Terrorismen. Brief van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden aan de Tweede Kamer, Den Haag, 13 september 2010. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/29754/kst-29754-193?resultIndex=8&sorttype=1&sortorder=4>, laatst geraadpleegd op 11 maart 2011.

Statement for the Record on the Worldwide Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community for the Senate Committee on Armed Services, James R. Clapper Director of National Intelligence, March 10, 2011.

http://www.dni.gov/testimonies/20110210_testimony_clapper.pdf laatst geraadpleegd 19 april 2011

Stern, Jessica, *Terror in the name of God; Why Religious Militants Kill*, New York NY: HarperCollins Publishers 2004.

Svensson, Isak, Fighting with Faith; Religion and Conflict Resolution in Civil Wars, *Journal of Conflict Resolution* Volume 51 no. 6 (december 2007) 930-949.

Szrow, Charlie, and Chris Hanisch, *Al-Qaeda's Operating Environments; A New Approach to the War on Terror*, ed. American Enterprise Institute, March, 1, 2011, http://www.criticalthreats.org/sites/default/files/pdf_upload/analysis/AQAM-final.pdf, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

Toft, Monica Duffy, *Religion, Civil War, and International Order*, BCSIA Discussion Paper 2006-03, Ed. Kennedy School of Government, Harvard University, July 2006.

United States Department of State Publication Office of the Coordinator for Counterterrorism ed., *Country Reports on Terrorism 2009*, Released August 2010, <http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2009/index.htm>, laatst geraadpleegd 27 april 2011.

WRR ed., *Dynamiek in islamitisch activisme; Aanknopingspunten voor democratisering en mensenrechten*, Amsterdam: SDU 2006.

Internetpublicaties onderzoeksinstellingen, think-tanks, etc algemeen

http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/2010_failed_states_index_interactive_map_and_rankings, laatst geraadpleegd 11 maart 2011.

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=452&Itemid=900, laatst geraadpleegd 31 maart 2011.

<http://www.nctb.nl>

<http://www.minbuza.nl>

<http://www.cia.gov>

<http://www.persee.fr>

<http://www.jihadwatch.org>

<http://www.ndu.edu>

<http://www.africom.mil>

<http://www.jeuneafrique.com>

<http://www.icct.nl>

<http://www.archive.org>

Nieuwsberichten op internet algemeen

<http://www.aqlame.com/article2336.html>, laatst geraadpleegd 22 januari 2011.

<http://ansari.info/index.php>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?lng=en&id=105078>, laatst geraadpleegd 31 maart 2011.

Literatuur AQIM

Arieff, Alexis, *Algeria: Current Issues*, ed. Congressional Research Service ed., April 13, 2011, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21532.pdf>, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

Botha, A., "Terrorism in Algeria", *Terrorism in the Maghreb. The Transnationalisation of Domestic Terrorism*, ed. ISS Monographs nr. 144, Pretoria, 1 June 2008.

Boudali, Lianne Kennedy, *The GSPC: Newest Franchise in al-Qa'ida's Global Jihad*, ed. The Combating Terrorism Center, Westpoint NY, April 2007.

Burgat, F. and W. Dowell, *The Islamic Movement in North Africa*, ed. Center for Middle Eastern Studies, University of Texas at Austin, 1997.

Centre Africain d'Etudes et de Recherche sur le Terrorisme ed., *African Journal for the Prevention and Combating of Terrorism*, Algiers, Juin 2010.

CIA, *The World Factbook Algeria*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ag.html>, laatst geraadpleegd 6 okt. 2010.

Cristiani, Dario, and Ricardo Fabiani, *Al Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM); Implications for Algeria's Regional and International Relations*, ed. Istituto di Affari Internazionali Working Papers, 11 nr. 7, April 2011, <http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iaiw1107.pdf>, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

Filiu, Jean-Pierre, *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb: Algerian Challenge or Global Threat?* ed. Carnegie Endowment for International Peace (Carnegie Papers Nr. 104, October 2009) 4.

Filiu, Jean-Pierre, *Could al-Qaeda turn African in the Sahel?* ed. Carnegie Endowment (Nr. 12, June 2010) 5-6.

Gregorian, Hrach, "Jihadi Threats in the Sahara and Sahel", *Panorama*, Med. 2007, <http://www.iemed.org/anuari/2007/aarticles/aGregorian.pdf>, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

Guidère, Mathieu, *Al-Qaïda à la conquête du Maghreb ; Le terrorisme au portes de l'Europe*, Paris: Editions du Rocher 2007.

Keenan, Jeremy, *The lesser Gods of the Sahara*, London, Oregon: Frank Cass Publishers, 2004.

Lecocq, Baz, and Paul Schrijver, The War on Terror in a Haze of Dust: Potholes and Pitfalls on the Saharan Front, *Journal of Contemporary African Studies* (Vol. 25, 2007, nr. 1) 141-166.

McGregor, Andrew, "The Islamist Challenge to North Africa's Energy Industry", ed. The Jamestown Foundation, *The Changing Face of Islamist Militancy in North Africa; Select Conference Proceedings from The Expanding Geography of Militant Jihad*, Washington December 9, 2008, http://www.jamestown.org/media/events/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=34075&tx_ttnews%5BbackPid%5D=19&cHash=8daa0c52c1c60272f6a5f6838efd7831, laatst geraadpleegd 27 april 2011.

Moniquet, Claude, *The Polisario Front and the development of terrorism in the Sahel*, ed. European Strategic Intelligence and Security Center, May 2010.

NCTb ed., *Al Qa'ida in the Islamic Maghreb*, Den Haag, februari 2010.

OSGS ed., *Evaluation des risques et enjeux sécuritaires dans l'espace sahélo-saharien*, Bamako, 22 december 2010.

Rogan, Hanna, *Jihadism Online – A study of how al-Qaida and radical Islamist groups use the Internet for terrorist purposes*, FFI/Rapport-2006/00915, ed. Forsvarets Forskningsinstitut, Norwegian Defence Research Establishment, Kjeller Norway 2006, <http://rapporter.ffi.no/rapporter/2006/00915.pdf>, laatst geraadpleegd 26 mei 2011.

Rogan, Hanna, *Violent Trends in Algeria Since 9/11, CTC Sentinel* (November 2008. Vol. 1 Issue 12) zp., <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2010/06/Vol1Iss12-Art6.pdf>, laatst geraadpleegd 30 mei 2011.

Rollins, John, *Al Qaida and Affiliates: Historical Perspective, Global Presence, and Implications for U.S. Policy*, ed. Congressional Research Service, Washington DC, January 25, 2011, <http://www.fas.org/sgp/crs/terror/R41070.pdf>, laatst geraadpleegd 20 april 2011.

Szrom, Charlie, and Chris Harnisch, *Al-Qaeda's Operating Environments; A New Approach to the War on Terror*, ed. American Enterprise Institute, March 2011, http://www.criticalthreats.org/sites/default/files/pdf_upload/analysis/AQAM-final.pdf, laatst geraadpleegd 5 juli 2011.

Tawil, Camille, *Al-Qaeda Organisation in the Islamic Maghreb*, ed. The Jamestown Foundation, Washington, DC April 2010.

Vriens, Lauren, *Armed Islamic Group*, ed. Council on Foreign Affairs, 27 May 2009, <http://www.cfr.org/algeria/armed-islamic-group-algeria-islamists/p9154>, laatst geraadpleegd 21 maart 2011.

Internetpublicaties onderzoeksinstellingen, think-tanks, etc AQIM

<http://www.YouTube.com/watch?v=-pgcgHBKrNI>, laatst geraadpleegd 30 januari 2011.

http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=1967, laatst geraadpleegd 20 januari 2011.

<http://www.middle-east-online.com/?id=97913>, laatst geraadpleegd 7 januari 2011.

<http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAJA2592p022-030.xml6/terrorisme-aqmi-portrait-mokhtar-belmokhtarles-emirs-d-aqmi.html>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

Nieuwsberichten op internet AQIM

<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1062257/2010/02/02/Al-Qaida-wil-radicalen-islamisten-in-Nigeria-steunen.dhtml>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

http://www.stratfor.com/analysis/mauretania_threats_stall_dakar_rally, laatst geraadpleegd 11 maart 2011.

<http://www.france24.com/ar/20100924-emirs-aqmi-terrorism-africa-maghreb>, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

<http://www.legriot.info/579-mali-arrestation-de-barons-du-narcotrafic-lies-a-aqmi/>, laatst geraadpleegd 9 februari 2011.

<http://www.peacenewspaper.net/?p=858>, laatst geraadpleegd 15 juni 2011.

<http://ahmed.banouta.net/t3844-topic>, laatst geraadpleegd 8 januari 2011.

<http://www.aljazeera.talk.net/forum/showthread.php?t=209438>, laatst geraadpleegd 12 maart 2011.

<http://www.aqlame.com/article214.html>, laatst geraadpleegd 28 december 2010.

<http://diasporasaharai.blogspot.com/2010/08/otages-espagnols-madrid-paye-la-rancon.html>, laatst geraadpleegd 28 januari 2011.

http://www.echoroukonline.com/ara/dossiers/islamic_group/34753.html, laatst geraadpleegd 22 januari 2011.

<http://www.elaph.com/Web/news/2010/11/612673.html?entry=homepagemainmiddle>, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

<http://www.Inquiétante> dérive du “polisario” vers le grand banditisme dans la région sahélo-saharienne, laatst geraadpleegd 4 maart 2011.

<http://Polisario-droque>: le DRS fulmine après l’arrestation de trafiquants issus de Tindouf , laatst geraadpleegd 3 maart 2011.

<http://www.tawhed.ws/r1?i=6355&x=4r2c67cg>, laatst geraadpleegd 26 februari 2011.

<http://www.okaz.com.sa/new/Issues/20101110/Con20101110382767.htm>, laatst geraadpleegd 10 november 2010.

<http://news.maktoob.com/article/5778200>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

<http://www.maghreb-intelligence.com/revue-de-presse/602-polisario-aqmi-afp-confirme-le-contenu-de-la-note-de-la-dgse.html>, laatst geraadpleegd 15 januari 2011.

<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5gS3Sqyuw4sY3x3lqr2aJPKcAr2Ag?docId=CNG.34c849793568cbc245fd4ee35964bfa3.71>, laatst geraadpleegd 10 november 2010.

<http://maghress.com/almaghribia/117044> , laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5jMF75IdgZyoL6wtN9fODhCoznmSg?docId=CNG.f129ca9127f6f60cfad6740b626c646d.9d1>, laatst geraadpleegd 31 dec. 2010.

<http://www.djazairnews.info/national/42-2009-03-26-18-31-37/11537-2010-03-13-22-25-27.html>, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

Filmpjes op YouTube AQIM

<http://www.YouTube.com/watch?v=8Jov5aRqr9A>, laatst geraadpleegd 25 februari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=aFwxH-ZM9hs>, laatst geraadpleegd 12 januari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=CuIkjtOAdWw>, laatst geraadpleegd 18 februari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=OVBWjprgFOA&feature=related>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

http://www.YouTube.com/watch?v=yqAT_Mgu3X8&feature=related, laatst geraadpleegd 19 februari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=48qb-1r14Z8&feature=related>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=dLh9LQO2ZGw&feature=related>, laatst geraadpleegd 2 januari 2011.

http://www.YouTube.com/watch?v=_9qxuK2l_Xc, laatst geraadpleegd 10 februari 2011.

<http://www.YouTube.com/watch?v=Wg8-Cyr6a6k&feature=related>, laatst geraadpleegd 6 januari 2011.

http://www.YouTube.com/watch?v=WjpTQZxJR_Q&feature=related, laatst geraadpleegd 6 januari 2011.

Literatuur Boko Haram

Adesoji, Abimbola, The Boko Haram Uprising and Islamic Revivalism in Nigeria, *Africa Spectrum* (2010 nr. 2) 95-108.

Coles, Catherine and Beverly Mack, *Hausa Women in the Twentieth Century*, Madison/London: The University of Wisconsin Press, 1991.

CIA, *The World Factbook Nigeria*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

Da'wah Coordination Council of Nigeria ed., *The "Boko Haram" Tragedy; Frequently Asked Questions*, Minna, Nigeria, 2009.

Danjibo, N.D., *Islamic Fundamentalism and Sectarian Violence: The "Maitatsine" and "Boko Haram" Crises in Northern Nigeria*, ed. Institute of African Studies (Ibadan: University of Ibadan z.j.) http://www.ifra-nigeria.org/IMG/pdf/N-D-DANJIBO_-_Islamic_Fundamentalism_and_Sectarian_Violence_The_Maitatsine_and_Boko_Haram_Crises_in_Northern_Nigeria.pdf, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

Matthews, Sally and Solomon Hussein, Ethnic Conflict Management in Nigeria, *Africa Insight* (Jaargang 2002 Nr. 2) 10.

Nigeria: North and South, in: *Africa Research Bulletin* (Vol. 46, nr. 8, September 2009) 18085.

Nigeria's Boko Haram Issues; Conditions amidst Wave of Islamist Violence, Jamestown Foundation ed., *Terrorism Monitor* (Volume IX, Issue 25, June, 23, 2011) 1-2, http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_009_61.pdf, laatst geraadpleegd 6 juli 2011.

Nwanaju, Isodore Uchechukwu Chibuzo, *Christian-Muslim Relations in Nigeria*, Nijmegen: Brakkenstein, 2004.

Onuoha, Freedom C., The Islamist challenge: Nigeria's Boko Haram crisis explained, *African Security Review* (Jaargang 2010 No. 2) 54-67.

Ploch, Lauren, *Nigeria*, ed. Congressional Research Service, June 4, 2010, <http://fpc.state.gov/documents/organization/139260.pdf>, laatst geraadpleegd 29 maart 2011.

Ploch, Lauren, *Nigeria: Elections and Issues for Congress*, ed. Congressional Research Service, April 1, 2011, <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL33964.pdf>, laatst geraadpleegd 6 juli 2011.

Schulze, Stephanie, *Nigeria: The Boko Haram Battle*, ed. International Relations and Security Network, ETH Zurich, 7 september 2009, www.isn.ethz.ch/isn/current-affairs/security-watch/detail/?id=105612&Ing=en, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

Zenn, Jacob, Boko Haram Exploits Sectarian Divisions to Incite Civil War in Nigeria, *Terrorism Monitor* (Vol. IX, Nr. 18, May 5, 2011) 6.

Internetpublicaties onderzoeksinstellingen, think-tanks, etc Boko Haram

<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/NGA.html>, laatst geraadpleegd 19 maart 2011.

http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=2005, laatst geraadpleegd 9 maart 2011.

Nieuwsberichten op internet Boko Haram

http://www.bukisa.com/articles/366667_boko-haram-releases-eid-al-fitr-address-via-al-qaeda-in-north-africas-media-division-calling-on-muslims-to-wage-jihad, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1062257/2010/02/02/Al-Qaida-wil-radicalen-islamisten-in-Nigeria-steunen.dhtml>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

http://www.jamestown.org/uploads/media/TM_PDF_01.pdf, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

http://nouvelles.sympatico.ca/monde/nouvelles%20-%20monde%20-%20opresse%20canadienne/le_mouvement_islamiste_boko_haram_revendique_les_attentats_qui_ont_fait_38_morts_au_nigeria/964e6b4f, laatst geraadpleegd 15 mei 2011.

<http://allafrica.com/stories/201012280813.html>, laatst geraadpleegd 15 mei 2011.

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/article/detail/1185592/2010/12/25/Moslimextremisten-val-len-op-kerstavond-kerk-aan-in-Nigeria.dhtml> laatst geraadpleegd 15 mei 2011.

<http://www.almoslim.com/node/116287>, laatst geraadpleegd 14 maart 2010.

<http://allafrica.com/stories/200908140646.html>, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

<http://allafrica.com/stories/printable/201010140759.html>, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

http://www.archive.org/stream/Alandls_01/kotba#page/n1/mode/2up, laatst geraadpleegd 2 maart 2011.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8177451.stm>, laatst geraadpleegd 10 maart 2011.

<http://bizhallmark.com/index.php/feed/news/3173.txt>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

http://www.channelstv.com/global/news_details.php?nid=24068&cat=Local, laatst geraadpleegd 17 maart 2011.

http://www.elombah.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1240:boko-haram-linked-to-al-qaeada&catid=1:latest-news&Itemid=67, laatst geraadpleegd 4 oktober 2010.

<http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/27/boko-haram-nigeria-attacks>, laatst geraadpleegd 21 maart 2011.

<http://www.iol.co.za/news/africa/islamist-leader-shekau-hiding-in-the-desert-1.490069>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

<http://www.nuijij.nl/radicale-moslingroep-claimt-geweld-nigeria.10831033.lynkx>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

<http://sahelblog.wordpress.com/2010/10/22/quick-items-boko-haram-and-al-shabab/>, laatst geraadpleegd 20 februari 2011.

<http://tempsreel.nouvelobs.com/actualite/monde/20090730.OBS5918/vaste-offensive-au-nigeria-les-combats-contre-les-talibans-auraient-cesse.html>, laatst geraadpleegd 15 maart 2011.

<http://timesofindia.indiatimes.com/world/rest-of-world/Nigerias-Islamic-sect-leader-issues-fresh-attack-threat/articleshow/6117662.cms>, laatst geraadpleegd 18 maart 2011.

<http://mg.co.za/article/2011-02-07-muslim-sect-in-nigeria-demands-troop-withdrawal> laatst geraadpleegd 19 april 2011

<http://www.majahden.com/vb/showthread.php?t=6808>, laatst geraadpleegd 22 februari 2011.

http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?c=Article_C&cid=1248187534610&pagename=Zone-English-News%2FNWELayout, laatst geraadpleegd 2 december 2010.

Filmpjes op You Tube Boko Haram

<http://www.YouTube.com/watch?v=yQuym8btWbs&nofeather=True>, laatst geraadpleegd 27 december 2010.

Bijlage 1: English Summary

The past three years the Paris-Dakar rally has been held in Latin America. After attacks by an organization called “Al-Qaeda in the Islamic Maghreb” (AQIM), in which dozens of people died, the original route through the Western Sahara was considered too dangerous. In the same period, in Northern Nigeria, hundreds of people have died in clashes between a group that is known as Boko Haram and security forces. The rise of both groups can be seen in the context of global attacks of terrorist jihadist groups linked in various ways to the Al-Qaeda network.

This paper is an attempt to learn more about AQIM and Boko Haram. There are several reasons for doing this. In the first place, AQIM and Boko Haram are responsible for the death of hundreds of people in Northern Africa. Secondly, the effects of their use of violence are not limited to the countries in the region themselves because there are numerous contacts between Northern Africa and Europe. Thirdly, AQIM maintains ties with the Al-Qaeda network, while in the case of Boko Haram there is at least an ideological connectedness. Finally, there are economic interests that are damaged by violent assault, illegal trafficking and kidnapping.

The findings in this paper are the result of a study for the Research and Documentation Centre of the Netherlands Ministry of Security and Justice at the request of the National Coordinator for Counterterrorism into jihadist organizations in Northern Africa. The study was conducted on the basis of the following sets of research questions:

1. What kind of organizations are AQIM and Boko Haram? In what kind of broader political context do they operate? What do their internal organizational structures and their mind-sets look like? How do they justify their actions?
2. What kind of actions do AQIM and Boko Haram undertake? How are these actions financed?
3. How do AQIM and Boko Haram relate to the global Al-Qaeda network? How are these organizations influenced by Al-Qaeda? Do they have connections with criminal organizations?

This report is based on literature and sources. Background information was searched in literature on Africa by, for instance, Martin Meredith and Basil Davidson. As far as literature on terrorism is concerned, this study is based on the work of Bruce Hoffman and Marc Sageman. Since the attacks on New York and Washington on September 11, 2001, there has been a growing interest in literature on the relation between terrorism, violence and religion. On this subject, literature was used by Michael Burleigh, Mark Juergensmeyer, Jessica Stern, and others. Finally, more specific literature on terrorism was used, such as studies concerning Algeria by Lianne Boudali, Jean-Pierre Filiu, Jeremy Keenan and Camille Tawil, and those concerning Nigeria by Sally Matthews and Solomon Hussein, Isidore Nwanaju, Freedom Onuoha and Stephanie Schulze.

Terrorist organizations use mass media in order to attract as much attention for their cause as possible. This holds for AQIM as well and to a lesser degree for Boko Haram. They present themselves on websites and YouTube in the way they want to be seen by a general or a specific audience. This study has used these websites as primary sources as a means of understanding objectives, motives and activities of AQIM and Boko Haram. They were compared and valued critically against the findings of the general literature.

This study used publicly available literature and sources, which, especially in the case of Boko Haram, are scarce. Often, not much more can be found than newspaper articles or scraps of news on the internet. Gaps in information are inevitable. Therefore, the conclusions that are drawn in this report are cautious.

In this study terrorism is defined as the threat, the preparation or the actual committing of serious violence directed against human beings, or acts aimed at creating damage disruptive to society in order to bring about societal changes, terrify the population, or influence political decision-making. In so doing, terrorism is aimed at causing a psychological effect and it needs publicity to achieve this. Therefore, the use of the media is essential to terrorist organizations. Since the emergence of the internet, they have been able to determine the content and the timing of their message and simultaneously reach a global audience. They use the internet for collecting and exchanging information, propaganda and recruitment, psychological warfare and for getting financial support. This study is about jihadist terrorist organizations. Jihadism is seen as an extreme political ideology characterized by its divine endeavour to spread Islam over the whole world by waging a “holy war” against all unbelievers.

AQIM and Boko Haram legitimize their activities by religious motives that they share with Al-Qaeda. This report does not discuss whether these organizations are primarily moved by religious motives or not. What is relevant is whether they present themselves as religiously motivated, as is the case with AQIM and Boko Haram. Partly, they fight secular, corrupt and authoritarian regimes in their own countries, partly they resist the economic, cultural and political dominance of the West. Within terrorist organizations religion can serve several purposes: as an instrument for recruitment, as a justification of extreme violence, as a motivation for suicide attacks and as a criterion for the selection of targets.

AQIM

The name AQIM is short for “Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. It is an extremist jihadist organization predominantly active in the North East of Algeria and the Sahel region. The official Arabic name is “*Tanzim al-Qa’ida bi-bilad al-Maghrib al-islami*”. The current organization has its roots in the “Islamic Salvation Front” (FIS), which was forced into illegality after the Algerian military intervened in the elections of 1992. Extremists then founded the “Armed Islamic Group” (GIA), which developed into the largest terrorist organization in Algeria. In 2007 an offshoot of the GIA, the “Salafist Group for Preaching and Struggle” (GPSC) became an official branch of Al-Qaeda and changed its name into AQIM.

The most important objective of AQIM is the establishment of an Islamic state in Algeria on the basis of the Sharia, liberation of the nations of Islam from the occupation by the agents of the West and the struggle against political, economic and cultural domination of the West. AQIM sees itself as a religiously motivated organization. All its public declarations begin with citations from the Koran and the Hadith. Religion plays a role in the recruitment of members, the legitimation of extreme violence and in the internal debate on the selection of targets of attacks.

According to various sources, AQIM has between 100 and several thousand members. They originate from such diverse countries as Algeria, Morocco, Mauritania, Mali, Tunisia, Libya, Burkina Faso and Nigeria, although the majority of members is Algerian. AQIM is most active in North Eastern Algeria and in the Sahara regions of Southern Algeria, Mauritania, Mali, Niger and Chad. AQIM is structured as a military

organization, based on regional units that operate under the command of an emir. Supreme commander of AQIM is Abu Musab Abdul Wadud, Wadud for short. His second is Yahya Jawadi, emir of the Sahara region, currently the most important area of operation. The supreme commander is elected by the council of leaders, which consists of the emirs of the regional units.

Since, in 2007, AQIM became officially aligned with the al-Qaeda network, the number of suicide attacks in Algeria, abduction of westerners and facilitation and participation in smuggling have increased considerably. Between 2008 and 2009 the number of kidnappings increased by more than 60%. Apart from kidnappings, AQIM's activities are also financed by smuggling drugs, arms and people. An important "weapon" in the armory of AQIM is the use of the internet and YouTube. The internet is used mostly for propaganda and recruitment.

AQIM is involved in international criminal networks as well. In Arabic and French media AQIM is often mentioned in connection with drugs networks in the Western Sahara. The fragile states in the Western Sahara region are not fully capable of guarding their borders or combating terrorist or criminal groups. However, as a consequence of counterterrorism measures by the Algerian government the capability of AQIM to undertake large-scale attacks has been reduced, especially in the larger towns and cities. Sahel countries as well as the United States are building up an international cooperation in the field of combating terrorism.

Boko Haram

The Nigerian terrorist organization Boko Haram is rooted in the Islamic Yusufiyya sect, founded by and named after Mohamed Yusuf, in Northern Nigeria. A charismatic preacher, Yusuf died in 2009, while under police custody. After his death Abu-Mohammad Abu-Bakr ibn Mohammad al-Shakwi, Abubakar Shekau for short, became the new leader. The Nigerian police claim to have killed him a year ago. In spite of the Nigerian government claim that it defeated Boko Haram, the attacks and the violence continue.

Boko Haram uses several names. One of these is "*Ahl al-Sunnah wa al-Jama'a 'ala Minhaj as-Salaf*", which means "People of the Tradition of the Prophet and the Group according to the Salafist Method". Another name used is "*Jama'at Ahl al-Sunnah li Da'wah wal Jihad*", which means "Community of People of the Tradition for Preaching and Holy War". For a long time, there have been no official documents produced by the group itself. The first public declaration in which the name of Boko Haram was used appeared in August 2009.

Playing an important role in Boko Haram, religion is the strongest factor binding its members. Members pray separately in their own mosques and do not mingle with the local population. They can be recognized by their long beards and black headdresses. The importance of religion can also be deduced from the name Boko Haram. Literally, Boko Haram means "western education is unlawful". According to Boko Haram's leadership it has a broader meaning, implying the rejection of all kinds of western influence, such as constitutional protection of the rights of women, homosexuality, alcohol, crime, drugs, lax morality and multiparty democracy. The political objective of the group is the overthrow of the current Nigerian government and the establishment of an Islamic state.

Nigeria is an ethnically diverse state. About half the population are Muslims living in the North of the country. The other half, located in the South, are Christians. There are strong tensions between both groups. Boko Haram is mainly active in the federal state of Borno. The last few years Boko Haram has expanded its field of operations to include the member state of Kano and the dividing line between the Islamic North and the Christian South.

Boko Haram is said to have hundreds or even thousands of members. The group is divided according to member states of Nigeria and the provinces within the member states. The leader of these branches is called emir. Activities of the group include attacks on motorcycles with firearms and explosives against police stations, other government buildings and churches. The most important riots instigated by Boko Haram took place in July 2009. They started with an attack against a police station in the town of Bauchi, followed by fights between Boko Haram and the Nigerian armed forces. The fights spread to Yobe, Kano and Borno. The number of casualties amounted to between 800 and 1000, mainly members of Boko Haram. There were thousands of wounded. Local people live in fear of the group.

The main sources of income are the contributions paid by the members as well as donations made by politicians, government functionaries and organizations within Nigeria.

In a statement of October 2010, Shekau paid respect to al-Qaida and its branches and leaders in Iraq, Yemen and North Africa, al-Shabaab in Somalia and the mujahideen in Pakistan, Chechnya and Kashmir. He also specifically mentioned AQIM. Wadud of AQIM declared his support to Boko Haram, which has used posters featuring the name of Shekau and the logo of AQIM. The cooperation between Boko Haram and AQIM is still limited to propaganda. The former group is also beginning to be mentioned in pro-jihadi websites, which places the jihad in Nigeria in the context of the global jihad and gives the violence in Nigeria a certain amount of legitimacy.

The rapprochement between AQIM and Boko Haram must be taken seriously. The most important reason for this is that AQIM has the technical know-how, the organizational skills and logistics to make bombs and commit suicide attacks. They also have a good knowledge of the Sahel. Boko Haram for its part may not always be effective, but the group has an almost inexhaustible reservoir of members, of mujahideen.

Bijlage 2: Samenvatting

De afgelopen drie jaar is de rally Parijs-Dakar verreden in Zuid Amerika. Na aanvallen door een organisatie met de naam “al-Qaida in de Islamitische Maghreb” (AQIM) waarbij tientallen mensen omkwamen, werd de oorspronkelijke route door het Westen van de Sahara als te gevaarlijk beschouwd. In dezelfde periode kwamen in Nigeria honderden mensen om in geweld tussen een groep, die bekend is als Boko Haram, en de veiligheidstroepen. De opkomst van beide groepen kan worden gezien in de context van wereldwijde terroristische aanslagen van jihadistische groepen die op een of andere wijze zijn verbonden met het netwerk van al-Qaida.

Dit rapport is een poging AQIM en Boko Haram beter te begrijpen. Daar zijn verschillende redenen voor. Op de eerste plaats zijn beide organisaties verantwoordelijk voor de dood van honderden mensen in Noordelijk Afrika. Ten tweede blijft het effect van hun geweldgebruik niet beperkt tot de landen in de regio zelf. Er zijn namelijk uiteenlopende contacten tussen Noordelijk Afrika en Europa. Ten derde onderhoudt AQIM banden met het al-Qaida netwerk, terwijl er in het geval van Boko Haram ten minste sprake is van ideologische verbondenheid. Ten slotte zijn er economische belangen die geschaad worden door gewelddadige aanvallen, illegale handel en ontvoeringen.

De rapportage die hier voorligt is het resultaat van een studie ten behoeve van het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie op verzoek van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding naar jihadistische organisaties in Noordelijk Afrika. Het onderzoek was gebaseerd op de volgende sets onderzoeksvragen:

1. Wat zijn AQIM en Boko Haram voor soort organisaties? In welke bredere politieke context opereren zij? Hoe zien hun interne organisatie en hun gedachtenwereld er uit? Hoe rechtvaardigen zij hun optreden?
2. Wat voor soort acties ondernemen AQIM en Boko Haram? Hoe worden deze acties gefinancierd?
3. Hoe verhouden AQIM en Boko Haram zich tot het wereldwijde al-Qaida netwerk? Hebben ze daarnaast connecties met criminele organisaties?

De onderzoeksresultaten zijn gebaseerd op het gebruik van literatuur en bronnen. In literatuur over Afrika van bijvoorbeeld Martin Meredith en Basil Davidson werd gezocht naar achtergrondinformatie. Wat betreft de literatuur over terrorisme is gebruik gemaakt van het werk van Bruce Hoffman en Marc Sageman. Sinds de aanvallen op New York en Washington op 11 september 2001 is er een groeiende belangstelling in de literatuur voor de relatie tussen terrorisme, geweld en religie. Wat betreft dit onderwerp werden werken geraadpleegd van onder andere Michael Burleigh, Mark Juergensmeyer en Jessica Stern. Ten slotte werd meer gerichte literatuur gebruikt wat betreft Algerije van Lianne Boudali, Jean-Pierre Filiu, Jeremy Keenan en Camille Tawil, en wat betreft Nigeria van Sally Matthews en Solomon Hussein, Isidore Nwanaju, Freedom Onuoha en Stephanie Schulze.

Terroristische organisaties gebruiken massamedia om zoveel mogelijk aandacht voor hun zaak te verwerven. Dit geldt ook voor AQIM en in mindere mate voor Boko Haram. Zij presenteren zichzelf op websites en in YouTube filmpjes op de manier waarop zij zelf willen worden gezien door een algemeen of een specifiek publiek. Deze studie heeft deze informatie gebruikt als primaire bronnen teneinde doelen, motieven en activiteiten van AQIM en Boko Haram te begrijpen. Deze bronnen werden vergeleken en kri-

tisch beoordeeld aan de hand van de bevindingen uit de algemene literatuur. Daarbij zijn alleen openbaar toegankelijke literatuur en bronnen gebruikt. Deze zijn niet overvloedig aanwezig, met name niet in het geval van Boko Haram. Dikwijls kan niet meer worden gevonden dan krantenartikelen of internetberichten. Er zijn bovendien nog veel lacunes. De conclusies die in dit rapport worden getrokken zijn dan ook noodgedwongen voorzichtig van aard.

In deze studie wordt terrorisme gedefinieerd als het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappijontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden. Daarbij is terrorisme uit op psychologisch effect en heeft het publiciteit nodig om dit effect te bereiken. Deze studie gaat over jihadistische organisaties. Jihadisme wordt gezien als een extreme politieke ideologie die wordt gekenmerkt door een streven om door middel van het voeren van een 'heilige oorlog' tegen alle ongelovigen te voldoen aan de als goddelijk ervaren individuele plicht om de islam over de hele wereld te verspreiden.

AQIM en Boko Haram legitimeren hun activiteiten met religieuze motieven die zij gemeenschappelijk hebben met al-Qaida. Deels strijden zij tegen seculiere, corrupte en autoritaire regimes in hun eigen landen, deels verzetten zij zich tegen de economische, culturele en politieke dominantie van het Westen. Binnen terroristische organisaties kan religie verschillende doelen vervullen: als een instrument voor rekrutering, als rechtvaardiging voor extreem geweld en als motivatie voor zelfmoordaanslagen en als criterium voor de selectie van doelen.

AQIM

De naam AQIM is een afkorting voor Al-Qaeda in de Islamitische Maghreb. Het is een jihadistische organisatie die overwegend actief is in het Noord-Oosten van Algerije en in de Sahel. Algerije is de oorspronkelijke operatiebasis. De officiële Arabische naam is "*Tanzim al-Qa'ida bi-bilad al-Maghrib al-islami*". De huidige organisatie heeft haar wortels in het "*Front Islamique du Salut*" (FIS) die de illegaliteit inging, nadat het Algerijnse leger had geïntervenieerd in de verkiezingen van 1992. Een deel van het FIS vormde vervolgens de "*Groupe Islamique Armé*" (GIA), die zou uitgroeien tot de grootste terroristische organisatie in Algerije. In 2007 werd een afsplitsing van de GIA, de "*Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat*" (GPSC) een officiële tak van al-Qaida en de naam werd veranderd in AQIM.

De belangrijkste doelen van AQIM zijn de vestiging van een islamitische staat in Algerije, op basis van de sharia; de bevrijding van de landen van de islam van de bezetting door de "agenten van het Westen"; en de strijd tegen politieke, economische en culturele overheersing door het Westen. AQIM ziet zichzelf als een religieus gemotiveerde organisatie. Alle publieke verklaringen beginnen met citaten uit de Koran en de Hadith. Religie speelt een rol in de rekrutering van leden, de legitimering van extreem geweld en in het interne debat over de selectie van doelen voor aanvallen.

Volgens verschillende bronnen heeft AQIM tussen de honderd en verscheidene duizenden leden. Zij komen uit zulke uiteenlopende landen als Algerije, Marokko, Mauritanië, Mali, Tunesië, Libië, Burkina Faso en Nigeria, al komen verreweg de meest aanhangers uit Algerije. AQIM is het meest actief in Noord Oost Algerije en in de Sahara regio van Zuidelijk Algerije, Mauritanië, Mali, Niger en Tsjaad. AQIM is gestruc-

tureerd als een militaire organisatie, gebaseerd op regionale eenheden die opereren onder het bevel van een emir. De opperbevelhebber van AQIM is Abu Musab Abdul Wadud, kortweg Wadud. Zijn tweede man is Yahya Jawadi, emir van de Sahar regio, het belangrijkste operatiegebied. De opperbevelhebber wordt gekozen door een raad van leiders, die bestaat uit de emirs van de regionale eenheden.

Sinds AQIM in 2007 officieel opgenomen werd in het al-Qaida netwerk is het aantal zelfmoordaanslagen, ontvoeringen van westerlingen en deelname aan illegale handel aanzienlijk toegenomen. Tussen 2008 en 2009 is het aantal ontvoeringen met 60% gestegen. Behalve uit ontvoeringen werden de activiteiten van AQIM ook gefinancierd met smokkel van drugs, wapens en mensen. Een belangrijk wapen in de strijd van AQIM is het gebruik van internet en YouTube. Het internet wordt vooral gebruikt voor propaganda en rekrutering.

AQIM is daarnaast ook betrokken bij internationale criminele netwerken. In Arabische en Franse media wordt AQIM dikwijls in verband gebracht met drugsnetwerken in de westelijke Sahara. De fragiele staten in de westelijke Sahara regio zijn nauwelijks in staat om hun grenzen te bewaken of terroristische of criminele groepen te bestrijden. Als gevolg van maatregelen tegen terrorisme door de Algerijnse regering is het vermogen van AQIM om grootschalige aanslagen te plegen evenwel verminderd, vooral in de grotere steden. Sahel-landen evenals de Verenigde Staten breiden hun internationale samenwerking in de bestrijding van het terrorisme uit.

Boko Haram

De Nigeriaanse terroristische organisatie Boko Haram heeft haar wortels in Noord Nigeria in de islamitische Yusufiyya secte, opgericht door en vernoemd naar Mohamed Yusuf. Yusuf was een charismatisch preker. In 2009 stierf hij terwijl hij in politiehechtenis was. Na zijn dood werd abu-Mohammad abu-Bakr ibn Mohammad al-Shakwi, kortweg Abubakar Shekau, de nieuwe leider. Ook hem beweert de Nigeriaanse politie te hebben omgebracht. Hoewel de Nigeriaanse regering claimt dat zij Boko Haram daarna heeft verslagen, gingen de aanslagen en het geweld in naam van deze groep door.

Boko Haram gebruikt verschillende namen. Eén daarvan is "*Ahl al-Sunnah wa al-Jama'a 'ala Minhaj as-Salaf*", hetgeen betekent: "Mensen van de Traditie van de Profeet (Mohammed) en de "Groep volgens de Salafistische Methode". Een andere naam die wordt gebruikt is "*Jama'at Ahl al-Sunnah li Da'wah wal Jihad*". Dat staat voor de "Gemeenschap van de Mensen van de Traditie (van de profeet) voor de Prediking en Heilige Oorlog". Lange tijd zijn er geen officiële documenten van de groep zelf uitgegeven. De eerste publieke verklaring waarin de naam Boko Haram werd gebruikt verscheen in augustus 2009.

Religie is de sterkste factor die de leden van Boko Haram bindt. De leden bidden in afzondering in hun eigen moskeeën en mengen zich niet onder de lokale bevolking. Zij kunnen worden herkend aan lange baarden en zwarte hoofddeksels. Het belang van religie kan ook worden afgeleid uit de naam Boko Haram. Boko Haram betekent letterlijk "westers onderwijs is verwerpelijk". Volgens het leiderschap van Boko Haram is de betekenis van de naam breder en omvat zij ook de afwijzing van westerse invloeden in Nigeria, zoals grondwettelijke bescherming van de rechten van vrouwen, homoseksualiteit, alcohol, drugs, losse zeden en meerpartijen democratie. Het politieke doel van de groep is de omverwerping van de Nigeriaanse regering en de invoering van een islamitische staat.

Nigeria is een etnisch divers land. Ongeveer de helft van de bevolking is moslim en woont in het noordelijk deel van het land. De andere helft is christen en woont in het Zuiden. Er zijn grote spanningen tussen moslims en christenen. Boko Haram is vooral actief in de deelstaat Borno. De laatste paar jaar heeft de groep haar werkveld uitgebreid naar de deelstaat Kano en naar de scheidslijn tussen het islamitische Noorden en het christelijke Zuiden.

Boko Haram moet beschikken over honderden of mogelijk zelfs duizenden leden. De groep is georganiseerd op basis van de deelstaten van Nigeria en de provincies binnen de deelstaten. De leider van een eenheid wordt emir genoemd. Activiteiten bestaan uit aanvallen met vuurwapens en explosieven tegen politieposten, andere overheidsgebouwen en kerken. De belangrijkste gevechten die zijn aangesticht door Boko Haram vonden plaats in juli 2009. Zij begonnen met een aanval op een politiepост in de stad Bauchi. Daarop volgden gevechten tussen Boko Haram en Nigeriaanse veiligheidstroepen. De gevechten spreiden zich uit naar Yobe, Kano en Borno. Het aantal slachtoffers lag tussen de 800 en 1000 mensen, voornamelijk leden van Boko Haram zelf. Er waren duizenden gewonden. De lokale bevolking leeft in angst voor de leden van de groep.

De belangrijkste bronnen van inkomsten zijn de contributies die door de leden worden betaald, naast de donaties die worden gedaan door politici, overheidsfunctionarissen en organisaties binnen Nigeria.

In een verklaring van oktober 2010 sprak Shekau zijn respect uit voor al-Qaida en de aangesloten organisaties en leiders in Irak, Jemen en Noord Afrika, al-Shabaab in Somalië en de strijders in Pakistan, Tsjetsjenië en Kashmir. Hij noemde daarbij ook met name AQIM. Wadud, de leider van AQIM sprak zijn steun uit voor Boko Haram. Boko Haram heeft posters gebruikt met de naam van Shekau erop en het logo van AQIM. De samenwerking tussen Boko Haram is nog steeds beperkt tot het niveau van propaganda. Boko Haram begint te worden genoemd op pro-jihadistische websites, waarmee de jihad in Nigeria in de context komt te staan van de wereldwijde jihad en waarmee het geweld een zekere mate van legitimiteit krijgt.

De toenadering tussen AQIM en Boko Haram moet serieus genomen worden. De belangrijkste reden hiervoor is dat AQIM de technische kennis, de organisatorische vaardigheden en de logistiek heeft om bommen te maken en zelfmoordaanslagen te plegen. Zij heeft ook goede kennis van de Sahel. Van haar kant is Boko Haram niet altijd effectief, maar de groep heeft een bijna onuitputtelijk reservoir aan leden, aan mujahideen.

Sinds de jaren negentig zijn op veel plaatsen in de wereld jihadistische terroristische organisaties actief. In Noordelijk Afrika zijn dit AQIM en Boko Haram. Beide verbinden zich aan de ideologie van al-Qaida. Ze zijn verantwoordelijk voor honderden slachtoffers in de regio. Maar de effecten blijven niet beperkt tot de betrokken landen zelf. Dit onderzoek naar AQIM en Boko Haram is gedaan op verzoek van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Het is uitgevoerd door de Sen Foundation. In deze studie wordt getracht inzicht te geven in de drijfveren, de daden en de deelgenoten van de betrokken organisaties.

Sen Foundation For research of International Cooperation

Prinses Mariestraat 6a
2514 KE Den Haag

Faculteit Militaire Wetenschappen

Nederlandse Defensie Academie
Ministerie van Defensie
Hogeschoollaan 2
4818 CR Breda

Postadres

Postbus 90002
4800 PA Breda
www.nl-da.nl

© WODC 2011

